

ఓం

నమో నారాయణాయ

స ర స్వ త్యై నమః

ఆర్షవిజ్ఞాన పరిషత్తు

1996

ఆర్షధర్మ సూత్రములు

(వశిష్టాది మహర్షులు)

యాన్యస్మాకం సుచరితాని

తాని త్వయోపాస్యాని

నో ఇతరాణి

మేము చేసిన సత్కర్మలు నీవు చేయవలెను

మా యితరమైన పనులను చేయవలదు

తైత్తిరీయోపనిషత్తు

చర్మ గణపతిశాస్త్రి

మొదటి ముద్రణము - సంక్రాంతి 1972

ప్రతులు వేయి

రెండవ ముద్రణము - 1996

ప్రతులు వేయి

వెల : 15-00

చరిత్ర పరిశోధన
సంస్థ

దొరకు చోటు :

చర్ల గణపతిశాస్త్రి

33 కిర్లంపూడి లేఔటు

విశాఖపట్నం - 530 023

ఫోన్ : 575098

శ్రీ కృష్ణాశ్రమము

నారోజీ రోడ్

అప్పరా హోటల్ ఎదుటి సందు

గాయత్రి భవనం ఎదుట

విశాఖపట్నం

ముద్రణ :

లలితా ఆర్ట్స్ ప్రెస్

టౌన్ హాల్ రోడ్

విశాఖపట్నం - 530 001

ఆ దిన్సృష్టికి ముందు కేవల మొకేయాత్మ ఒబవైయుండి యా
మీఁదన్ సత్త్వరజస్తమోగుణములన్ బెంపొంది భిన్నుడవై
కాదే సృష్టియుఁ దత్త్వితప్రళయముల్ గావించి మోదింతువా
వేధో విష్ణుహరత్రిమూర్తికిని నివ్వే నీకు మా దండముల్

మూర్తి యదొక్కటె విడిచేసె మూడు పనులు
ముందు వెనుక మూఁడింటికి మామూలు మాట
హరి హరున కాది, హరుఁడొకప్డతని కాది
వారికిని బ్రహ్మ, బ్రహ్మకు వారునాది

విషయ సూచిక

పుట

1	వర్ణ ధర్మములు	2
2	బ్రహ్మచర్యాశ్రమ ధర్మములు	27
3	స్నాతక ధర్మములు	56
4	గృహస్థ ధర్మములు	60
5	వానప్రస్థ ధర్మములు	126
6	వరిత్రవాజక ధర్మములు	134
7	సర్వ ప్రాయశ్చిత్తములు	137
8	గౌతమోక్త దినకృత్యములు	146

మృతే భర్త రిక్తీభేచ, దేశాంతరగతేపిచ
రోగస్థేపతితే వతా, వతిరన్యో విధీయతే

భర్త చనిపోయినా, నపుంసకుడైనా, దేశాంతరము పోయినా
రోగియైనా పతితుడైనా మరొక పతి విధించబడును.
(మనువు)

ఇది స్త్రీ ధర్మాదులలో చేర్చుకోవలెను.

హాస్యా చిత్ర

పెద్దలయిన పూర్వులు ముందుగాతాము ధర్మము లాచరించి పిదప ఇతరులకుఁ జెప్పిరి. ఇప్పుడో కేవలము పరోపదేశములోనే పాండిత్యము చూపుచున్నాము. మనము ఆచరించుటలో ఆ పాండిత్యము చూపినచో ఎంతయు బాగుండెడిది. ఇందువల్ల నేడనేక కష్టసమస్య లుత్పన్నమగుచున్నవి. ధర్మము చెప్పు శిష్టులు నిష్కాములై యుండవలయు ననియు లేక కనీసము వారియాస్తియంతయు కుండెడు ధాన్యమే యయి యుండవలయునని నిర్వచించిరి. పూర్వము మనభారత వర్షము నిష్కామముగా నెట్టి త్యాగమయ జీవితము గడఁపదో ఈ యార్ష ధర్మసూత్రములు చూపును. నేడు ఈ యార్ష ధర్మములు మనము చెప్పుకొనుటలోఁ గారణము పూర్వపు స్థితికిని ఇప్పటికిని భేదము తెలియుటకే నేటి ప్రస్తుతపు వ్యవస్థలో వీనికెంత స్థానమున్నది. వీనిని మనమెంత ఆచరించఁగలము. ఆచరింప వీలుకావి నేటి సంఘ వ్యవస్థలో వీని స్థానమెంత? అట్లయినపుడు ఇవి చెప్పుకొని లాభమేమి? పోనీ ఇవి తెలుఁగులో వ్రాసిన నావంటి అల్పుఁడేమి చేయుచున్నాఁడు. అనునవి సరియైన ప్రశ్నలు కావు. ఎట్లు జీవించవలయును ఎట్లు జీవించినచో సర్వులకు శాంతి ఆనందము లుండును? అట్టిశాంతి యానందము సొందుటకు మరల మనమిప్పుడు ప్రయత్నము చేయవలదా? ఒకరినొకరు పీడించుకొని జల గల వలె ఒకరొకరి రక్తమును ఇట్లు త్రావవలసినదేనా? ఇంతకుమించి గత్యంతరము లేదా? బలవంతుఁడు బలహీనునికి జ్ఞాని అజ్ఞానికి ఆనందముతుఁడు ఆనందహీనునికి ఏమియు సాయము చేయలేఁడా? ఒకవేళ అట్లు బలవంతులు బలహీనులను జ్ఞాని అజ్ఞానులను పీడించుచు తిన్నగా నడవక వారిని సరియైన విధముగాఁ జూడనిచో

వారి కర్మలచే వర్ణవర్ణమును పొందినది.” అని భారతము చెప్పుచున్నది. అందుచే సర్వవర్ణములు ధర్మయుక్తములే గాని వేరుగావు. అవి క్రమముగా మనుష్యుల యధర్మ ప్రవృత్తిచే వ్యవహారములో ఎక్కువగాను తక్కువగాను చూడఁబడినవి. కాని అది సరికాదు. శూద్రులు తక్కువ బ్రాహ్మణు లెక్కువకాదు ఇదే గీత చాలాచోట్ల నొక్కిచెప్పినది. ఎవ్వఁడైనను సరే తన ధర్మమును సరిగా చేయనిచో వాడు నరకగామి యగును. సరిగా నడచినచో స్వర్గము పొందును. కావున సర్వవర్ణముల వారు తమ తమ స్వభావ నియతమైన కర్మల ద్వారా నడచుచు హెచ్చు తగ్గులు లేకుండ తమ కర్మలను ధర్మయుక్తముగా నిష్కామ ప్రవృత్తితో చేయవలసియున్నది. అట్లుచేసి భేద భావములు లేకుండ నడచి స్వర్గమోక్షములతో సమభాగు లవు యుదురగాక.

ఇట్లు

చర్ల గణపతిశాస్త్రి

((((.)))

గ్రంథ సంకేతములు

వసి=వసిస్థుఁడు

గౌ=గౌతముఁడు

మను=మనుస్మృతి

యాజ్ఞ=యాజ్ఞవల్క్యుఁడు

బో=బోధాయనుఁడు

భాందో=భాందోగ్యోపనిషత్తు

సిద్ధాంత=సిద్ధాంత దర్శనము

దక్ష=దక్షస్మృతి

అవ=అవస్తాంబుడు

తైత్తి=తైత్తిరీయోపనిషత్తు

విష్ణు=విష్ణుపురాణము

శివధర్మ=శివధర్మఖండము

పరా=పరాశరస్మృతి

నారద=నారదస్మృతి

అత్రి=అత్రిసంహిత

యమ=యమస్మృతి

నిత్య మనంత కు నాద్యము

శ్రుత్యంత జ్ఞేయ మఖిలలో కా శ్రయమున్

సత్యస్వరూప మవ్యయ

మత్యంతానందతత్త్వ మనయము గొలుతున్

తొలి నారాయణుఁ డాత్మరూపమున నెందున్ క్షీర

మట్లాప్పి లీలలక్ష్మి ఆవయి పాలమీఁగడయటుల్

వ్యక్తైశ్వరిన్ బొంది నిర్మల మాకాశము, వందు గాలి,

జ్వలనం బాపై నటన్ నీరు, నందిల యన్నంబయి

జీవియై జీలుఁగు నాయీశున్ సదా మ్రొక్కెదన్,

నారాయణున్ గురున్ దేవున్

దండ్రున్ మ్రొక్కి విశ్రమతన్

వచింతు వార్ష ధర్మంబు

వే గణపతి నాముఁడన్.

ఆర్ష ధర్మ సూత్రాణి

ప్రథమోఽధ్యాయః

ప ర్ణ ధ ర్మా :

1. సూ. అధాతః పురుష నిశ్శేయ సార్థం ధర్మజ్ఞాసా.
(వసి 1. 1.)

వివ: లోకాః ధ్రియంతే అనేనేతి ధర్మః

2. సూ. జ్ఞాత్వా చానుత్పిష్ఠన్ ధార్మికః ప్రశస్యతమో భవతి
లోకే, ప్రేత్యచ స్వర్గం లోకం సమనుశ్చుతే. (వసి. 1. 2)

3. సూ. వేదో ధర్మమూలం (గౌ. 1. 1)

4. సూ. తద్విదాం చ స్మృతిశీలే (గౌ. 1. 2)

5. సూ. తదలాభే శిష్టాచారః ప్రమాణం (వసి 1. 4)

వివ: “వేదస్మృతిః సదాచారః స్వప్యచవ్రియమాత్మనః
ఏత చ్చతుర్విధం ప్రాహుః సాక్షాద్ధర్మలక్షణ.

విద్యద్భిః సేవితః సద్భి ర్భీత్య మద్వేషరాగిభిః
హృదయే నాభ్యను జ్ఞాతోయో ధర్మస్తం నిబోధత
(మమ. 2. 12)

పమ్యక్పంకల్పజః కామో ధర్మమూలమిదం స్మృతం.
(యాజ్ఞుకపొద్ధాత 7)

ఆర్థ ధర్మ సూత్రములు

మొదటి అధ్యాయము

వర్ణ ధర్మములు

1 సూ. మఱియింక స్త్రీపురుషుల మోక్షసిద్ధికై ధర్మజిజ్ఞాస చేయఁబడుచున్నది.

వివ: లోకములు దీనిచే ధరింపఁబడును గాన ధర్మముఅని ప్యుత్పత్తి.

2 సూ: తెలిసికొని యాచరించుచు ధార్మికుఁడు లోక మున మిక్కిలి ప్రశంసింఁదగినవాఁడగును. చనిపోయియు స్వర్గలోకము నొందును. (వసి. 1. 2)

3 సూ. వేదము ధర్మమునకు మూలము. (గౌ. 1. 1)

4 సూ. వేదపేత్తల స్మృతులు శీలమును ధర్మమునకు మూలము, (గౌ. 1. 2)

5 సూ. అవి లభింప నపుడు శిష్టుల యాచరణమే ప్రమాణము. (వసి 1. 4)

వివ: వేదము, స్మృతి, సదాచారము, తన యాత్మకు ప్రతియ మైనది అని నాలుగు విధములుగ ధర్మలక్షణము చెప్పుదురు అని మనుస్మృతి 1. 127. ద్వేష రాగములులేని విద్వాంసులైన సత్పురుషులచే సేవితమై హృదయముచే అనుజ్ఞ యివ్వఁబడినది ధర్మముఅని దెలిసి కొనుఁడు. (మను. 2. 1) సత్సంకల్పమువలనఁ గలిగిన కోరికయిది యంతయుధర్మమునకుమూలము. (యాజ్ఞ. ఉపొద్భాత. 7)

చోరనా లక్షణోఽర్థో ధర్మఇతి మీమాంసకాః

శ్లో త్రేయః సాధనతాహేష్యాం

(ఏషాం=ద్రవ్యక్రియాగుణాదీనాం) నిత్యం వేదాత్మ
తీయతే

తాద్రూప్యేణచ ధర్మత్వం తస్మాన్నేంద్రియగోచర
ఇతిభాట్టాః

స్వర్గాదిఫలసాధన భూతం కార్యనియోగా

పూర్వశబ్దై రుచ్యమానో ధర్మ ఇతిప్రాభాకరాః

కృతేతు మానవాః ప్రోక్తాస్త్రీతాయాం గౌతమాః

స్మృతాః ద్వాపరే శంఖలిఖితాః

కలౌ పారాశరా మతా ఇతి సామాన్యతయా కథితం,

6 సూ. శిష్టః పున రకామాత్మా. (వసి. 1. 5)

7 సూ. శిష్టాఃఖలు విగతమత్సరా నిరహంకారాః కుంభీ
ధాన్యా అలోలుపా దంభదర్భలోభమోహక్రోధ వర్జితాః
(బో. 1. 1. 5)

8 సూ. తదభావే దశావరా పరిషత్. (బో. 1. 1. 7)

9 సూ. చాతుర్వేద్యంవికల్పిత అంగవిద్ధర్మపాఠకః ఆశ్ర
మస్థా స్త్రయో విప్రాః వర్ష దేషా దశావరా. (బో. 1. 1. 8)

వివ:- చతుర్వేదవిదః. వికల్పిత. మీమాంసకః, ధర్మపాఠకః
బ్రహ్మచారి, గృహస్థః, వానప్రస్థః, వీతేదశ.

10 సూ. వంచవాస్య స్త్రయోయోవాస్య రేకో వాస్యాద
నిందితః ప్రతివక్తాతు ధర్మస్య నేతరేతు ఫలశ్రీకః (బో. 1. 1. 9)

వేదవాక్యవిహితమైనది ధర్మమని మీమాంసకులు. ఈ ద్రవ్యగుణ క్రియాదులు శ్రేయస్సుకు సాధనము అనుసంగతి వేదము వలనఁ దెలియుచున్నది. వేదరూపముగా అవి ధర్మములు గాన అవి యింద్రియములకు గోచరము కావు. అని భాట్టులు. స్వర్గాది ఫలములకు సాధనములై కార్యము నియోగము అపూర్వము అను శబ్దములచే చెప్పఁబడినది ధర్మము అని ప్రాఖ్యాకరులు. కృతయుగమున మనుధర్మము త్రేతాయందు గౌతమ ధర్మము అని ప్రాఖ్యాకరులు. కృతయుగమున మనుధర్మము త్రేతాయందు గౌతమ ధర్మము. ద్వాపరమున శంఖలిఖితులు చెప్పిన ధర్మము. కలియుగమున పరాశరుడు చెప్పినదిధర్మము అనునది సామాన్యవచనము.

6 సూ. శిష్టుఁడనఁగాఁగోరికలులేనివాఁడు. (వసి. 1. 1. 5)

7 సూ. మాత్స్యర్యము. అహంకార, ములోలువత్వము, ఆడంబరము, గర్వము, లోభము, మోహము, కోపములేనివారును పది దివముల వఱకే సరిపోవు ధాన్యముగలవారును శిష్టులు. (బో. 1, 1. 6)

8 సూ. అట్టి శిష్టులు లేనిచో దశావరపరిషత్తై ధర్మము వకు మూలము. (బో. 1. 1. 7)

9 సూ. నాలుగు వేదములు తెలిసినవారు. 4 మీమాంస శాస్త్రజ్ఞులు, 5 వేదషడంగవేత్తలు. 6 ధర్మశాస్త్రపాఠకులు. 7 బ్రహ్మచారి, 8 గృహస్థు 9 వానప్రస్థుఁడు 10 ఈ పదిమంతోఁ గూడినది దశావర పరిషత్తు అనఁబడు. [బో 1. 1. 8]

11 సూ. అయిదుగురుగాని ముగ్గురుగాని లేకపూజనీయుఁడొక్కఁడుగాని ధర్మమును జెప్పఁగలరు. ఇతరులు వేలకొలఁది మందిగూడఁ జెప్పలేరు. [బో. 1. 1. 9]

11 సూ. అగృహ్యమాణశారణో ధర్మః [వసి. 1, 6.]

సర్వేషామపి కారణాని నంతి, తథాఽపితే సృష్టతయా నద్య
హ్యంతే, తస్మాత్ అగృహ్యమాణ ఇత్యుక్తం, సతా అవిద్యమాన
ఇతి.

శ్లో॥ ధర్మంజిజ్ఞాసమానానాం ప్రమాణం ప్రథమంచృతిః
ద్వితీయం ధర్మశాస్త్రంతు తృతీయం లోకస్యగ్రహః

[భార. అనుశాసనిక]

శ్లో॥ యోఽనుమన్యేత తేతూభే హేతుశాస్త్రాశ్రయాన్నరః
స సాధుభి ర్బహిష్కార్యో నాస్తికోపేదనిందకః

[మను 2. 11]

12 సూ బ్రహ్మపురోహితం రాష్ట్రమ్భూత్నాతి (వసి. 19. 4)

ఆ సముద్రాత్తు వై పూర్వాదాసముద్రాత్తు వశ్చిమాత్
త యోరేవాంతరం గిర్యోరార్యావర్తం విదుర్బుధాః

మను. (2. 22)

13 సూ. తస్మిన్ దేశే యే చాచరాస్తే సర్వత్ర వ్రత్యే
తవ్యాః (వసి. 1. 8)

14 సూ. గంగాయమునయో రంతరేప్యేకే. (వసి 1. 10)

15 సూ. యావద్వా కృష్ణ మృగో విచరతి తావ ద్రృహ్మ
వర్చస మిత్యన్యే. (వసి. 1. 14)

16 సూ. దృష్టో ధర్మవ్యతికరమః (గా. 1. 2)

11 సూ. ధర్మము కారణములచే గ్రహింపఁదగినదిగాదు.

(వసి. 1. 8.)

వివ:- అన్నిటికి కారణములుండును గాని సరియైన కారణములను ఊహింపక తప్పుకారణములచే తప్పు నిర్ణయింతుముగాన గ్రహింపఁదగినది కాదు అనియేగాని కారణములు లేనిది అని చెప్పఁ బడలేదు. ధర్మము తెలిసికొనఁగోరువారికి మొదటిప్రమాణము శ్రుతి (వేదము) రెండవది స్మృతి (ధర్మశాస్త్రము) మూడవది లోకుల యుక్తమైన ఆచారము. ఎవఁడైతే హేతుశాస్త్రమును తర్కము ననుసరించి శ్రుతులను స్మృతులను అవమానించునో అట్టి వేదనిందకుఁడైన నాస్తికుని సాధువులు బహిష్కరింపవలెను.

12 సూ. బ్రహ్మవేత్త పురోహితుఁడు (సంచాలకుడు) గా నన్న రాజ్యమువృద్ధి పొందును. (వసి. 1. 14)

సూ. తూర్పు సముద్రము. పడమర సముద్రము, వింధ్య హిమవత్పర్వతములు వానికి మధ్యనున్న ప్రదేశమును ఆర్యావర్త మందురు. (మను. 2. 22)

13 సూ. ఆ దేశమందలి ధర్మములు అచారములు అన్ని దేశములందును గ్రహింపఁదగినవి (వసి. 1. 8.)

14 సూ. గంగాయమునల మధ్యనున్న ధర్మములును గ్రాహ్యములని కొండలు. (వసి. 1. 10.)

15 సూ. కృష్ణమృగము ఎంతవఱకు సంచరించునో అంత వఱకు బ్రహ్మవర్చస్సుగల దేశమని మఱి కొండలు (వసి 1. 14.)

16 సూ. వేదవేత్తలలో ధర్మవైరుధ్యము చూడఁబడినది. (గౌ. 1. 3)

17 సూ. సాహసం చ మహతాం

(గౌ. 1. 4.)

వివ:- మహతాం సాహసకర్మ ధర్మమూలం స భవతీత్యర్థః

18 సూ. నతు దృష్టార్థేఽవరదౌర్బల్యాత్ (గౌ. 1. 5.)

వివ:- దృష్టప్రయోజన విషయే నికృష్టవ్యసత్త్వాత్ తేషాం శీలం ధర్మమూలం నభవతి

19 సూ. తుల్య బలవిరోధే వికల్పః

(గౌ. 6)

వివ:- తుల్య బలశ్చిత్యాదిచ్యాక్యావాం పరస్పర విరోధే వికల్పః స్యాదిత్యర్థః

20 సూ. తద్యథా రమణీయచరణా అభ్యాశోహ య రమణీయాంయోని మాపద్యేరన్ బ్రాహ్మణయోనిం వా క్షత్రియయోనింవావై శ్యయోనిం వాథ య ఇహ కపూయచరణా అభ్యాశోహయత్తే కపూయాం యోనిమాపద్యేరన్ శ్యయోనింవా సూకరయోనింవా చంఢాలయోనింవా. (ఛందో 5 అ. 10 5 7)

బ్రాహ్మణోఽస్యముఖమసీత్. బాహూరాజన్యః కృతః ఊరూతదస్యయద్వైశ్యః పద్భ్యాం శూద్రోఽజయత

(పురుషసూక్తము. వసి. 4. 2.)

21 సూ. బ్రహ్మ నా ఇద మగ్ర ఆసీదేక మేవ తదేకం సన్న వ్యభవత్
(బృహదారణ్యక 1. 4 11)

తత్తే జోరూపమత్యస్సజత క్షత్రం సనై వవ్యభవత్సవిశమస్సజత్ సనై వవ్యభవత్ సకౌద్రంపర్థమస్సజత్.

17 సూ. గొప్పవారి ప్రవర్తనలో నిరంకుశతయుఁ గన్నట్లు చున్నది. (గౌ. 1. 4)

వివ:- గొప్పవారిదైనను వారి నిరంకుశ ప్రవర్తన ధర్మమువకు మూలముగాదని భావము.

18 సూ. కనిపించు ప్రయోజనముల విషయమున నికృష్టులకు దౌర్బల్యముండుటవలన వారి శీలము ధర్మమునకు మూలముగాదు. (గౌ 1. 5)

19 సూ. సమానజలముగల శ్రుత్యాది వాక్యములకు పరస్పరము విరోధము గలిగినప్పుడు వికల్పవిధానము గలుగునని తెలియునది. (గౌ. 1. 6)

ఎవరైతే వచిత్రమైన ఆచరణగలవారో వారు జన్మను బ్రాహ్మణ జన్మమో, క్షత్రియ జన్మమో, వైశ్య జన్మమో పొందుదురు. చెడ్డ ఆచరణను జేయువారు నీచజన్మను, కుక్కజన్మనో, పందిజన్మనో, చండాళజన్మనో పొందుదురు, (ఛాందో 4. 10. 5.)

20 సూ. ఈ పరమేశ్వరుని ముఖము బ్రాహ్మణుఁడు. బాహువులవల్ల క్షత్రియుఁడు పుట్టెను. వైశ్యుఁడు అతని తొడలు పాదములవల్ల శూద్రుఁడు పుట్టెను. [పురుష సూ.

21 సూ. ఈ బ్రహ్మమొక్కటే మొదట నుండెను. అదొక్కటే సర్వకర్మలను జేయఁజాలనిదయ్యెను.

[బృహదారణ్యక 1. 11.]

పిదప తేజోరూపమైనక్షత్రియు జాతని బుట్టించెను.... అదియుఁ జాలనిదయ్యెను.... పిదప ఆ బ్రహ్మకు వైశ్యజాతని బుట్టించెను.... అదియుఁ జాలనిదయ్యెను. అప్పుడది శూద్రజాతని బుట్టించెను. అప్పుడది శక్తిగలదయ్యెను.

పూషణ, మయంవై, పూషా ఇయం హేదం సర్వం పుష్యతి
యదీదం కించ [1. 4. 14]

22 సూ. తదేతద్బ్రహ్మక్షత్రం విత్ శూద్రః
[బృహదారణ్యక 4. 1. 16]

వివ:- “న విశేషోఽస్తి వర్ణానాం సర్వం బ్రాహ్మ్య మిదంజగత్.
బ్రహ్మణాపూర్వ సృష్టంహి కర్మభిర్వర్ణతాంగతం.”
[భార]

చాతుర్వర్ణ్యంమయా సృష్టంగుణకర్మవిభాగశః
భగవద్గీత]

23 సూ. దేశధర్మ, జాతిధర్మ, కులధర్మాన్. శ్రుత్యభావా
దబ్రవీన్ననుః [వసి. 1. 16]

24 సూ. చత్వారోవర్ణా బ్రాహ్మణ క్షత్రియ వైశ్యశూద్రాః
[వసి. 2. 1)

25 సూ. గుణేభ్యో భేదో జాతి క్రియాకాలావాం.
(సిద్ధాంత. 1. 4. 12)

వివ:- శుద్ధసత్త్వేనబ్రాహ్మణః, సత్త్వాశ్రయరజః ప్రాధాన్యేనక్ష
త్రియః, తమోగుణాశ్రయరజః పౌఢాన్యేనపైశ్యః రజోగుణా
శ్రయతమః పౌఢాన్యేన శూద్రోజాయతే. కాల. కృతః తేరితా,
ద్వాపర కలియుగౌ.

ఈ భూమియే పూష, ఇక్కడ ఏదై తే కలదో అది అన్నీ
చీని పోషించును. [బృ. 1. 414]

22 నూ. ఈవిధముగా బ్రాహ్మణులు క్షత్రియులు వైశ్యులు,
శూద్రులు గలిగిరి. (బృహ 4. 1. 16)

వివ:- “వర్ణములలో విశేషమేమియు లేదు. ఈ జగమంతయు
బ్రహ్మకు సంబంధించినదే. బ్రహ్మచే పూర్వము ఒకటిగా
సృజింపఁబడి వాని వాని కర్మలచే వర్ణభేదము పొందెను.
[భార. శాంతి 188]

“వానివాని గుణకర్మల విభాగమును బట్టి నాలుగు వర్ణ
ములు నాచే సృజింపఁబడెను.” [భగవద్గీత]

23 నూ. దేశధర్మములను గూర్చి, జాతి ధర్మములను
గూర్చి కులధర్మములను గూర్చి శ్రుతి చెప్పకపోవుటవలన
వానిని మనువు చెప్పెను. [వసి. 1. 16]

24 నూ. బ్రాహ్మణులు క్షత్రియులు, వైశ్యులు, శూద్రు
లు అని వర్ణములు నాలుగు. [వసి. 2. 1]

25 నూ. గుణములఁబట్టి జాతికి, క్రియకు కాలమునకు
భేదము గలుగును. [సిద్ధాంతము 1. 4. 12]

వివ:- శుద్ధసత్త్వగుణముచేత బ్రాహ్మణుఁడను, సత్త్వమునకు
అశ్రయమగు రజోగుణము ప్రధానముగా నుండుటచే
క్షత్రియుఁడను. తమోగుణమునకు అశ్రయమగు రజో
గుణము ప్రధానముగా నుండుటచే వైశ్యుఁడను రజో
గుణమునకు అశ్రయమగు తమోగుణము ప్రధానముగా
నుండుటచే శూద్రుఁడను నవుదురు. కాలము కృత త్రేతా
ద్వాపర కలియుగములు. అని నాలుగు విధములు.

బ్రాహ్మణః క్షత్రియోవై శ్యస్త్రయో వర్ణా ద్విజాతయః
చతుర్థ ఏకజాతిస్తు శూద్రోనాస్తి తువంచమః

[మను. 10. 4]

సంకీర్ణజాతీనా మశ్వతర వన్మాతాపితృ వ్యతిరిక్త
జాత్యంతరత్వా న్నవర్ణత్వం, తేనహి శూద్రాత్ బ్రాహ్మణ్యాం
జాతో చండాలస్తు సంకీర్ణజాతిః నతు వంచమ ఇతిభావః.

శూద్రాద్వైశ్యాయాం మాగధః క్షత్రియాయాం క్షత్తా
బ్రాహ్మణ్యాం చండాలః [బో. 1. 9. 6]

26 సూ. త్రయోవర్ణా ద్విజాతయో బ్రాహ్మణ క్షత్రియ
వైశ్యాః (వసి. 2. 2)

27 సూ తేషాంమాతురగ్రేఽధిజననం ద్వితీయం మౌంజీ
బంధనం (వసి. 2. 3)

28 సూ. తత్త్రాస్య మాతా సావిత్రి పితౄత్పాచార్య
ఉచ్యతే. (వసి. 2. 4)

29 సూ. వేదప్రదానాత్పితౄత్పాచార్యమాచక్షతే.
(వసి. 2. 5)

30 సూ. ద్వయము వైహ పురుషస్య రేతో బ్రాహ్మణ
శ్శౌర్యంనాభే. రర్వాచీన మవ్యద్య దూర్వంనాభే స్తేవాఽస్యాఽ
నౌరసే ప్రజా జాయతే. (వసి. 2. 7)

బ్రాహ్మణుడు, క్షత్రియుడు వైశ్యుడు అను మూడు పరములవారు ద్విజాతులు; నాల్గవవాడైన శూద్రుడు ఒకేజాతి గలవాడు. పంచముడు అనువాడై తే లేడు.

వివ:- బ్రాహ్మణులు, క్షత్రియులు వైశ్యులు అనువారిని ద్విజాతులు అసంగ ద్విజులందురు. నాల్గవవాడగు శూద్రుడు ఏకజాతిగల వాడై, అయిదవజాతి లేడు అని మనుస్మృతి (10 అ. 4 శ్లో) వంకరజాతులు తల్లిదండ్రులజాతివారే గాని యన్యజాతివారు గౌరవకనుక శూద్రునివలన బ్రాహ్మణ స్త్రీయందు బుట్టిన చంపములుడనువాడు సంకరజాతివా గాని యయిదవజాతివాడుగాడు.

శూద్రునినుండి వైశ్వస్త్రీయదదు మాగధుడు, క్షత్రియ స్త్రీయందు క్షత్త బ్రాహ్మణస్త్రీ యందు చండాలుడును గలుగుదురు. (బోధ. 1. 9. 6.)

26 సూ. బ్రాహ్మణులు క్షత్రియులు వైశ్యులు అను ముగ్గురు ద్విజులనబడుదురు. (వసి. 2. 2.)

27 సూ. వారికి మొదటిజన్మ తల్లిగర్భమువల్లను రెండవ జన్మ మౌంజీబంధనము (జ్ఞానోపదేశసంస్కారము) వల్లనగును. (వసి. 2. 3)

సూ ఆ మౌంజీ బంధనమందు ఇతనికి తల్లి సావిత్రి దేవతో పాసనయును తండ్రి యాచార్యుఁ డనియు అనబడు. (వసి, 2. 4)

29 సూ, వేదముఁ జదివించుటవల్ల నాచార్యుని ద డ్రియందురు. (వసి 2. 5)

30 సూ. బ్రాహ్మణుని వీర్యము రెండువిధములుగా నున్నది. నాభికిఁ బై ని మొదటిది, నాభికిఁ గిందట రెండవది నాభికిఁ బై నున్న వీర్యముచే ఆనారస సంతానము గలుగును. (వసి, 2. 7)

31 సూ. యదుపనయతి జనన్యాఽజనయతి, యత్పా
ధూకరోతి. (వసి. 2. 8)

32 సూ. తస్మాచ్ఛ్రాచ్చత్రియ మశూచాన మవ్రజోసీతి న
వదంతి. (వసి. 2. 10)

33 సూ. అథ యదర్వాచీనం నాభే స్తే నేహ్యస్యారసీ
ప్రజా జాయతే (వసి. 2. 9)

34 సూ. నహ్యస్య విద్యతే కర్మ కించి దామౌంజి బంధ
నాత్ వృత్త్యా శూద్రనమో జ్ఞేయో యావద్ద్వేదే న జాయతే.
(హరీతోదాహరణము. వసి. 2. 12)

35 సూ. జన్మనాజాయతే శూద్రః కర్మణాజాయతే ద్విజః
(వసి. 2. 14)

36 సూ. విద్యాహవై బ్రాహ్మణ మాజగామ గోపాయ
మాం. శేవధిస్తైహమస్మి, అసూయకా యాన్యజవేదీయ
తాయ నమాంబూయా. వీర్యవతీ తథాస్యామ్
(నిరుక్తం. 68 పుట)

37 సూ. విజ్ఞాయ తేహి త్రిభిః ఋణైః ఋణవాన్
బ్రాహ్మణో జాయతే (వసి. 11. 12)

యజ్ఞేన దేవేభ్యః ప్రజయా పితృభ్యో బ్రహ్మచర్యేణ
ఋషిభ్యః ఇత్యేష వా అన్మణోయజ్ఞా పుత్రో బ్రహ్మచర్య
నానితి (వసి. 11. 47)

31 సూ. తల్లి కనిన పిదప బ్రహ్మోపదేశమువకై తన యొద్దకుఁ దెచ్చి తొన్నదియుఁ దెచ్చి సాధువుగా నొనర్చినది యునగు సంతానము ఆనౌరస సంతానము. (వసి. 1. 8.)

32 సూ. కనుక వేదము జదివించు శ్రోత్రియుని సంతానము లేనివాఁడవు అని పలుకరు. (వసి. 1. 10)

33 సూ. మఱి యింక నాఫికిఁ గిరింది వీర్యముచే ఔరస సంతానము గలుగుచున్నది. (వసి. 2. 6)

34 సూ. మౌంజీబంధనమువఱకు బ్రాహ్మణునికి మఱి యే కర్మయులేదు. వేదోపదేశరూపమగుజన్మ లేనంతవఱకు వృత్తిచే శూద్ర సముఁడని తెలియఁదగు.

(హరీతుఁడు వసి. 2. 12)

35 సూ. జన్మచే శూద్రుఁడును కర్మచే ద్విజుఁడుగను మనుజుఁడుండును.

36 సూ. విద్యబ్రాహ్మణుని యొద్దకు వచ్చి నన్నుఁ గాపాడుము నీకు నేను నిధివంటిదానను, అసూయ, వక్రత్వము, గలవానికిని నియమరహితునికిని నన్ను ఉపదేశింపకుము అసూయాదులు లేనివారికి ఉపదేశించినట్లయినచో నేను వీర్యవంతురాలనై యుందును అనియనెను.

37 సూ. బ్రాహ్మణుఁడు మూఁడు ఋణముతోఁ గూడ బుట్టినని తెలియు చున్నది.

సూ. యజ్ఞముచే దేవఋణమునుండి సంతానముచే పితృ ఋణమునుండి బ్రహ్మచర్యముచేత ఋషి ఋణమునుండి విడును. ఇట్లు ఇతఁడు ఋణములేనివాఁడై యజ్యయై పుత్రవంతుఁడై బ్రహ్మచర్యము గలవాఁడగును. (వసి. 11. 47)

38 సూ. షట్కర్మాణి బ్రాహ్మణస్య (వసి. 2. 19)

39 సూ. స్వాధ్యాయాధ్యయన, మధ్యావన యజనం
యాజనం దానం ప్రతిగ్రహశ్చేతి. (వసి. 2. 20)

వివ:- స్వాధ్యాయాధ్యయనం = వేదాధ్యయనం. జ్ఞానభోధక
గ్రంథాధ్యయనంచ.

40 సూ. యోగస్తపోదానం సత్యం శౌచందయాశ్చితం
విద్యావిజ్ఞానమాస్తి క్య మేతద్బ్రాహ్మణ అక్షణం. (వసి. 6. 20)

శ్లో॥ శమోదమః తపశ్శౌచం జ్ఞాంతిరార్జవమేవచ.

జ్ఞాన విజ్ఞానమాస్తి క్యం బ్రహ్మకర్మస్వభావజం.

(గీత. 18. 42)

శౌర్యంతేజో ధృతిర్ధాక్ష్యం యుద్ధేచాప్యవలాయనం.

దాస మీశ్వరభావశ్చక్షత్రకర్మస్వభావజం.

(గీత 18. 43)

కృషిగోరక్షవాణిజ్యం నైశ్యకర్మస్వభావజం.

పరిచర్యాత్మకంకర్మకం శూద్రస్యాపిస్వభావజం.

(గీత 18. 44)

38 సూ. బ్రాహ్మణుఁడు చేయవలసిన కర్మలాఱు.

(వసి. 2-19)

39 సూ. స్వాధ్యాయాధ్యయనము, వేదముల అధ్యయనము చేయించుట, యాగము చేయుట, యాగముచేయించుట, దానముచేయుట, దానము చేసినదానిని ప్రతిగ్రహించును.

వివ:- స్వాధ్యాయాధ్యయనము = వేదాధ్యయనము, జ్ఞానబోధక గ్రంథాధ్యయనమును.

40 సూ. యోగము, తపస్సు బహిరింద్రియనిగ్రహము, దానము, సత్యము, శుచి, దయ వేదశాస్త్రాదివరనము, విద్య, విజ్ఞానము, అస్తికత్వము ఈ గుణములు గలిగియుండుటయే బ్రాహ్మణుని లక్షణము. (వసి. 9-10)

వివ :- అంతరింద్రియనిగ్రహము, బహిరింద్రియనిగ్రహము, శుచి, ఓర్పు, ఋజుత్వము, జ్ఞానము, జ్ఞానపూర్వకాచరణము, అస్తికత్వము ఇవి స్వభావసిద్ధమగు బ్రాహ్మణకర్మలు, శౌర్యము తేజస్సు, సమర్థత, యుద్ధములో పారిపోకుండుట, దానము ఈశ్వరభావము, ఇవి స్వభావసిద్ధమగు క్షత్రియకర్మలు. వ్యవసాయము, గోరక్షణ, వర్తకము ఇవి స్పృశావసిద్ధమైన వైశ్యకర్మలు. సేవారూపమైన వృత్తి స్వభావసిద్ధమగు శూద్రకర్మ.

(గీత. 18, 42, 43, 44.)

41 సూ. త్రిణిరాజన్మస్య (వసి. 2, 21)

42 సూ. అధ్యయనం, యజనంచానంచ, శస్త్రైఃపఞ్చ
పాలనం స్వధర్మస్తేడ జీవేత్. (వసి. 2, 22)

43 సూ. ఏతాన్మేవత్త్రిణి వై శ్యస్య కృషిర్వాణిజ్యం పాశు
పాల్యం కుసీదంచ (వసి. 2, అ. 23)

44 సూ. ఏతేషాం పరిచర్యా ఛాద్యస్య. (వసి. 2, 24)

45 సూ. అనియతా వృత్తిః (వసి. 3, 25)

46 సూ. బ్రాహ్మణస్యాధికాః ప్రవచనయాజనప్రతిగ్రహాః
(గౌ. 9, 2)

47 సూ. బ్రాహ్మణాతిక్రమానాన్తి విప్రేవేదవివర్జితే
జ్వలంత మగ్ని ముత్సజ్య నహి భస్మని హూయతే.
(వసి. 3, 11)

48 సూ. యేశాంతదాతాః శ్రుశ్చార్హకర్ణా, జితేంద్రియాః
ప్రాణివధాన్నివృతాః ప్రతిగ్రహేనంకుచితాగ్ని పస్తాస్తే బ్రాహ్మ
ణాస్తారయితుం సమర్థాః (వసి. 6, 21)

సేవాశ్వవృత్తిరాఖ్యాతా తస్మాత్తాం పరికర్షయేత్ (మను 14, 6)

సూ. ద్విజానాం కృష్యాదిరూపస్వతంత్రా వా వృత్తిః
వరం ప తు శ్వవృత్తిః కదాపిచ.

వేదః కృషి వినాశకః కృషిర్వేదవినాశకః (మను. 98)

49 సూ. రాజ్ఞోఽధికం రక్షణం నర్వభూతానాం. (గౌ. 9, 7)

41 సూ. క్షత్రయుడు చేయవలసిన కర్మలు మూడు (వసి 2, 21)

42 స్వాధ్యాయముచదువుట, యాగముచేయుట, దానము చేయుటయును, శస్త్రముతోఁ బ్రజలను పాలించుట యతనికి స్వధర్మము దానివలన క్షత్రియుడు జీవింపవలెను, (వసి, 2, 22)

43 సూ, పై మూఁడే పై శ్చుడు చేయవలసిన కర్మలు, వ్యరసాయము, వర్తకము, పశువులను పాలించుట, ధనము వడ్డికిచ్చుటయు అనుననిఁ గూడ,

44 సూ శూద్రుడు వీరికి పరిచర్య సేయవలయును (వసి, 2: 24)

45 సూ శూద్రునికి నియమితమగు వృత్తిలేదు (వసి 2, 25)

46 సూ మిగిలిన వారికంటె బ్రాహ్మణునికి వేదముఁజెప్పుట యాగము చేయించుట, దానము బ్రతిగ్రహించుట యనునవి యధికము (గౌ 9, 2)

సూ స్వాధ్యాయమురాని బ్రాహ్మణుని విషయమున ఆ బ్రాహ్మణుని నతిక్రమించిన దోషము గలుగదు మేండుచున్న యగ్నిని విడిచి వట్టి ఖూడిదతో హోమము చేయరుగదా

(వసి 3, 11)

48 సూ. శమదమసంపన్నులు, వేదవిదులు, హింస చేయనివారును, దానము బ్రతిగ్రహించుటలో సంకోచము గలవారు నగు బ్రాహ్మణులు తరింపఁజేయి సమర్థులు (వసి 6, 12)

సేవావృత్తిని కుక్కవృత్తి యందురు, కనుక దానిని పక్షింపవలెను (మను 4, 6)

సూ ద్వైజులు వ్యవసాయము మొదలగు స్వతంత్ర వృత్తిని జేయుట మంచిది, కాని శ్వవృత్తి కుక్కవృత్తి యెన్నటికిఁ గూడదు

వేదము కృషిని నశింపఁ జేయును కృషి వేదమున నశింపజేయును

49 సూ సర్వప్రాణులను రక్షించుట యను కర్తవ్యమి
ఇతర వర్ణములకంటె నధికమైవది (గౌ 9, 7)

50 సూ న్యాయ్యదండత్వం (గౌ 9, 8)

51 సూ బిభృయాద్వాహ్మణాన్ శ్రోత్రియాన్ (గౌ 9, 9)

52 సూ సంగ్రామే సంస్థాన మనివృత్తి శ్చ (గౌ 9, 15)

53 సూ నకర్ణిభిర్నగైః ప్రహరేత్ (బో 1, 5, 10)

54 సూ భీత, మత్తే, న్మత్త, ప్రమత్త, వివన్నాహస్తీ,
బాల, వృద్ధ బ్రాహ్మణైర్న యుధ్యేతాన్యత్ర ఆతతాయినః
(బో 1 5 11)

వివ:- వివన్నాహ = కవచాదివర్జితాః

55 సూ అహింస యైవభూతానాం కార్యం శ్రేయోఽను
శాసనం వాత్తేవ, మధురా, స్లక్ష్య, ప్రయోజ్యా ధర్మమిచ్ఛతా
(మను, 2, 159)

56 సూ పరంతు అహిసావ్రమోగే క్షణా, నిర్భయతా
కార్యకుశలతా ప్రేమాద్యాశ్చ బలసాధ గాఢముఃఖ్యాని,

57 సూ విప్రీడాం జ్ఞానతో జైష్ఠ్యం క్షత్రియానాం తు
శ్రీర్యతః వైశ్యానాంధాన్యధనవః శూద్రాణామేవ జన్మతః
(మను, 2, 155)

58 సూ వరంస్వధర్మో విగుణః సపారక్యః స్వసప్తేతః
వర ధర్మేధ జీవన్హి సర్వః పతతి జాతితః (మను, 11 97)

50 సూ. అవరాధులను దండించునప్పుడు ధర్మము తప్పరాదు. (గౌ. 9, 8)

51 సూ. రాజులు వేదవిదులగు బ్రాహ్మణులను భరింపవలెను. (గౌ. 9, 9)

52 సూ యుద్ధమునందుండి వెనుక దిరుగరాదు (గౌ. 9, 15)

52 సూ కర్ణాకారముగల శస్త్రములతోను విషాదులు పూయఁదడిన యస్త్రములతోను గొట్టరాదు. (బో. 1, 5, 10)

54 సూ ఆత్మతాయులై నప్పుడు దక్క భయపడిన వారితోను, పిచ్చివారితోను, పొరబడినవారితోను కవచాదులు ధరింపనివారితోను యుద్ధము చేయరాదు. (బో. 1, 5, 11)

55 సూ. ప్రాణులను పాలించుటలో అహింసచేతనే కార్యమునెఱవవలెను. ధర్మము గోరువాఁడు మధురమైన మెత్తని మాటలనే వ్రయోగింపవలెను. (మను. 1, 159)

56 సూ. కాని శ్రీహింసను ప్రయోగించునపుడు ఓర్పు, నిర్భయత్వము, కార్యములందు నేర్పు, ప్రేమ మొదలగు నాత్మబల సాధనములు ముఖ్యము.

57 సూ. బ్రాహ్మణులు జ్ఞానమువల్ల శ్రేష్ఠులు, క్షత్రియులు పరాక్రమమువల్ల శ్రేష్ఠులు, వైశ్యులు ధన ధాన్యముల వల్ల శ్రేష్ఠులు, శూద్రులు జన్మవల్లనే శ్రేష్ఠులు (మను. 2, 155)

58 సూ. చక్కఁగా ననుష్ఠింపఁబడిన పరధర్మముకంటె స్వధర్మము శ్రేష్ఠము. పరధర్మముచే [వృత్తి] జీవించువాఁడు వెంటచే తనజాతి నుండి పతితుఁడగును. (మను. 11, 97)

శమదమాదిగుణ విశిష్ట బ్రాహ్మణాది కులేజాతానాం
బ్రాహ్మణత్వాది సంపాదననే మహానవకాశస్తస్మాత్ లోకాచార
వశాచ్ఛ పురాణాదిషుజన్మనాజాతి వ్యవహారోఽక్రియత నతు జన్మ
నైవేతి భావః. జీవికా సంపాదనంతు పరవృత్త్యా న కర్తవ్యం.

59 సూ. నోన్మేషశ్చేతన్వి వృత్తే రస్యజాతీయాః
(సిద్ధాంతదర్శన. 1,4,14)

యస్యయల్లక్షణం పోక్తంపుంసో వర్ణాభివ్యజకం
యదస్య త్రాపి దృశ్యేత తత్తేనైన వినిర్దిశేత్.
(భాగవత. 7స్కం. 11 అ. 35శ్లో.)

వివ:- బ్రాహ్మణస్య శమాదేః క్షత్రియస్య శౌర్యాదే, రైశ్యస్య
కృష్యాదే, శూద్రస్య సేవాదేః స్ఫురణం న చేత్తర్హి తే
భిన్న జాతీయాభవంతి, శమాద్యస్ఫూర్తౌ శౌర్యాది స్ఫురణం
చేత్తర్హి బ్రహ్మకులోత్పన్నోపి క్షత్రియజాతీయః యదిపునః
శౌర్యాద్యస్ఫూర్తౌ శమాదిస్ఫురణం తర్హి క్షత్రియకులోత్పన్నోపి
బ్రాహ్మణజాతీయః, ఏవం వై శ్యశూద్రయోరపి బోధ్యం. వృత్తి
స్థమపి చండాలం తం దేవా బ్రాహ్మణం విదుః అతఏవ విజ్ఞం
భితబ్రహ్మవృత్తానాం వసిష్ఠాదిభిః పరీక్షితానాంగాధేయసుతా
దీనాం భిన్నజాతీయానా మపి పురా బ్రాహ్మణత్వ మలంకృత
మాసేదితి ఇతిహాసః సంగచ్ఛతే.

60 సూ. త్రయోవర్ణా బ్రాహ్మణస్యవశేవరేరన్.
(వసి. 1, 40)

శమదమాది గుణములు గల బ్రాహ్మణకుటుంబమునఁ బుట్టినవారికి బ్రాహ్మణత్వాది సంపాదనమందెక్కువ యవకాశముగలుఁ గాన లోకాచారవశము వశమువల్లను పురాణాదులందును జన్మచే జాతి వ్యవహరింపఁబడినదని భావము. బ్రాహ్మణ జాతిలో స్నాన శేచ శాఖాహారములు మాత్రమింకను పోలేదు

59 సూ తమతమ వృత్తులు వికసింపనియెడల బ్రాహ్మణాదులు ఇతర జాతీయులగుదురు. (సిద్ధాంతదర్శన. 1,4,14)

ఏ పురుషునికి వర్ణమును దెలుపు ఏ లక్షణము చెప్పబడెనో ఏది ఇతర మగు చోట్లను గనిపించునో దాని చేతనే వర్ణ నిర్దేశము చేయవలయును. (స్కం భాగవత. 7,11,35)

వివ:- బ్రాహ్మణునికి శమాదులు, క్షత్రియునికి శౌర్యాదులు: వైశ్యునికి కృష్యాదులు, శూద్రునికి సేవాదులు స్ఫురింపనిచో వారు ఇతర జాతీయులగుదురు శమాదులు స్ఫురింపక శౌర్యాదులు స్ఫురించినచో బ్రాహ్మణకులమునఁ బుట్టినను క్షత్రియుఁ డేయగును. శౌర్యాదులు స్ఫురింపక శమాదులు స్ఫురించినచో క్షత్రియ కులమునపుట్టినను బ్రాహ్మణుఁడేయగును. ఇట్లే వైశ్య శూద్రులగూర్చి తెలియవలయును. వృత్తిలోనున్న చాండాలుని గూడ దేవతలు బ్రాహ్మణుఁడందురు అని స్మృతి, విజృంభించిన బ్రాహ్మవృత్తి పెరిగి, వసిష్ఠాదులచే పరీక్షింపఁబడిన విశ్వామిత్రాదులకు బ్రాహ్మణత్వముకలిగినట్లున్న యితీహాసము ఈరీతిగాఁ గుదురుచున్నది. [నిరంజనభాష్యము]

60 సూ. మూఁడు వర్ణములు బ్రాహ్మణుని వశమందుండవలయును. (వసి. 1, 40)

24 సూ తేషాం బ్రాహ్మణోధర్మాన్ ప్రబ్రూయాత్
(వసి. 1, 41)

62 సూ. తంరాజా చామశిష్యాత్ (వసి. 1, 42)

63 సూ॥ రాజాతుధర్మేణామశాసత్ షష్ఠంషష్ఠంధనస్య
హరేత్ (వసి, 1, 43)

చల తత్తైచనాన్ న్యధర్మే స్థాపయేత్ (గౌ, 11)

64 సూ అగ్రిం వృక్షస్యరాజానో మూలం వృక్షస్య బాహ్యమ్
హ్మణాః తస్మాన్నూలం నహింసీయాన్నూలాదగ్రిం ప్రరోహతి
(శంఖలిఖితస్మృతి 22)

ఇష్టాన్భోగాన్హివో దేవాదాస్యఽతే యజ్ఞభావితాః
తైర్ఘ్నానప్రదాయైభ్యో యో భుంక్తే స్తేనఏవసః
(గీ 3, 12)

యజ్ఞశిష్టా శినః సఽతోమచ్యంతే సర్వకిల్బిషం (గీత)

భుంక్తే కేవలం భుంక్తేయో వచత్యాత్మకారూద్ (గీత)

61 సూ. వారికి బ్రాహ్మణుడు ధర్మములు బోధింపవలెను
(వసి, 1, 41)

62 సూ. అతనిననుసరించి రాజు పాలింపవలెను
(వసి, 1, 41)

63 సూ. రాజు ధర్మముగాఁ బాలించుచు ధర్మలోని ఆరవ భాగము గైకొనవలయును.
(వసి, 1, 43)

స్వధర్మమును తప్పి వడచిన వారిని రాజు వారి ధర్మమునందుంచ వలెను
(గౌ, 11)

64 సూ. సంసారవృక్షమునకు రాజులు కొనలు, బ్రాహ్మణులు వేరులు కాన వేరులను జంపఁగూడదు. వేరునుండియే గదా కొనలు బయలుదేలును.
(శంఖలిఖితస్మృతి, 2)

యజ్ఞముచే పోషింపఁబడినవారై దేవతలు మీకు ఇష్టభోగము లిచ్చెదరు. వార్చిచ్చినవి వారికి బీదలకియ్యక తాను తిన్న వాఁడు దొంగయే.
(గీత, 3, 12)

వర్ణాశ్రమ ధర్మ సూత్రాణి

బ్రహ్మ చర్యాశ్రమః

ద్వితీయోఽధ్యాయః

శ్లో॥ దయాక్షమానసూయాచ శౌచానాయస మంగళం
అకర్పణ్యా స్పృహత్యేచ సర్వసాధారణా ఇమే.

(బృహస్పతి)

శ్లో॥ క్షమాసత్కందమః శౌచం దానమింద్రియ సంయమః
అహింసా గురు శ్రక్షాపా తీర్థానునరణం దయా
అనభ్యసూయాచతఘా ధర్మసామాన్య ఉచ్యతే

(విష్ణుస్మృతి 2, 16, 17)

1 సూ. బ్రహ్మచారి గృహస్థో వాసవస్థః పరివ్రాజక ఇతి
(బో 1, 6, 14)

వివ:- ఇతః పరం బ్రహ్మ గాఢి ధర్మా వక్ష్యంతే
చత్వారో బ్రాహ్మణస్యోక్తా ఆశ్రమాః శ్రుచిచోదితాః
క్షత్రియస్య త్రయః పోక్తాద్వాపేకో వై శ్యశూద్రయోః
(యోగియాజ్ఞ 1, 28)

1 సూ. ఉపనయనం బ్రాహ్మణస్యాష్టమే (గౌ 1, 4)

వివ; బ్రహ్మోపదేశాయ గురోః ఉపసమిపేనయనమితి వ్యుత్పత్తిః

2 సూ. నవమే పంచమే వా కామ్యం [గౌ 1, 9]

3 సూ. గర్భాదిః సంఖ్యా వర్షాదాం [గౌ 1, 10]

4 సూ. తద్ద్వితీయం జన్మ [గౌ, 1, 11]

వర్ణాశ్రమ ధర్మ సూత్రములు

బ్రహ్మ చర్యాశ్రమము

రెండవ యధ్యాయము

దయ క్షమ అనూయ లేకుండుట శౌచము, అశ్రమము, రభము, దైన్యము లేకపోవుట నిస్పృహ ఇవి సర్వవర్ణసాధా శుణధర్మములు [బృహస్పతి] క్షమ సత్యము దమము శౌచము దానము ఇంద్రియ నిగ్రహము అహింస గురుసేవ తీర్థ సేవ ధయ అనూయారాహిత్యము అన్నవి సర్వవర్ణ సామాన్య ధర్మములు

1 సూ. బ్రహ్మచారి, గృహస్థుఁడు వానప్రస్థుఁడు పరి వ్రాజకుఁడని ద్విజులు నాల్గువిధములుగ నుందురు

వివ ; ఇప్పుడు బ్రహ్మచారి ధర్మములు చెప్పఁబడుచున్నవి.

1 సూ. బ్రాహ్మణునికి ఎనిమిదవయేట నుపనయనము చేయవలెను [గౌ 1, 4]

వివ : బ్రహ్మోపదేశమునకై గురు సమీపమునకువంపుట ఉపనయన మని ప్యుత్పత్తి

2 సూ. ఆయిదవయేటఁ గాని తొమ్మిదయయేటఁ గాని చేయుట కామ్యము [గౌ 1, 9]

3 సూ. గర్భమగుట మొదలుకొని యేండ్ల లెక్కతెలియవలయు [గౌ 1, 11]

4 శూ. ఉపనయనము బ్రాహ్మణునికి రెండవజన్మము, [గౌ 1, 11]

5 సూ. ఏకాదశ ద్వాదశయోః క్షత్రియ వై శ్యయోః
[గౌ, 1, 13]

6 సూ. అషోడ శాద్రద్భాహ్మణస్యోఽపతితా సావిత్రి
[గౌ 1 14]

7 సూ. ద్వావింశతే రాజన్యస్య
[గౌ 1, 15]

8 సూ. ద్వ్యధికాయ వై శ్యస్య
[గౌ, 1, 16]

9 సూ అష్టా చత్వారింశద్వర్షాణి పౌరాణం వేదబ్రహ్మ
చర్యం [బో 1, 2, 1]

వివ : పౌరాణం కృతయుగ పురుషాచరితం ప్రాచీనంవా

10 సూ. చత్వారింశతిం ద్వాదశవాప్రతివేదం [బో 1, 2, 2]

11 సూ. గృహదాంతంవా [బో 1, 2, 4]

12 శూ. వేదా నధీత్య వేదోవా, వేదంవానియథాకృమం
విప్లబ్రహ్మచర్యో గృహస్థాశ్రమ మావిశేతే [మను]
1వ: బ్రహ్మచర్యం సమాప్యయో గృహస్థో భవతి న ఉపకుపేత్
ర్వాణహబ్రహ్మచారి మరణాంతం బ్రహ్మచారి యో భవతిస
న్తైషీకః

వేదస్వీకరణం పూర్వం, విచారోఽభ్యసనం జవః
తద్దానం చైవ శిష్యేభ్యో, వేదాభ్యాసో హి వంచథా [దక్ష]

5 నూ. క్షత్రియునికి పదునొకండవ యేట, వైశ్యునికిఁ బండ్రెండవ యేట నుపనయనము చేయవలయును (గౌ 1,13)

6 నూ. పదునాఱవ యేడు వఱకు బ్రాహ్మణునికి సావి త్ర్యుపదేశము దాటిపోదు. (గౌ. 1,15)

8 నూ. క్షత్రియునికి ఇరువదిరెండేడ్ల వఱకు దాటదు. (గౌ. 1, 16)

9 శూ- ఉపనయన మయినది మొదలు నలుబదియెనిమిది యేండ్లు బ్రహ్మచర్యము పూనుట కృతయుగ పురుష సంబంధమగు వేద బ్రహ్మచర్యము. (బో 1, 21)

10 శూ- ఇరువది నాలుగేండ్లుగాని లేక యొక్కొక్క వేదమును బట్టి పండ్రెండేడ్లు గాని బ్రహ్మచర్యమును పూనవలయు (బో. 1, 22)

11 శూ- వేదమును గ్రహించునంతవఱకుఁ గాని బ్రహ్మచర్యము పూనవలయు (బో 1, 2, 8)

12 శూ- వేదము లన్ని టినిగాని, రెండు వేదములనుగాని యొక్క వేదమునుగాని క్రమముగాఁ జదివి పొరపాటు లేక బ్రహ్మచర్యము నడపి పదవ గృహస్థాశ్రమమునఁ బ్రవేశించవలయును (మను

వివ:- బ్రహ్మచర్యము ముగించి గృహస్థుడగు వానిని ఉప కుర్వాణుఁ డందురు మరణాంతము వఱకు బ్రహ్మచారిగానుండు వానిని నైష్ఠికుఁ డందురు

మొదట వేద స్వీకారము పివవ వేద విచారణ వేదాభ్యాసము జపము శిష్యులకు వేదము చెప్పుట అని వేదాభ్యాసము ఐదు విధములు (దక్షుడు)

13 శూ- యథాపశుర్భారవాహీ న తవ్యఫలశ్చ తే ద్విజ
స్తదర్థానభిజ్ఞో న వేదఫలమశ్చ తే (వ్యాసః)

14 సూ, యోనధీత్యవిధి వద్వేదం వేదార్థం న విచార
యేత్ ససాన్వయః శూద్రసమః పాత్రతాం న ప్రపద్యతే
(వాస)

15 సూ, స్థాణురయం భారహారః కిలాభూదధీత్య వేదం,
నవిజానాతియోర్థజ్ఞః స నకలం భద్రమశ్చ తే నాకమేతి జ్ఞాన
విధూత పాప్మా (నిరుక్తం)

16 సూ, ఉపనీయతుయఃశిష్యం వేదమభ్యాసయేద్ద్విజః
సకల్పం వరహస్యంచ తమాచార్యం ప్రచక్షతే [మను?, 140]

17 సూ, యస్మాద్ధర్మానాచినోతి స ఆచార్యః(అప, 1, 1, 14)

18 సూ, ఉపనీయ గురుః శిష్యం శిక్షయే చ్ఛౌచ
మాదితః ఆచారమగ్నికార్యం చ సంధ్యోపాసమేవచ
(మను ?, 70)

19 సూ, తస్మై నదుర్హేత్యుదాచన (అప 1, 1, 15)

20 సూ, సహ విద్యాత స్తజనయతి (అప 1, 1, 16)

13 నూ, బరువు మోయు ఎద్దు చాని ఫలము బొందనట్లు
వేదార్థము నెఱుంగని ద్విజుఁడు వేదఫలము నొందఁడు.

(వ్యాసుఁడు)

14 నూ, విధియుక్తముగ వేదము చదివి వేదార్థమును
బరిశీలింపనివాఁడు వంశ సహితముగ శూద్రసముఁడై పాత్రత్వ
మును బొందఁడు

(వ్యాసుడు)

15 నూ, ఎవఁడు వేదమును జదివి యర్థమును దెలిసికొ
నఁడోవాఁడు కేవలము బరువు మోయు నెద్దువంటివాఁడు. అర్థ
మును దెలిసిన వాఁడు సమస్త కళ్యాణమును పొందును జ్ఞాన
ముచే పాపమును గడిగివేపికొన్న వాఁడై స్వర్గమునుపొందును

(నిరుక్తము)

16 నూ, ఎవఁడు తన దగ్గరకు తీసికొని శిష్యునికి వేద
మును కల్పముతో రహస్యముతోఁ గూడఁ జదివించునో వానిని
ఆచార్యుడందురు

(మను 2, 140)

17 నూ, ఎవఁడు ధర్మములను బోధించునో వాఁడు
ఆచార్యుఁడు

(ఆవ, 1, 1, 14)

18 నూ, గురువు శిష్యుని దన దగ్గరకుఁ దీసికొని వచ్చి
మొదట శుచిని సత్ప్రవర్తనను అగ్ని కార్యమును సంధోపాస
నను నేర్పవలయును

(మను 2, 70)

19 నూ, ఎప్పుడును గురువుక్తుద్రోహము తలపోయరాదు

(ఆవ 1, 1, 15)

20 నూ, ఆ గురువె విద్యవలన నతనిని బుట్టించును గదా

(ఆవ 1, 1, 16)

21 సూ, వేదాభ్యాసేనసతతం శౌచేన తప సైవ చ
అద్రోహేణ చ భూతానాం జాతిం న్మరతి పౌర్వికీం
పౌరికీం సంస్మరన్ జాతింబ్రహ్మై వాభ్యసతేషునః
బ్రహ్మజ్ఞ్యాసేనచాజస్రమనంతం సుఖ మశ్నుతే
(మను 4, 149)

22 సూ- తత్రచేష్టం జన్మ (ఆవ 1,1,17)

23 సూ- శరీరమేవ మాతాపితరౌ జనయతః [ఆవ1,1,18]

24 సూ- వసంతే బ్రాహ్మణ ముపనయాత
గ్రీష్మేరాజన్యం శరది వైశ్యం [ఆవ 1,1,19]

25 సూ- గాయత్రీ త్రిష్టుబ్జగతీభి ర్యథాక్రమం
[చో 1,2,12]

26 సూ-యోఽనధీత్య ద్విజోవేద మన్యత్రకురుతేశ్రమం
సజీవన్నేవ శూద్రత్వమాశుగచ్ఛతి సాన్ప్రయః [మను 124]

27సూ-అశ్రోత్రియా అననువాక్యా అనగ్నయోవా శూద్ర
సధర్మాణో భవంతి [వసి 3,4,]

28 సూ- ఉపేత స్యాచార్యకులే బ్రహ్మచారిణో వాసః
[ఆవ 1,2,11]

29 సూ- ఆచార్యాధీనస్సౌ దన్యత్ర పతనీ యేభ్యః
[ఆవ 1,2,18]

21 సూ. సతతము వేదము నభ్యసించుట చేతను శౌచము చేతను, తపస్సు చేతను, భూతములకు ద్రోహము చేయకపోవుట చేతను పూర్వ జన్మను స్మరించును, పూర్వ జన్మను సంస్మరించుచు తిరిగి బ్రహ్మనే యభ్యసించును. బ్రహ్మను అభ్యసించుటచే నెల్లపుడు అనింత సుఖము పొందును. (మను 4, 149)

22 సూ. ఆ గురువు ఉపదేశించిన విద్య వలనఁ గలిగిన జన్మమే శ్రేష్ఠమైనది. (అవ 1,1,17)

22 సూ. తల్లిదండ్రులు శరీరమునే జనింపఁ జేయుదురు (అవ 1,1,18)

24 సూ. వసంత ఋతువున ద్రాహ్మణునికి, గ్రీష్మ ఋతువున క్షత్రియునికి, శరదృతువున పైశ్యునికి ఉపనయనము చేయవలెను. (అవ, 1,1,19)

25 సూ. గాయత్రీ త్రిష్టుబ్జగతీ ఛందస్సులచే వరుసగా నుపనయనము చేయవలయు.

26 సూ. వేదము చదువక మరొకదాని యందుఁ బరిశ్రమచేయు ద్విజుఁడు వంశ సహితముగా జీవించియే త్వరగా శూద్రత్వ మొందును. (మను, 2,168)

27 సూ. అశ్రోత్రియులు, అననువాక్యులు అనగ్నులు నగు వారు శూద్ర ధర్ములగుదురు. (వసి, 3,4)

28 సూ. ఉపనీతుఁడగు బ్రహ్మచారి యాచార్యుని గురు నులమందు వసింప వలయు. (అవ, 1,2,11)

29 సూ. ఉపనీయకృత్యములందుఁగాక తక్కిన వాని యందు బ్రహ్మచారి యాచార్యునిశధీనుఁడై యుండవలయు. (అవ, 1,2,18)

30 సూ. హితకారీ గురో ర వృత్తిలోమయ న్వాచా
(అవ, 1,2)

31 సూ. మౌంజీ, ధనుర్జ్యౌ శాణీతి మేఖలాః
(బో, 1,2, 14)

32 సూ. కృష్ణ, రురు, బస్తాజినాన్యజినాని (బో, 1,2,15)

వివ:- “అజినంత్యే వోత్తరం ధారయేత్” ఇతి ఆవస్తంభః

33 సూ. వాసాంసి శాణ, క్షౌమ, చీర, కుతపాం సర్వేషాం
(గౌ, 1,19)

34 శూ. కార్పాసంచాఽవికృతం (గౌ, 1,20)

సూ. కాషాయ మపేక్తే. [గౌ, 1,21]

సూ. వార్ క్షం బ్రాహ్మణస్య [గౌ, 1,22]

శూ, మాంజిష్ఠహరిద్ర ఇతరయోః [గౌ, 1-23]

35 శూ. బైల్వపాలాశౌ బ్రాహ్మణ దండౌ.
అశ్వత్థపై లవౌ శేషే [గౌ 1-24-25]

36 సూ. యజ్ఞయో వా సర్వేషాం [గౌ- 1-26]

37 శూ. ముండ జటిల శిఖాజటాశ్చ [గౌ- 1,2]

30 సూ. మాటచే నెదురాడక గురువునకు హితము చేయ
వరయును. [ఆప, 1,2,19]

31 సూ. బ్రాహ్మణునికి ముంజగడ్డి త్రాడు, క్షత్రియునికి
వింటినారి, వైశ్యునికి దారముల త్రాడు మొలత్రాళ్లుగా నుండ
వలయును. [బో, 1,2,14]

32 సూ. బ్రాహ్మణుడు లేడి చర్మమును, క్షత్రియుఁడు
దుప్పి చర్మమును, వైశ్యుఁడు మేక చర్మమును దాల్చివలయు
[బో, 1,2,15]

వివ: చర్మమునుపైని ధరింపవలయునని ఆపస్తంబముషి

33 సూ. నూలు, పట్టు, అవిసి నార, బొచ్చులతోఁ జేయఁ
బడిన వస్త్రము లందఱు ధరింపవచ్చును. [గౌ, 1,19]

34 సూ. రంగు పూయని దూది బట్టయైనను అందఱు
ధరింపవచ్చును.

సూ. జేగురు రంగుబట్టనుగూడ ధరింపవచ్చుననికొందఱు

సూ బ్రాహ్మణుఁడు నారబట్ట ధరింపవలయును

సూ. క్షత్రియుఁడును, నారింజవర్ణపు బట్టను, వైశ్యుఁడు
వసువు రంగు బట్టను ధరింపవలయును

35 సూ. మారేడు మోదుగు కఱ్ఱలు బ్రాహ్మణునికి దం,
ములు, అశ్వస్థపైలవ దండములు క్షత్రియ పైశ్యులు ధరిం
నగు [గౌ 1,24,25]

శూ- యజ్ఞమున వనికివచ్చు దండములైన నందఱుకును
వనికివచ్చును [గౌ, 1, 26]

37 సూ- జుట్టు పూర్తిగా తీసివేయుటగాని, శిఖనుగాని
జడలను గాని అందఱు ధరింపవచ్చు [గౌ 1,27]

38 సూ- ప్రిణోవస్పర్శనం దర్భైః [గౌ 1-54]

39 సూ- ప్రిణా యామాస్త్రయః పంచదశమాత్రాః
[గౌ- 1-55]

40 సూ- ఓం పూర్వా వ్యాహృతయః పంచసత్యాంతాః
[గౌ- 1-57]

వివ:- శ్లో॥ ఆయుః సత్త్వబలారోగ్య నుఖప్రీతివివర్ధనాః
రస్యః స్నిగ్ధా, స్థిరాహృద్యా ఆహారా, సన్స్త్వీకప్రియా
కట్వాన్లు లవణాత్యుష్ణ తీక్షణాక్షవిదాహినః
అహారాసన్స్త్వీకస్యేష్టా దుఃఖకోకామయ ప్రదాః
యాతయామః గతరసంపూతి పర్యుషితంచ యత్

ఉచ్ఛిష్టమపి చామేధ్యం భోజనం తామేసప్రియం
[గీత, 17,8,9,10]

ఏతేన సత్త్వాహారాః బ్రాహ్మణాః రాజసాహారా క్షత్రియ
_శ్చ, తాడాసాహారాః శూద్రాభవంతి ఇతిభావః

41 నూ, గురోః పాదోపసంగ్రహణం ప్రాతః [గౌ, 1,58]

42 నూ, బ్రహ్మమవచనే చాద్యంతయోః [గౌ, 1,59]

43 నూ, అనుజ్ఞాత ఉపవిశే త్రాజ్ఞుభో, దక్షిణతః శిష్య
ఉదజ్ఞుభోవా [గౌ, 1,60]

44 నూ, సావిత్రి చామవచనమాదితో బ్రహ్మణ ఆదానే
[గౌ, 1,61]

38 సూ. దర్శలచే నింద్రియములను స్మృశింపవలయును. (గౌ, 1,54)

39 సూ. పదునేను మాత్రలు గల మూఁడు ప్రాణాయామములు చేయవలయును. (గౌ, 55)

40 సూ ఓమ్ మొదలు కొని సత్యం అనునంతవఱకు అయిదు వ్యాహృతులను బలుక వలయును. (గౌ 1,48)

వివ:- ఆయుర్బుద్ధి బలారోగ్య,ప్రీతిదంబౌ, రసాధ్యమౌ చమురౌ పుష్టియౌ, నింపౌ, నన్నంబుల్ సాత్త్వికంబులు.

వివ: ప్రీతిదంబు=ప్రీతినిచ్చునవి.

ఉష్పఁ, గార, మతివేడి, పుట్టు, వెండువి, చేదువి
దప్పిన్ వ్యాధిన్, వ్యధల్ గూర్చు, నన్నంబుల్ రాజసంబులు
చల్లఁబడ్డ రుచిపోవు, దుర్గంధి యైన, రాత్రి దౌ
ఎంగిలౌ నవవిత్రంబౌ, నన్నంబుల్ తామసంబులు.

వివ: దీనినిబట్టి బ్రాహ్మణులు నత్వాహోరులుగాను క్షత్త్రియులు
వైశ్యులు రాజసాహోరులుగాను, శూద్రులు తానుసాహోరులు
గాను ఉందురని భావము.

41 సూ, ప్రాతఃకాలమున గురుపాదములకు నమస్కరింపవలయును (గౌ, 1,58)

42 సూ, వేదపాఠ సమయమున మొదటను జివరను బ్రహ్మను వచనము వలుకవలయు (గౌ, 1,59)

43 సూ, గురువు ననుజ్ఞపొంది తూర్పుమొగముగాఁ గాని ఉత్తర ముఖముగాఁగాని గురువునకు దక్షిణమునఁ గూర్చుండువలె (గౌ, 1,60)

44 సూ, వేదమును గ్రహించునపుడు సావిత్రిని మొదటఁ బలుక వలయు (గౌ, 1,61)

45 సూ, ఓంకారోఽన్యత్రాపి (గౌ, 1,62)

46 సూ, ప్రపా గుప్తనయనాత్కామచార వాద భక్షః
(గౌ, 2,1)

47 సూ ఉపనయనాది ర్హియమః (గౌ, 1,20)

48 సూ అధశ్శయ్యాసనీ పూర్వోత్థాయ జఘన్య సంవేశీ,
(గౌ, 2,27)

49 సూ, నానుదేశ్యం భుంజీత, (ఆవ, 1,2,22)

50 సూ, తథాక్షార లవణ మధుమాంసాని (ఆవ, 1,2,23)

51 సూ వర్జయేన్మధు, మాంస, గంధ, మాల్య, దివాస్వా
పాంజ, నాభ్యంగ, నోపాన, చ్చత్రి, కామ, క్రోధ, లోభ, వాద
వాదన, స్నాన, దంతాధావన, హర్ష, నృత్త, గీత, వరివాద
భయాని (గౌ- 2-29)

శ్లో॥ వీణావవాన తత్త్వజ్ఞః శ్రుతి జాతి విశారదః

తాలజ్ఞశ్చాప్రవయాసేన మోక్షమార్గం నిగచ్ఛతి

(యా- 3-115)

వివ: బదరికాశ్రమవర్జనే “నృత్యగీతైరలంకృతం” ఇత్యత్రమా
ధవాచార్యేణోదా హృతం “ఎతద పిభగవప్రీత్యర్థ మేవానుష్ఠి
”తంచేత్ మోక్షసాధకం అన్యత్రతు బంధహేతురేవ ఇతి చ
టిప్పణ్యం

45 సూ ఇతరస్థలములందును ఓంకారము పలుకవలయు
(గౌ- 1-62)

46 సూ- ఉపనయమునకుఁబూర్వము స్వేచ్ఛగా తిరు
గుచు పలుకుచుఁ దినుచు నుండవచ్చును. (గౌ- 2-1)

47 సూ ఉపనయనము మొదలుకొని నియమముగా
నుండ సలయును (గౌ- 2-1)

48 సూ- క్రిందఁబరుండి కూర్చుండి గురువునకు ముందు
గలేచి, గురువు పరుండిన పిదపఁ బరుండవలయు (గౌ- 2-27)

49 సూ- గురువునకుఁ తెలుపకుండ నేదియు దినరాదు-
(ఆప- 2-22)

50 సూ- అట్లే కారము ఉప్పు తేనె మాంసములను దిన
రాదు [ఆప- 1-2-23]

51 సూ- తేనె మాంసము పరిమళగంధములు మాలలు
పగటినిద్ర కాటుక అభ్యంగనము చెప్పులు గొడుగు కోరిక
కోపము ఆశ వాదము మృదంగాది వాద్యములు భోగార్థమైన
స్నానము పరిమళవస్తువులచే దంతధావనము సుఖము ఆట
నృత్యము పాటలు గీతము పరదోభకథనము వరులను భయ
పెట్టుట వీనిని త్యజింపవలెను-

వివ: చిలాసార్థముగానివి యిందు నిషిద్ధములుగావు.

వీణావాదనతత్త్వజ్ఞుఁడును శ్రుతులందు స్వరజాతులందును
నేర్పుగలవాఁడును తాలవేత్తయును అనాయాసముగా మోక్ష
మునుపొందును (యాజ్ఞ 3-115)

వివ: బదరికాశ్రమవర్ణనలో “నృత్యగీతములచే అలంరతింప
బడును అనుచోట మాధవాచార్యుఁడిట్లనెను అదియును భగవత్
ప్రాప్తి కొఱకు చేసిననే మోక్షమిచ్చును- కానిచో బంధకారణమే
అనిటిప్పణిలో

52 సూ మధుమాంసాంజనోచ్ఛ్వాసకస్త్రీ ప్రాణిహింసనం
భాస్కరాలోకనాశ్శీల పరివాదాంశ్చ వర్జయేత్

[యజ్ఞవల్క్య-ఆచార 33]

53 సూ నిష్ఠివిత హసిత విజృంభి తావస్ఫోటనాని

[గౌ- 2-21]

54 సూ యావదర్థ సంభాషీ స్త్రీభిః

[బో- 1-2-24]

55 సూ సఖాః సమాజాంశ్చాఽగంతా

(అప 1-2-24)

56 సూ సత్యవాదీ హిమా నవహబకారః

[బో 1-2-21]

57 ద్యూతం హినసేవా మదత్తాదానం హింసాం

[గౌ- 2-22]

58 సూ మద్యం నిత్యం బ్రాహ్మణః

[గౌ- 2-26]

వివ: మద్యం=మదకరం

59 సూ వాగ్బాహూదరసంయతః

[గౌ- 2-28]

60 సూ ఆగ్నిం ఫనభైక్ష చరణే

[గౌ- 2-12]

61 సూ సంయతవాక్చతుర్థ షష్ఠాష్టమకాల భోజీ ఖైక్ష
మాచరేత

[వసి- 7-2]

62 సూ- భవత్పూర్వయా బ్రాహ్మణోభిక్షేత

(అప- 1-2-29)

52 సూ. తేనె, మాంసము, కాటుక, ఎంగిలి, నిష్ఠురవాక్కు, స్త్రీ దర్శనాదులు ప్రాణిహింస, సూర్యనిజాచుట, అశ్లేల భాషణములను పలుకుట, వినుట, వరదోషములను త్యజింపవలయు.

(యాజ్ఞవల్క్య, అచార 33)

53 సూ. ఉమ్మి పేయుట, నవ్వుట, ఆవులింత, ఒళ్లువిటుచుటను, విడువవలయును. (గౌ. 2,21)

54 సూ. అవసరమైనంతవఱకె స్త్రీలతో మాటాడవలయు
[బో, 1,2,24]

55 సూ. సభలకు సమాతములకుఁబోవలాదు (ఆవ, 1,2,12)

56 సూ. సత్యము, సిగ్గుగలవాడై యహంకారము లేకయుండవలెను. (బో. 1,221)

57 సూ. జూదమును, నీచసేవను, ఇయ్యకుండఁ బుచ్చుకొనుటను, హింసను వదలవలయు. (గౌ, 2,23)

58 సూ. బ్రహ్మను దెలియఁగోరుఁవాడు మత్తుగలిగించు పదార్థములను విడువవలయును. (గౌ, 2,26)

59 సూ. వాక్కును, బాహువులను, ఉదరమును నియమించుకొనవలయును, (గౌ, 2,26)

60 సూ. అగ్నిని హోమము చేయుట భిక్షయును చేయవలయు (గౌ, 2,12)

61 సూ. వాక్కును నియమించుకొని దినమందు నాల్గయఱవ, ఎనిమిదవ భాగ కాలమందు భుజించువాడై యుండవలయు (వసి, 6,5)

62 “భవతి భిక్షాందేహి” “అమ్మా, సూర్యురాలా! పెట్టుము” అని బ్రాహ్మణుఁడు భిక్ష మడుగ వలయు [ఆవ, 1,2,29]

63 సూ. భవన్మధ్యయారాజస్యః [అవ, 1,2,30]

64 సూ భవదంత్యయావై శ్యః [అవ, 1,3,31]

65 సూ తత్సమాహృత్యోపనిధాయ ఆచార్యాయ వ్రజ్ఞా
యాత్ [అవ, 1,3,32]

66 సూ. తేవ ప్రదిష్టంభుంజీత [అవ, 1,3,33]

67 సూ. వివ్రవాసే గురో, రాచార్యకులాయ
(అవ, 1,3,34)

68 సూ నాష్మప్రయోజనశ్చ రేత్ (అవ 1,3,35)

సూ. సర్వంలాభమాహరన్ గురవే సాయంప్రపాతరమం
త్రేణ భిక్షాచర్యంచరేద్భిక్షమాణోఽన్యతాఽవపాత్రేభ్యోఽ భిశ
స్తాచ్చ [అవ. 1, ప్ర,కం, 3,25 సూ]

69. సూ. సార్వవర్ణికం ఖైక్షచరణమభిస్త పతిత వర్ణం.
(గౌ, 42)

వివ:- అభిశస్త:-స్తేన: బ్రహ్మహంతక, మనుజహంతక, వేదనా
శక గర్భనాశక: మాతృపితృనంబంధీ స్త్రీగంతా సురాపాయి,
పంయోనర్హ సంయోగ గుర్వాదిసఖీగంతా;వరదాగఃఅధర్మచారి

70 సూ ఆచార. జ్ఞాతి గురున్వేష్యలాభేఽన్యత్ర

[గౌ,2,44]

63 సూ. “భిక్షాం భవతి దేహి” యని క్షత్త్రియుఁ డడుగ
వలయును. [అవ. 1, 3, 30]

వివ; “భిక్ష పూజ్యురాలా! పెట్టుము”

64 సూ. ‘భిక్షాం దేహి భవతి’ యని వైశ్యుఁడడుగవలయు
వివ; ‘భిక్షను పెట్టుమమ్మా’ [అవ. 1-3, 30]

65 సూ. భిక్ష తెచ్చి యుంచి యాచార్యునికిఁ తెలువ
వలయును. [అవ. 1, 3, 31]

66 సూ. ఆచార్యునిచే నీయబడిన దానిని దినవలయు.

(అవ. 1, 3, 32)

67 సూ. గురువూరిలో లేనప్పుడు ఆచార్య కులములకుఁ
జెప్పవలయు. [అ. 1-3, 34]

68 సూ. తన ప్రయోజనమునకు మాత్రమే చరింపరాదు

[అవ. 1, 3, 35]

గురువునకువయోగకరమైన పనిచేయుచు సాయంకాలము
పొద్దున్న అవపాతులను అభిశస్తులను విడిచి యితర మగు
చోట భిక్షా చర్యము చేయవలయును.

69 సూ. అభిశస్తులను పతితులను విడిచి యన్నివర్ణము
లందు భిక్షను జరింపవచ్చును. [గౌ. 2-42]

వివ; అభిశస్తులు దొంగ, బ్రహ్మహంతుడు మనుజహంత
కుఁడు వేదనాశకుడు మాతాపితృసంబంధిస్త్రీతోఁ గలియువాఁడ
మద్యముత్రాగువాఁడు కలియ రాని వారితోఁ గలియు వాఁడ
గుర్వాది స్త్రీ గంత, పరస్త్రీ గంత ఆధర్మాచారి.

70 సూ. ఇతరమగుచోట్ల దొరకనిచో ఆచార్యుని యింట,
జాతుల యింట గురువునింట తన యింట గ్రహింపవగు

[గౌ. 2-44]

71 నూ భుక్త్వాస్వయనుమంత్రం వ్రక్షాశయాత

(ఆప, 1,3,36)

72 నూ. ప్రీణాం ప్రత్యాచక్షాణాం సమాహితోబ్రహ్మచారి
ఇష్టం దత్తం హృతం ప్రజాం వశూన్ బ్రహ్మవర్చసమన్నా
ద్యం వృంక్తే తస్మాదు హవై బ్రహ్మచారిసంఘం చరతం నప్ర
త్యాక్షాతాపిహైష్ఠ్యేవంవిధ ఏవంవ్రతః స్యాదితిహి బ్రాహ్మణం

[ఆప, 1,3,26]

73 నూ. సదాఽరణ్యాత్సమిధ అహృత్యాదధ్యాత్

[బో, 1-2-20]

74 నూ. నాస్తమితేసమిద్ధారో గచ్ఛేత్ [ఆప 1-4-15]

75 నూ. అగ్నిమిధ్వాపరిసమూహ్య సమిధ యదధ్యాతాన
యం ప్రాతర్కదోపదేశం [ఆప, 1-4-16]

76 నూ సాయంప్రాతరుదక్షుంభ మాహరేత్(ఆప-1-1-13)

77 నూ. ప్రాజ్ఞాఖ ఉదజ్ఞాభోవాశౌచమారభేత్

[గౌ, 1,60]

78 నూ, శుచౌదేశ ఆసీనోదక్షిణం బాహుంజాన్వంతరా
కృత్వా యజ్ఞోపవీత్యా మణీ బంధాత్పాణీ ప్రక్షాళ్యవాగ్యతో
హృదయస్పృశస్త్రిశ్చతుర్వాఽవ ఆచామేత్ (గౌ- 1-36)

79 నూ- అథాహరహరానార్యం గోపాయేద్ధర్మార్థయుక్తైః
కశ్మభిః (ఆప- 1-4-23)

71 సూ. భుజించి స్వయముగాఁ బాత్ర కడుగుకొన వల
వలయు. [అప. 1. 3. 38]

72 సూ. స్త్రీలు భిక్ష పెట్టక పొమ్మన్నచో పమాహితుఁ
డైన బ్రహ్మచారి, వారి యాగాదులను, దానమును, హోమ
మును, సంతానమును, పశువులను, బ్రహ్మవర్చస్సును, అన్నా
దులను, పోఁగొట్టును గావునఁ జరించుచున్న బ్రహ్మచారిసంఘ
మును భిక్ష పెట్టక పొమ్మనరాదు. మఱియు నిట్టివాని విషయమై
ఇట్లే ప్రవర్తింప వలయునని బ్రాహ్మణము చెప్పుచున్నది.

[అప. 1, 3, 49]

73 సూ. ఎల్లప్పుడు అరణ్యమునుండి సమిధలను దెచ్చి
యుంచవలయు [బో. 1, 2, 20]

74 సూ, సూర్యుఁడస్తమింపఁగా సమిధలకై పోవరాదు.
[అప, 1. 4, 14]

75 సూ. అగ్నిని మండింపఁ జేసి పరిసమూహనముచేసి
పాయంకాలము ఉదయము ఉపదేశము ప్రకారము సమిధ
లుంచ వలయు.

76 సాయంకాలము ప్రౌద్ధట గురువునకు నీరుతేనెల
యును. [అ, 1, 1, 13]

77 సూ. తూర్పు మొగమైగాని యుత్తరపు మొగమై
గాని శౌచకర్మను ఆరంభింపవలయును. [గౌ. 1, 37]

78 సూ. పరిశుద్ధమైన చోటఁ గూర్చుండి కుడి చేతిని
మోకాళ్ళ మధ్యనుంచి యజ్ఞోపవీతము పట్టుకొని మణిబంధము
పఱకు చేతులు కడుగుకొని వాక్కును నియమించి హృదయ
మును దాకునట్లు నీళ్ళు మూడు సార్లుగాని, నాలుగు సార్లుగాని
ఆచమనము చేయవలెను. [గౌ. 1, 38,]

79 సూ. మఱి ప్రతిదినము ధర్మార్థ యుక్తములై ప
కర్మలతో నాచార్యుని రక్షింపవలయును. [అప. 1, 4, 27]

80 సూ. దక్షిణం దక్షిణేన సవ్యం సవ్యేన చోపసంగృహ్ణీ
యాద్ధీర్ఘమాయుః స్వర్గం చేచ్ఛన్ [బో. 1, 2, 26]

81. సూ. అసావహంభో ఇతి శ్రోత్రేసంస్పృశ్య మన
స్సమా ధానార్దం [బో. 1, 2, 27]

82 సూ. అథస్తాజ్ఞాన్వోరాపద్యాభ్యం [బో. 1. 2. 28]

83 సూ. కామమన్యస్మై సాధువృత్తాయ గురుశాఽ
మజ్ఞాతః [బో. 1. 2. 29]

84 సూ. శక్తివిషయే ముహూర్త మపి వాన్ ప్రయత
స్సౌత్. (బో. 1. 2. 31)

85 సూ. సమిద్ధాఘృదకుంభ పుష్పాన్నహస్తో నాభి వాద
యేద్య చాన్యద ప్యేవంయుక్తం (బో 1. 32.)

86 సూ. నసోపాన ద్వేష్టితశిరా అవహితపాణిర్వాభి వాద
యిత [అప 4. 14. 1°]

87 సూ. భ్రాతృవత్త్వినాం యువతీనాం దురీపత్త్వినాం
కాత వీర్యః [బో. 1. 2. 34]

88 సూ. నౌ. శిలాఫలక, కుంజర, ప్రాసాద, కటకేషు
చక్రవత్సు, చాదోషం సహసనం- [బో. 1. 2. 35]

89 సూ. ప్రమాదాదాచార్యస్య. బుద్ధిపూర్వం వా
నియమా తిక్రమంరహసిబోధయేత్. [అప. 1. 4. 25]

80 సూ. కుడికాలు కుడినేతితోను, ఎడమ కాలు ఎడమ చేతితోను బట్టుకొని, రీర్తాయుపును సర్గమును గోరువాడై గురు పునకు నమస్కరింప వలయును. [బో. 1. 2. 26]

81 సూ. మనస్సు సమాధానము కొఱకు చెవులు పట్టుకొని “నేను ఫలానా వాడను అయ్యా” అని నమస్కరింప వలయు. [బో. 1. 2. 27]

82 సూ. మోకాళ్ళకుఁ గ్రిందఁ బాదములవఱకు నమస్కరింపవలయు. [బో. 1. 2. 28]

83 సూ. గురువు సమ్మతిపొంది పాధువర్తనముగల యితరునకు నమస్కరింపవలయు. [బో. 1. 2. 30]

84 సూ. చేయఁగలిగి యున్నపుడు ఒక క్షణము గూడ అశ్రద్ధతో నుండరాదు. [బో. 1. 2. 31]

85 సూ. సమీధలు, నీటి బిందె, పువ్వులు, అన్నము ధరించి యున్నపుడు నమస్కరిండరాదు ఇట్లె మిగిలినపుడును [బో. 1. 2. 32]

86 సూ. చెవ్వులతో. తలపాగతో దర్భలతో నున్నప్పుడును నమస్కరింపరాదు. (ఆప. 4. 14. 19)

87. సూ. యువకుఁ డయివ వాడు అన్నల భార్యలకు. యువతులకు. గురు భార్యలకు నమస్కరింపరాదు. (బో. 1. 2. 34)

88 సూ. నావలందు. శిలాఫలకములందు. ఏనుఁగు మీఁద. మేడలపైని, కొండచఱియలందు, చక్రములు గల వాహనములందుఁ గలిసి కూర్చుండుట దోషమూగాదు. [బో. 1. 2. 35]

89. సూ. పొరపాటు వల్లఁగాని బుద్ధిపూర్వకముగా ఆచార్యుఁడు నియమము నతికమించినచో రహస్యముగాఁ దెలుప వలయును. [ఆప. 1. 4. 25]

90 సూ. ఆనివృత్తా స్వయంకర్మాణ్యారభేత

[అవ. 1. 4. 26]

91. సూ. నివర్తయే ద్వా

[అవ. 1. 1. 27]

92. సూ. శుశ్రూషాన్నుప్రజ్యాచయావదధ్యయనం.

[బో. 1. 2. 43]

94. సూ. యుక్ష్వి, క్ష్యుతర, పితృవ్య, మతులానాంతు
య వీయసాంప్రత్యుత్తాయాభీభాషణం. [బో. 1, 2, 46]

95. సూ. ధర్మార్థౌ యత్ర నస్యాతాంశుశ్రూషాపి తద్విదా
విద్యయా సహమర్తవ్యం నజై నామూషరే షపేత్

[బో. 1. 2. 48]

96. సూ. ఆహూతాధ్యాయీ

[అవ 1. 5. 26]

97. సూ. ఆహోరాత్రయోః సంధ్యయోః పర్వసు చ వా
అధీయిత. [బో. 1. 11. 34]

వివ:- ఆహస్సంధ్యాయాం. రాత్రి పకధ్యాయాం చ నాధీయీ
శ్మర్యః

98. సూ. శ్మశాన, గ్రామాంత, మహావధాశాచేషు.

(గౌ, 0, 18)

99, సూ. శుక్తకే చోద్గారే

(గౌ, 16. 20)

100, సూ. వర్షతి చ

[గౌ 16, 13]

90 సూ. గురువు తప్పునుండి మరలనిచో తానే కర్మలు చేయవలయు (అవ, 1,4,26)

91 సూ. బలాత్కారముగఁ దానుగాని పితృదులద్వారా గాని ఆ దోషమునుండి మరలింపఁ జేయవలయు. (అవ, 1,1,27)

92 సూ. ఆవత్కాలమున ఆ బ్రాహ్మణుని యొద్దఁ జదువ వచ్చును. (బో, 1,2,42)

93 సూ. చదువు ముగించు వఱకు శుశ్రూషయు అనుసరించుటయు జేయవలయు (బో, 1,2,43)

94 సూ. తనకంటెఁజిన్నవారగు ఋత్విక్కులకు, మామలకు, పినతండ్రులకు, మేనమామలకు ఎదురుగ వెళ్లి మాటాడవలయు (బో, 1-2-46)

95 సూ. ఎవని దగ్గఱ ధర్మార్థము లుండవో, శుశ్రూషా భావము లేదో, వానికివిద్య చెప్పరాదు, చవిటి వఱ్ఱ యందు ఈ విద్యను నాటరాదు. (బో, 1-2-49)

96 సూ. గురువుచే బిలువఁబడి చదువ వలయు

(అవ- 1-5-26)

97 సూ- పగటి సంద్యను రాత్రి సంద్యను, వర్షము లందును జదువరాదు [బో- 1-11-34]

98 సూ- శ్మశానమున, గ్రామముచివర, రాజమార్గమున అశుచిస్థానమునఁ జదువరాదు- [గౌ-16-18]

99 సూ- పులిత్రేన్పు వచ్చినప్పుడును జదువరాదు

[గౌ- 16-20]

100 సూ- వర్షము కురుయుచుండగా జదువరాదు

[గౌ- 12-13]

101 సూ- అంతశ్శవం

[ఆప- 1-3-28]

102 సూ- వాతేపూతిగంధే, నీహరే, నృత్త, గీత వాదిత్ర
రుదిత సామశబ్దేషు తావంతంకాలం

[బో- 1-11-28]

సూ- పంచదశ్యాం చతుర్దశ్యామష్టమ్యాం రాహుసూతకే
(యాజ్ఞవల్క్యే)

103 సూ- కావ్యాలాపాంశ్చ వర్జయేదితిహత్రాయతే

104 సూ- వేదమనూచ్యాచార్యోఽం తేవాసిన మనుశౌన్ది
సత్యం వధ, ధర్మం చర, స్వాధ్యాయాన్నావ్రమదః అచా
ర్యాయ ప్రియంధన మాహృత్యప్రజాతంతుం మా వ్యవత్సేత్సికి
(తైత్తి, 11 అనువాక)

105 సూ- సత్యాన్న ప్రమదితవ్యం, ధర్మాన్న ప్రమది
తవ్యం, కుశలాన్న ప్రమదితవ్యం, భూత్యైస్ ప్రమదితవ్యం
స్వాధ్యాయ ప్రవచనాభ్యాం నప్రమదితవ్యం, దేవపితృకార్యా
భ్యాం నప్రమదితవ్యం
(తైత్తి, 11 అను)

106 సూ- మాతృ దేవోభవ, పితృ దేవోభవ, ఆచార్యదేవో
భవ, అదిథి దేవోభవ
(తైత్తి, 11 అను)

107 సూ- యా న్యనవద్యాని కర్మాణితాని సేవిత్యాని
నో ఋతరాణి
(తైత్తి, 11 అను)

101 సూ లోవల శవమున్న గ్రామమునఁ జదువరాదు
(ఆవ, 1,3,9)

102 సూ - దుర్గంధముగా గాలి వీచునప్పుడును, మంచు
వట్టినప్పుడును, ఆట, పొట, వాద్యములు, విడ్డు జరగనపుడును
అ కాలమునుట్టుకుఁ జదువరాదు (బో- 1-11-23)

సూ - అమావాస్య, చతుర్దశి, పూర్ణిమ, అష్టమి నాడుఁను
గ్రహణము నాడుఁను చనువరాదు (మను)

103 సూ - వేదముఁ జదివించి యాచార్యుఁ డిట్లు శిష్యు
నికి బోధించును సత్యము వలుకుము, ధర్మముగ నడుపుము,
స్వాధ్యాయమునుండి పొరపడకుము, ఆచార్యుని కిష్టమైన ధన
మునిచ్చి సంతానమును తీగెను త్రవ్వకుము
(తైత్తి 11 అనువాకము)

104 సూ - సత్యమునుండి పొరపడరాదు, ధర్మమునుండి
పొరపడరాదు అత్పరక్షణ నుండి పొరపడరాదు శుభకర్మ నుండి
పొరపడరాదు స్వాధ్యాయ పవనముల నుండి పొరపడరాదు,
దేవ పితృ కార్యములనుండి పొరపడరాదు (తైత్తి 11 అను)

105 సూ - తల్లిని దేవతఁగ జూడుము, తండ్రిని దేవునిగఁ
జూడుము, ఆచార్యుని దేవునిగఁ జూడుము, అతిథిని దేవునిగఁ
జూడుము (తైత్తి- 11 అను)

106 సూ - దోషములేనికర్మలను సేవింపుము, దుష్టకర్మలు
చేయకుము (తైత్తి- 11 అను)

108 సూ- యాన్యస్మాకం నుచరితానితాని త్వయోపా
స్యాని నో ఇతరాణి (తైత్తి, 11 అను)

109 సూ- యేశేచాస్మచ్ఛ్రీయాంసో బ్రాహ్మణాః తేషాం
త్వయాసనేన ప్రవసితవ్యం, శ్రద్ధయా దేయం అశ్రద్ధయాఽ
దేయం శ్రియా దేయం హియా దేయం భియా దేయం,
సంవిదా దేయం- (తైత్తి- 11 అను)

110 సూ, అథ యది తే కర్మ విచకిత్సా వా వృత్త విచి
కిత్సా వాస్మాత్ యే తత్ర బ్రాహ్మణాః సంమర్శినః యుక్తా
ఆయుక్తా అలూక్షా ధర్మ కామాః య ధాతేఽత్రవర్తేరన్ తథా
తత్ర వర్తేథాః (తైత్తి- 11 అను)

111 సూ. అథాఽభ్యాభ్యాతేషు యేతిత్ర బ్రాహ్మణాః సం
మర్శినః యుక్తా ఆయుక్తా అలూక్షా ధర్మ కామాః స్యుః య
ధాతే తేషు వర్తేరన్ తథా తేషు వర్తేథాః ఏష ఏదేశ, ఏష ఉప
దేశ ఏషా వేదోపనిషత్ ఏతదను శాసనం ఏవముపాసీవ, 0
ఏవముచై త దుపాన్యం (తైత్తి. శిక్షా. 1. అను)

112 సూ. విద్యాంతే గురుర్థిన నిమంత్యః (గౌ, 2, 50)

113 సూ. కృత్వా నుజ్ఞాతస్యనాస్నానం (గౌ- 2-50)
వివః ఇదం నమావర్తన మితి వ్యవహీయతే.

అయం

ఉపకుర్వాణ బ్రహ్మ చర్యాశ్రమః

108 సూ. మేము చేసిన శుభ కర్మలను నీవు చేయుము. మేము చేసిన యశుభ కర్మలను మాత్రము చేయకుము (తైత్తి, 11 అను)

109 సూ. మనకంటె శ్రేష్ఠులైన బ్రాహ్మణులకు ఆసనమిచ్చి శ్రమ పోగొట్టవలయు, శ్రద్ధతో నియ్యవలయు, అశ్రద్ధతో నీయరాదు. శుభముగా నీయవలయు, సిగ్గుతో నీయవలయు భయముతో నీయవలయు, స్నేహముతో నీయవలయు. (తైత్తి, 11 అను)

110 సూ. మఱి నీకు గర్మలలో గాని ప్రవర్తనలో గాని సంశయము గలిగినచో అందు బరిశీలించుటలో దగినవారును అభియుక్తులును, అన్నిటియందు ప్రయుక్తులును, మృదువైన వారును, ధర్మమయిన కామము గల వారునగు బ్రాహ్మణులీ విషయమున నెట్లు ప్రవర్తింతురో యట్లు ఈ విషయమున బ్రవర్తింపుము. (తైత్తి, 11 అను)

111 సూ. మఱి పై ని జెప్పబడిన వానియందు అందులో బరిశీలించుటలో దగినవారును, అభియుక్తులును అన్నిటియందు ప్రయుక్తులును, మృదువైన వారును, ధర్మమైన కామముగల వారును నగు బ్రాహ్మణులు వాటియందెట్లు ప్రవర్తింతురో యట్లు వానియందు బ్రవర్తింపుము. ఇది యాదేశము ఇదియుపదేశము ఇది వేదములోని రహస్యము ఇది యీశ్వర వచనము. ఇట్లు ఉపాసించదగినది ఇట్లు ఇదియు పాసించదగినది (తైత్తి, శీక్షా 11 అను)

112 సూ. విద్య సమాప్తి, చెందిన పదవ “ఏమి మీకు చేయుదును” అని గురువు నడుగవలయును (గౌ- 2-55)

13 సూ. గురువడిగినది యిచ్చిగాని యనుజ్ఞ పొంది గాని బ్రహ్మచర్య దీక్షా స్నానము చేయవలయును. (గౌ- 2-56)
వివ:- దీనినే సమావర్తన మందురు.

ఇది ఉపకుర్వాణ బ్రహ్మ చర్యాశ్రమము

అథ నైష్ఠిక బ్రహ్మచర్యం

114 సూ. ఆచార్యాధీనత్వ మాంతం (గౌ- 3-5)

వివ:- నైష్ఠిక బ్రహ్మచారి విషయక మేతత్.

115 సూ. బ్రహ్మచా ర్కచార్యం పరిచరేత్ (వసి- 7-3)

116 సూ. ఆ శరీర విమోక్షణాత్ (వసి- 7-4)

117 సూ. గురోః కర్మ శేషేన జపేత్ (గౌ- 3-6)

వివ:- గురు శ్రుతాపాజ్ఞాతిక్తకాలే జపం కుర్యాత్

118 సూ. ఏవం వృత్తీబ్రహ్మ లోకమావాప్నోతి జితేం
ద్రుయః (గౌ- 3-9)

అయం నైష్ఠికబ్రహ్మ చర్యాశ్రమః
ద్వితీయోఽధ్యాయః సమాప్తః

మఠి యింక నైష్ఠిక బ్రహ్మచర్యము

114. సూ . నైష్ఠిక బ్రహ్మచారి మరణించు వఱకు ఆచార్యుని కధీనుడై యుండవలయు. (గౌ. 3. 5.)

115. సూ. నైష్ఠిక బ్రహ్మచారి ఆచార్యు సేవించవలయు (వసి, 7, 3)

116, సూ, శరీరమును విడచు వఱకు సేవించవలయు, (వసి, 7, 4)

117, సూ. గుఠు శుశ్రూష చేసిన పిదప మిగిలిన కాలమున జవమును జేయవలయును, (గౌ, 3, 6)

118, సూ, ఇట్లు ప్రవర్తించు జితేంద్రియుఁడు బ్రహ్మలోకమును బొందును, (గౌ, 3, 6)

ఇది నైష్ఠిక బ్రహ్మచర్యాశ్రమము

రెండవ యధ్యాయము,

వర్ణాశ్రమ ధర్మ సూత్రాణి

స్నాతక ప్రతమ్

తృతీయోఽధ్యాయః

1. సూ అథ స్నాతకస్య

(1. 3. 1.)

వివ:- ధర్మా వక్ష్యంతే ఇతి శేషః

2 సూ. అంతర్వాన్యత్తరీయ వాన్

[బో 1, 3, 2]

3 సూ, వైణవ దండం ధారయేత్

(బో 1, 3, 3)

4 సూ, సోదకం చ కమండలుం

[బో 1, 3, 4]

5 సూ, ద్వియజ్ఞోవవీధీ

[బో 1, 3, 5]

6 సూ, ఉష్ణిష, మజిన మత్తరీయ ముపానహౌఛత్రం
చోపాసనం దర్శ పూర్ణమాసౌ చ

[అప, 2, 7, 1]

7 సూ, మాత్యాలిప్త మఖ ఉపలిప్త కేశశ్మశ్చ రక్తో
భక్తో, వేష్టిత్యుపవేష్టితీ కంచు క్షుపానహీ పాదుకీ

[అప, 2, 6, 2]

8 సూ, పర్వసు కేశ, శ్మశ్చ, లోమ నఖ వాపనం

(బో 1, 3, 7)

9 సూ, తస్య వృత్తిః

(బో 1, 3, 8)

వివ:- స్నాతకస్య వత్తిస్తు వక్ష్యతే ఇతి శేషః

ఆర్ష ధర్మ సూత్రములు

స్నాతక ప్రతము
మూడవ యధ్యాయము

1 సూ. ఇంక స్నాతకుని ధర్మములు చెప్పఁబడును

[బో. 1. 3. 1]

2 సూ. లోపల బట్టను బైని ఉత్తరీయమును ధరింప
వలయు. [బో. 1, 3.2]

3 సూ. వెదురు బెత్తమును ధరింపవలయు [బో. 1, 3.3.]

4 సూ. ఉదకముతోఁ గూడిన కమండలువును గూడ
దాల్చివలయు. [బో. 1.3.4]

5 సూ. రెండు యజ్ఞోపవీతములను ధరింపవలయు

[బో. 1.3.5]

6 సూ. తలపాగ, చర్మము, ఉత్తరీయము, చెప్పులు,
గొడుగు, ఏకాగ్ని పరిచరణము, స్థాలీ పాకముతో దర్శపూర్ణమా
సములు పూసవలయు. [అ. 2.7.2]

7 సూ. పూలదండలు, ముఖమునకు చంద నాదిలేపన
ములు జుట్టునకు సుగంధలైలము, కాటుక, అభ్యంగనము, తల
పాగ, నడుమునకు మణియొక వస్త్రము, చొక్కా, చెప్పులు పాదు
కలు ధరింపవలయు. [అప. 2, 7, 2]

8 సూ. పర్వములందు జుట్టు, గడ్డము, మీసములు, రోమ
ములు గోళ్లు తీయించుకొనవలయు. [బో. 1.3.7]

9 సూ. స్నాతకుని జీవిత వృత్తి చెప్పఁబడుచున్నది.

[బో. 1.3.8]

10. సూ. బ్రాహ్మణ, రాజన్య, వైశ్య రథకారేష్వామం
లిప్పేత. (బో. 1.3.9)

11. సూ. భైక్షం వా (బో. 1.3.10)

12 సూ. ఉచ్చేస్తరాం నాసీత [అవ. 2,7, 8]
వివ:- ఆచార్యాసనాదితి శేషః

13 సూ. తథా బహుపాదే [అవ, 2.8,9]

14 సూ. శయ్యాసనే లలచరితే నా విశేత్
[అవ. 2.8.11.]

15 సూ. సభా నికష కట స్వస్తరాం శ్చ (అవ. 2,8,13)

16 సూ. నా నభి భాషితో గురు మభి భాషిత ప్రమాణా
దన్యత్ [అవ. 2,8,14]

17 సూ, ప్యవతోద. ప్యవజాప, వ్యభిహ, సోదామంత్రణ
నామధేయగ్రహణ, ప్రేక్షణా నీతి గురోర్వర్జయేత్ [అవ 2,8,15]

18 సూ. ఆ వద్యర్థం [అవ, 2,8,16]

19 సూ. సహ వసన్ సాయం ప్రాతరనాహూతో గురుం
దర్శ నార్థిగచ్ఛేత్ [బో. 2,8,17]

20 సూ. వాగ్యతస్త్రిషేత్ [బో. 1,3,11]

21 సూ. పర్వాణి చాన్య దేవపితృ సంయుక్తాని పాకయ
జ్ఞిక సంస్థాని భూతి కర్మాణి కుర్వీత [బో. 1,3,12]

వివ:- అన్య=ఆస్మాత్ భైక్షాత్.

10 సూ. బ్రాహ్మణ, క్షత్రియ వైశ్య రథకారుల దగ్గర నుండి యపక్వ పదార్థమును గోరవలయు [బో. 1,3,9]

11 సూ. భిక్షుసేవాని గ్రహింపవలయు [బో. 1,3,10]

12 సూ. గురుపుకంటె నెత్తుగాఁ గూర్చుండరాదు.

[అవ. 1,8,8]

13 సూ. అట్లే చాల కాళ్ళుగల యాసనమునఁ గూర్చుండరాదు. [అవ. 2,8,9]

14 సూ. ఆచార్యుఁడు ఉపయోగించిన శయ్యను ఆసనమునను గూర్చుండరాదు. [అవ. 2,8,11]

15 సూ. సభలను, సహజమును, కటమును స్వస్త్రమును బ్రవేశింపఁదగును. [అవ. 2,8,13]

16 సూ. గురువు మాటాడకుండఁ బ్రయాణము కంటె నితరమగు విషయమును మాటాడరాదు. [అవ. 2,8,14]

17 సూ. పిలుచుటకై చీటికెలు వేయుట, చెవి దగ్గర గునగునలాడుట ఎదురుగ నవ్వుట, గట్టిగఁబిలుచుట, పేరు సెట్టి పిలుచుట అజ్ఞాపించుట యివి గురువు విషయమునఁ జేయరాదు. [అవ. 2,8,15]

18 సూ. ఆవత్కాలమున విషయమును జ్ఞాపకము చేయవలయు. [అవ. 2,8,16]

17 సూ. గురువుతోఁ గూడ నివసించుచు సాయంకాలము ప్రార్థనఁ బిలువకుండ గురువును జూచుటకై వెళ్ళవలయును [అవ. 2,8,17]

20 సూ. వాక్కును నియమించుకొని యుండవలయు

[బో. 1,3,11]

21 సూ. భైక్షమువల్ల దేవపితృ సంబంధమైవ యాయుష్కర్మలైన పాక యజ్ఞములు (అష్టకాహోమాదులు) అన్నియుఁ జేయవలయు [బో. 1,3,12]

22 సూ. ఏతేన విధినా ప్రజాపతేః పరమేష్ఠివః పరమర్ష
యః పరమాంకాష్టాం గచ్ఛం తీక్షణోధాయనః [బో. 1-3-13]

వివ:- ప్రజాపతేః పరమేష్ఠినః పరమాంకాష్టాం స్థానం
గచ్ఛం తీక్షణః

ఇదం స్నాతక వ్రతం
తృతీయోఽధ్యాయః సమాప్తః

—: 0 :—

అథ గృహస్థాశ్రమః
చతుర్థోఽధ్యాయః

సూ. బ్రహ్మచర్యం సమాప్త్యగృహీ భవేత్గృహీ భూత్వా
భవేత్ వసి భూత్వా పరివ్రజేత్ యది వేతరథా బ్రహ్మచర్యా
దేహా వ్రవ్రజేత్ గృహద్వా వనాద్వా (జా బా లోపనిషత్తు 4)

1 సూ. స విధి పూర్వం స్నాత్వా భార్యా మధిగమ్య
మధోక్తై గృహస్థ ధర్మాన్ ప్రయుంజాన ఇమాని వ్రతా న్య
మప్యేత్ స్నాతకః (గౌ, 3, 1)

2 సూ. తేషాం గృహస్థో యో నిః (గౌ, 3. 3)

3 సూ. గృహస్థస్సదృశీం భార్యాం నిందే తానన్య
పూర్వాం యచీయసీం [గౌ 4,1]

4 సూ. అసమాన వ్రవ్రై ర్వివాహః (గౌ. 4.2)

22 నూ. ఇట్టి విధానముచేతఁ బరమర్షులు ప్రజాపతి యగు బ్రహ్మ యొక్క యుత్తమ స్థానమును బొందిరని బోధా యనుఁ డనియె.

ఇది స్నాతక వ్రతము
మూడవ యధ్యాయము

—0—

మఱియింక గృహస్థాశ్రమము
నాల్గవ యధ్యాయము

నూ. బ్రహ్మచర్యమును పూర్తి చేసి గృహస్థుఁడు గావల యును గృహస్థుఁడై పిదప వానప్రస్థుఁడు గావలయును. వాన ప్రస్థుడై న పిదప సంన్యాసి గావలయును లేక శక్తిని బట్టి బ్రహ్మచర్యము నుండియైనను గృహము నుండియో వనము నుండియో సంన్యసింపవలయును.

1 నూ. ఆస్నాతకుఁడు యథావిధిగ దీక్షా స్నానముచేసి యుఁధోక్త ములైన గృహస్థ ధర్మములను అవతించుచు ఈ నియ మముల నాచరింపవలెను. (గౌ. 3,1)

2 నూ. ఆయాశ్రమములకు గృహస్థుఁడు గారణము.

[గౌ. 1-3-3]

3 నూ. గృహస్థుఁడు, ఇది వరకు వివాహముగాకుండి తనకంటె వయస్సులోఁ జిన్నుడైన యనుకూలయైన భార్యఁ వివాహమాడవలయును. (గౌ. 4,1)

4 నూ. సమానముగాని ఋషివ్రతగల వారితో వివాహ ము చేయవలయు. (గౌ. 4-2)

5. సూ. ఉర్ధ్వం సప్తమాత్పితృ బంధుభ్యః [గౌ- 4-3]

6. సూ. మాతృబంధుభ్యః ఘంచమాత్ (గౌ. 4-5)

7 సూ. అష్టా వివాహః (బో. 1, 11, 1)

వివ; 1 బ్రాహ్మ్యః 2 ప్రాజాపత్యః 3 ఆర్షః 4 దైవః 5
గాంధర్వః 6 అసురః 7 రాక్షసః 8 వైశాచః

8 సూ. శ్రుతిశీలే విజ్ఞాయ బ్రహ్మచారిణే కన్యా
దానం బ్రహ్మః (బో. 1.11.2)

9 సూ. ఆచ్ఛాద్యాలంకృత్యైతయా సహధర్మశ్చర్య
జ్ఞామితి ప్రాజాపత్యః (బో. 1,11,3)

10 సూ. పూర్వోల్లాజాహుతింహోత్ర్యా గోమిధునం కన్యా
వతో దత్వాగ్రహేడి మార్షః (బో. 1,11,4)

11 సూ. దక్షిణాసునీయమానాన్వంతర్యేది ఋత్విజే స
క్షాత్యః (బో. 1,11,5)

12 సూ. సకామేష్ట సకామాయాం మిథశ్చంద్రాగో గాం
శర్యః (బో. 1,11,6)

13 సూ. ధనే చోపతోమ్యముర్షః (బో. 1,11,7)

14 సూ. ప్రతసౌమ్యభ్రాతృద్రాక్షసః (బో. 1,11,8)

15 సూ. సుప్త్యాం సుప్త్యాం వోవయచ్ఛేతిది వైశాచః

(బో. 1,11,9)

5 సూ. తండ్రి బంధువులకు నేడవ వానినుండి పై ని
వివాహము చేయవలయు. (గా. 4,3)

6 సూ. తల్లి బంధువులకు నై దవ వానినుండి పై ని వివా
హము చేయవలయు. [గా. 4-5]

7 సూ. వివాహములెనిమిది విధములు. [బో- 1-11-1]

వివ:- 1 బ్రాహ్మము 2 ప్రిజాపత్యము 3 ఆర్షము 4
దైవము 5 గాంధర్వము 6 ఆసురము 7 రాక్షసము 8 పైశాచము
9 సూ. ప్రతీతిశీలములఁ దెలిసికొని వధువునడిగిన బ్రాహ్మ
చారికి కన్య నిచ్చుట బ్రాహ్మము (బో- 1-11-2)

10 సూ. షష్ట్రములు గొప్ప అల్లంకరించుకొనిన భార్య
యొక్క గూఢ ధర్మము చరింపుమని చెప్పి యిచ్చునది
ప్రిజాపత్యము [బో 1-11-2]

11 సూ. మొదటి లాజహోమమును జేసి గోవుల జంటను
కన్య గల వానికి నిచ్చి కన్యను గ్రహించుట యార్షము.

12 సూ. దక్షిణ లిచ్చుచుండఁగా వేది మధ్యను ఋత్వి
ష్కనకు గన్య నిచ్చుట దైవము (బో- 1-11-5)

13 సూ. కోరిక గల జ్ఞానితోఁగోర్చి గల్గి కన్యకుఁ బరస్ప
రము సంయోగము గలుగుట గాంధర్వము (బో- 1-11-6)

14 సూ. ధనము చేత సంతోషపెట్టి యెప్పు యాసు
రము (బో- 1-11-7)

15 సూ. బ్రాహ్మరంజిత కన్యను దొంగిలించుట రాక్షసము
(బో- 1,11,8)

16 సూ. నిద్రించిన దానితో, మత్తురాలితో, ప్రమాద
పడిన దానితో గలియుట పైశాచము [బో- 1-11-9]

16 సూ. చత్వారో ధర్మ్యాః ప్రథమాః (గౌ- 4-14)

17 సూ- షడిత్యేకే (గౌ- 4-15)

18 సూ- గాంధర్వ మప్యేకే ప్రశం సంతి సర్వేషాం
స్నేహాను గతిత్వాత్ (బో- 1-11-16)

19 సూ- వివాహో జాప్రయైనతుభోగాయేతి మహత్మనో
మతం

20 సూ- యథా యుక్తో వివాహస్తథా ప్రజా భవతీతి
విజాయతే (బో- 1-11-17)

వివ:- అనిందితై ; స్త్రీ వివాహై రనింద్యా భవతి వ్రజా
నిందితై ర్నిందితా నృణాం తస్మాన్నింద్యాన్ వివర్జయేత్
(మను 3-43)

21 సూ- పునంతి సాధవః పుత్రాః (గౌ- 4-29)

22 సూ- త్రి పురుష మార్షాత్ [గౌ- 4 30]

23 సూ- దశ దైవాత్ [గౌ- 5-31]

24 సూ- దశ పూర్వాన్ దశావరానాత్మానం చ బ్రాహ్మీ
పుత్రః బ్రాహ్మీ పుత్రః (గౌ- 4-33)

25 సూ- వేదస్వీకరణశక్తి రప్యేవం విధానామేవ పుత్రా
దాం భవతీతి [బో. 2,11,29]

16 నూ. మొదటి నాలుగు వివాహములు ధర్మముతోఁ గూడినవి (గౌ. 4-14)

17 నూ. మొదటి యాఱును ధర్మముతోఁ గూడినవని కొందఱు (గౌ. 4,15)

18 నూ. అందఱును స్నేహముతోఁ గూడిన వారగుట వలన గాంధర్వమునుగూడఁగొందరు ప్రశంసించుదురు. [బో. 1.11.19]

19 నూ. వివాహము సంతానము కొఱకే భోగమునకు మాత్రము గాదని మహాత్ముల మతము.

20 నూ. వివాహమెట్టిదో సంతానము గూడ నట్టిదే యగు నని తెలియుచున్నది. (బో. 1,11,13)

21 నూ. సాధువులైన పుత్రులు పవిత్రము చేయుదురు. [గౌ. 4.26]

వివ:- నింద్యముగాని స్త్రీ వివాహములచే సంతానము అనింద్య మగును. నిందితమైన వివాహములచే నరులకు నిందితమైన సంతానమగును కనుక నింద్య వివాహములను వర్జింపవలెను.

22 నూ. ఆర్ష వివాహము వల్లఁగలిగిన పుత్రులు మూఁడు పురుషాంతములను బవిత్రము చేయుదురు. (గౌ. 4,30)

23 నూ. దైవ వివాహము వలన గలిగిన పుత్రులు పది పురుషాంతరములను బవిత్రము చేయుదురు. [గౌ. 4,31]

24 నూ. బ్రాహ్మ వివాహము వల్లఁ గలిగిన పుత్రుఁడ వని పురుషాంతరములు పూర్వపువారిని పది పురుషాంతరములు తరువాతివారిని బవిత్రము చేయును. [గౌ. 4,32]

25 నూ. ఇటువంటి వివాహము వలనఁగలిగిన పుత్రులకు వేద స్వీకరణ శక్తి గూడ నిట్లే దానికిఁ తగినట్లే యుండును. (బో. 1,11,16)

సూ. బ్రాహ్మణేన బ్రాహ్మణ్యాముత్పన్నః ప్రపాగువయ
నా జ్ఞాత ఇత్యభిధీయతే. [బో. గృ. 1,7,1]

సూ. ఉపనీతమాత్రోవతానుచారీ వేదానాం కించి దధీ
త్య బ్రాహ్మణః [బో. 1,7]

సూ. ఏకాం శాఖామధీత్యశ్రోత్రియః [బో 1,7,3]

సూ. అంగాధ్యాయా అనూచానః [బో. 1,7,4]

సూ. కల్పాధ్యాయీ ఋషికల్పః [బో. 1,7,5]

సూ. సూత్రప్రవచనాధ్యాయీబ్రూణః [బో 1,7,6]

సూ. చతుర్వేదాద్భుషిః [బో. 1,7,7]

సూ. అథక్షార్థ్యం దేవః [బో. 1,7,8]

సూ. అథయదికామయేత శ్రోత్రియం జనయేయ మిత్యా
అరుంధత్యువస్తానాత్కృత్వా శ్రీరాత్రమక్షారలవణాశీ నావధశ్శా
యినౌ బ్రహ్మచారిణావాసాతే. [బో. 1,7,9]

సూ. అథయకామయే తానూచానం జనమేయమితి ద్వాద
శరాత్రి మేతద్రవ్యతంచరేత్. (బో. 1,7,10)

సూ. బ్రాహ్మణునికి బ్రాహ్మ స్త్రీ యందుఁ బుట్టినవాఁడు
ఉపనయనమునకు ముందు జాతుఁ డనబడును. (బో. 1,7,1)

సూ. ఉపనయనము మాత్రము చేయఁగా వ్రతములు
చేయుచు వేదములలో గొంచెము చదివినవాఁడై బ్రాహ్మణుఁడ
నబడు. (బో. 1,7,2)

సూ. ఒక వేదశాఖను మాత్రము చదివినవాఁడు శ్రోత్రి
యుఁడనఁబడు. [బో. 1,7,3]

సూ. అంగములను గూడ జదివిన వానిని అనూచానుఁ
డందు. [బో. 1,7,4]

సూ. కల్పము గూడఁ జదివినవాఁడు ఋషికల్పుఁడనఁ
బడు. [బో. 1,7,5]

సూ. సూత్రప్రవచనములను జదివిన వానిని ఋణుఁ
డందురు. (బో. 1,7,6)

సూ. నాలుగువేదములఁ జదువుటవల్ల ఋషియగును.
(బో. 1,7,7)

సూ. ఇంకను బైగా జదివినచో దేవుఁడనఁబడు.
[బో. 1,7,8]

సూ. మఱి శ్రోత్రియకుమారుని గనవలయునని కోరినఁ
అరుంధ శృంగపస్థానము వఱకు మూఁడురాత్రు లుప్పుకారము చినక
క్రింద బరుండి బ్రాహ్మచారులై దంపతులుండవలయును
[బో. 1,7,9]

సూ. మఱి అనూచానుని గనవలయునని కోరినచో పం
డ్రెండు రాత్రులు ఈ వ్రతమును జేయవలయు. (బో. 1,7,10)

సూ అథయది కామయేత ఋషికల్పం జనయేయమితి
మాసమేతద్వ్యతంచరేత్ (బో. 1,7,11)

సూ. అథయది కామయేతబ్రాహ్మణం జనయేయమితి చతు
రో నూసా నేతద్వ్యతంచరేత్ [బో, 1,7,12]

సూ. అథయది కామయేత్ ఋషింజనయేయమితిషడ్వా
సానేతద్వ్యతంచరేత్ (బో, 1,7,13)

సూ. అథయదికామయేత దేవంజనయేయమితి సంవత్స
రమే తద్వ్యతంచరేత్ [బో, 1,7,24]

సూ. ఋతా వు షేయాత్ (గౌ- 5,1)

వివ:- ఋతుదర్శన ప్రభృతి షోడశ రాత్రయః స్త్రీణాం ఋతు
రభిధీయతే

27 సూ. సత్వత్ర వా ప్రతిషిద్ధ వర్జం (గౌ, 5,2)

వివ:- వర్వాణి ప్రతిషిద్ధాని,

28 సూ, న మిధునీ భూత్వా శౌచం ప్రతి విలంబేత
[గౌ. 5,]

సూ. న చ తస్మిన్ శయనే స్వాధ్యాయ మధీయిత
[గౌ, 5,2]

30 సూ. నా కల్యాం నారీ మభిరమేత్ [గౌ 5,29]

31 సూ న ర జన్వలాం (గౌ. 5,30)

32 చ చై నాంక్లిష్యేత్ (గౌ- 5,31)

33 సూ న కన్యాం (గౌ. 5-32)

సూ॥ మఱి ఋషికల్పుని గనవలయునని కోరినచో ఒక మాసము ఈ వ్రతమును జేయవలయును [బో, 1,7,11]

సూ, బ్రూణుని గనవలయునని కోరినచో నాలుగు మాస ములీవ్రతము చేయవలయును. [బో, 1,7,12]

సూ, మఱి ఋషిని గనవలయునని కోరినచో ఆఱు మాస ములీవ్రతమును చేయవలయును. [బో- 1-7,13]

సూ. మఱి దేవుని గనవలయునని కోరినచో ఒకసంవత్సరము ఈ వ్రతము అచరింపవలయును- [బో- 1,7,20]

26 సూ- ఋతు కాలమందు గలియవలయును [గౌ-5,1]

వివ:- ఋతు దర్శనము మొదలు పదునాఱు రాత్రులు స్త్రీలకు ఋతుకాలము,

27 సూ, పర్వాది ప్రతిషిద్ధ దినములను విడిచి మిగిలిన దినములందెల్లడను గాని గలియవచ్చును [గౌ, 5,2]

28 సూ భార్యను గలిసి శౌచమును గూర్చి యాలసింప రాదు [గౌ, 9-27]

29 సూ- ఆశయన మందు స్వాధ్యాయము చదువరాదు- [గౌ- 9,2.]

30 సూ - అనారోగ్యముగల స్త్రీని గలియరాదు [గౌ- 9,29]

31 సూ- రజస్వలను గలియరాదు [గౌ- 9,30]

32 సూ- రజస్వలను కౌగలించదగదు [గౌ- 9,31]

33 సూ- కన్యను కౌగలించరాదు [గౌ- 9,32]

శ్లో॥ నాఽస్మా తాంతుస్త్రియంగచ్ఛేన్నా తురాం న రజన్వలాం
 నాఽనిష్ఠాం నప్రకుపితాం నాఽప్రశస్తాం న రోగిణీం
 నాఽదక్షిణాం నాఽన్యకామాంనాఽకామాం నాన్యయోషితం
 క్షుత్క్షామాం నాఽతి భుక్తాం వా స్వయం చై త్తైర్గుణైర్యుతః
 విష్ణు, 3,11,112]

34 సూ - అగ్ని ముఖోపదమన, విగృహ్యవాద, బహిర్గం
 ధ మాల ధారణ, పాపీయసావ లేఖన, భార్యా సహభోజ నాం
 జంత్య వేషణ కుద్వార ప్రవేశ, పాద పాద ధావ, నా, సందీప్త
 భోజన, నదీబాహు తరణ, వృక్ష, విషమారోహణ, ప్రాణవ్యా
 యచ్ఛనాని వర్జయేత్ [గౌ, 9,33]

35 సూ - నసందిద్ధాంనావ మధిరోహేత్ (గౌ- 9-14)

36 సూ. సర్వత ఏవాత్మాసం గోపాయేత్ (గౌ, 9,45)

37 సూ, నప్రావృత్య శిరోఽహని వర్మతేత్ [గౌ, 9,36]

38 సూ - ప్రావృత్యతురాత్రౌ [గౌ, 9,37]

39 సూ మూత్రోచ్ఛా రేచ [గౌ, 9,38]

వివ:- ప్రావృత్యకుర్యాదితి శేషః

40 సూ, దివాకర్యా దుదఙ్ముఖః (గౌ, 9,39)

41 సూ, సంధ్యయోశ్చ [గౌ, 9,40]

42 సూ రాత్రౌతు దక్షిణాభిముఖః [గౌ: 9-41]

34 నోటితో నిప్పుదుటను వాక్కులహమును, వాసనలేని
మాలలు ధరించుటను అశుచిద్రవ్యముతోఁ గోకికొనుటను, భార్య
తోఁ గలిసి భుజించుటను, అభ్యంగనము చేసికొను భార్యను
జూచుటను, దొడ్డి గుమ్మమునఁ బ్రవేశించుటను, కాలితోఁ గాలు
దోముటను, ఎత్తు బల్లలమీద భుజించుటను, చేతులతో నదిని
దాటుటను, చెట్లెక్కుటను, నూతులు మొదలగు విషమ స్థలము
లందు దిగుటను, దుముకుట మొదలగు వానిద్వారా ప్రాణవా
యువు సడ్డగించుటను విడువవలయును. (గౌ. 9-33]

35 సూ. - సంశయముగల నాప నెక్కరాదు (గౌ. 9,34)

36 సూ. అన్నిటినుండి తన్నుఁ గాపాడుకొనవలయు
(గౌ. 9,35)

37 సూ. తలను గప్పకొని పగలు తిరుగరాదు (గౌ. 9,36)

38 సూ. రాత్రియందుఁ గప్పకొనియె తిరుగవలెను.
(గౌ. 9,37)

39 సూ. కప్పకొని మలమూత్రములు విడువవలెను
(గౌ. 9,38)

40 సూ. పగలు తలయుత్తరముగా నుంచి మలమూత్ర
ముల విడువవలయు (గౌ. 6, 40)

41 సూ. సంధ్యాసమయములందును. (గౌ. 6-40)

42 సూ. రాత్రిమాత్రము దక్షిణాభి ముఖుడై మలమూ
త్రములు విడువవలెను. [గౌ. 6-41]

43 సూ. నభూమా వనంతర్దాయ

(గౌ. 9-42)

44 సూ. ఖనిత్వా, చుల్లీ రూపేణేష్టికాదిభిర్బధ్వా వాతస్మిన్ గర్తే - మలమూతే విస్మజ్యమృదృస్మాదిభిః సమ్యగాచ్ఛాదయే ద్యధా దుర్లంధోన బహిర్గచ్ఛతీతి గాంధీ.

45 సూ. నోచేద్ద్రామా దుర్గంధపూరితా రోగదూషితా దంశాది క్రిమిపూర్ణాభవంతి, తస్మాదేవాధునాగ్రామా నరక ప్రియా దృశ్యంతే ఇతిచ గాంధీ.

46 సూ. నతిష్ఠన్

(గౌ- 9-3)

47 సూ. నారాచ్ఛాపసథాత్.

(గౌ- 9-44)

48 సూ. నభస్మ, కరిష, కృష్ణఛాయా, పథికామ్యేషు

(గౌ. 9-45)

49 సూ. సోపానత్క్న శ్చాశనాసనాభివాదన సమస్కారాన్
గర్జయేత్

[గౌ- 9-47]

50 సూ. నపూర్వాహ్లా, మధ్యందినావరాహ్లా, సఫలాన్
కుర్యాద్యథాశక్తి ధర్మార్థకామేభ్యః

(గౌ- 9-48)

51 సూ. తేషుతు ధర్మోత్తరఃస్యాత్

[గౌ- 9-49]

52 సూ నశిక్నోదరపాణిపాదవాక్చక్షుశ్చాపలాని కుర్యాత్
(గౌ. 50)

43 సూ. యజ్ఞమునకుఁ బనికిరాని గడ్డి మొదలగువానిని నేలపైఁ బఱవక మలమూత్రములు విడువరాదు. (గౌ, 6,42)

44 సూ. త్రవ్వి గాని గాడి ప్రియ్యవలె నిటుక మొదలగు వానిచేఁ గట్టిగాగాని యా గోతీయందు మలమూత్రములను విడిచి మట్టి బూడిద మొదలగు వానిచేత దుర్గంధముపై కి రానట్లుచక్కఁగాఁ గప్పవలయునని గాంధీమహాత్ముడు.

45 సూ. అట్లుగానిచో దుర్గంధపూర్ణములై రోగములచే దుష్టములై దోమలుమొదలగు క్రిమీలచే నిండిపొవును. అందు వల్లనే నేఁడు గ్రామములు నరకప్రాయములై కనిపించుచున్నవని గాంధీ మహాత్ముడు

46 సూ. నిలుచుండి మలమూత్రములను విడువరాదు.

(గౌ. 9-3)

47 సూ. ఇంటికిదగ్గరగా మలమూత్రములు విడువరాదు.

(గౌ- 9-44)

48 బూడిదపై ని, పేడపై ని, దున్నిన భూమిపై ని నీడయందు, మార్గమందు, రమ్యప్రదేశములందు మలమూత్రములు విడువరాదు.

(గౌ. 9,45)

49 సూ. చెవ్వులుతొడుగుకొని భుజించుట, కూర్చుండి పఠమిల్లుట, దేవతలకు నమస్కరించుట చేయరాదు. (గౌ, 9,5)

50 సూ. పొద్దుట ధర్మాచరణముచేతను, మధ్యాహ్నము అర్ఘ్యారణచేతను సాయంకాలము కామసేవనము చేతను వానిని సార్థకము చేయవలయును.

[గౌ. 9-49]

51 సూ. ఆ ధర్మార్థకామములందైతే ధర్మమును బ్రధానముగా నాచరింపవలయును.

[గౌ. 9,49]

52 సూ. సర్వేంద్రియముల చాపల్యము చేయరాదు. (గౌ.9,50)

53 సూ. న పరదారాన్ గచ్ఛేత్

54 సూ. భేదన, భేదన, విలిఖన, విమర్దావస్పోటనాని
నాకస్మాత్కుర్యాత్ [గౌ. 9-51]

55 సూ. నకులంకుఃస్యాత్

56 సూ. సాయంప్రాత స్తన్న మభిపూజిత మనిందన్
భుంజీత. (గౌ. 9-52)

అనభ్యాసేన వేదానా మాచారస్య చ వర్జనాత్
అలస్యాదన్న దోషాచ్చ మృత్యుర్విప్రాన్ జిఘాసంతి
[మను- 5-4]

57 సూ. అధాతో ఘోజ్యాభోజ్యంచ వర్జయిష్యామః
(వసి- 14-1)

58 సూ. చికిత్సక, మృగయు, పుంశ్చలీ, దండిక, స్తేనా
భిశస్త్ర, షండ, పతితానామన్న మభోజ్యం (వసి. 14-2)

వివిః- పతితః || బ్రాహ్మణహంతకః సురావః, గురుభార్యాగతః,
నాప్తికః తిండితకర్మకారి పతితాత్యాగీ, అవతితత్యాగీ,
మాతృపితృ యోనినంబంధాపరాధినః

59 సూ. అశన్ కేశ కేతోవహతం (వసి. 14-18)

60 సూ. పునస్సిద్ధం (గౌ. 7-16)

61 సూ. కుత్సయిత్వా యత్రాన్నం దద్యుః (అప. 5-16)⁴

53 సూ. వరస్త్రిగమనము చేయరాదు

54 సూ. కోయుట, బ్రద్ధలుకొట్టుట గీయుట కొట్టుట చిటికె
పేయుట వీనిని హఠాత్తుగాఁ చేయరాదు. [గౌ. 9-51]

55 సూ. ఇల్లిలు దిరుగరాదు. (గౌ. 9-52)

56 సూ. ఉదయము సాయంకాలముపవిత్రమైన యాహారమును నిందింపక భుజింపవలయును. (గౌ. 9-53)

57 సూ. మఱియొక భుజింపఁదగినవానిని భుజింపఁదగనివానిని వర్జితుము. (వసి. 14-2)

58 సూ. చైద్యుడు, వేటకాఁడు, కులట, రాజు, దొంగ, అభిసంస్తులు, నపుంసకుఁడు, పతితులు వీరి యన్నము భుజింపరాదు. (వసి. 14-2)

వివ: పతితులు = బ్రాహ్మణ హంతకుఁడు, కల్లుద్రాగువాడు, గురుభార్యతోఁ గలియువాఁడు, నాస్తికుఁడు, నిందితకర్మలను జేయువాఁడు, పతితులను ద్యజింపనివాఁడు, పతితులుగానివారిని ద్యజించువాఁడు వీరు పతితులు. మాతృపితృ సంబంధుల కవరాధములు చేసినవారు.

59 సూ. కేశములచేతను బురుగులచేతఁ బొడైన యన్నము భుజింపరాదు. (వసి. 14-48)

60 సూ. ఒకమాఱు పండినపిదపఁ దిరిగి వండఁబడినది తినరాదు. (గౌ. 7-13)

61 సూ. నిందించి పెట్టిన యన్నము తినరాదు

[అప. 5-16-4]

62 సూ- నా పణీయమన్న మశ్నీయాత్(అప- 5-17-14)

63 సూ- కృతాన్నం పర్యుషితమఖాద్యాపేయా నాద్యం
[అప- 5-17-174]

64 సూ- శుక్తంచచ [అప- 1-5-18]

శుక్తం=అమృతసయుక్తం

65 సూ- సర్వం మద్యమపేయం [అప- 1,5,11]

66 సూ- కరంజ, వలండు, వరారీకాః [అప- 5-28]

వివ : కరంజం= రక్తలఘనం, వలాండు=శ్వేతలఘనం, వరారీకం

కృష్ణలఘనంగలింజనం చైవ వలాండు కవకానిచ అభక్ష్యాణి
ద్విజాతీ నామమేధ్యప్రభవాణి.

సూ, అప్రయతేన తుశూద్రోహోవహృత మభోజ్యమ్

67 సూ- గోశ్చక్షీర మనిర్దశాయాః సూతకే(గా- 17-20)

68 సూ- సర్వవర్ణానాం స్వధర్మే వర్తమానానాం భోక్త
వ్యం శూద్రవర్ణమిత్యేకే [అప 6,18,13]

69 సూ- తస్యాపి ధర్మోవనస్య [అప- 6-18,1]

సూ- మత్స్యమాంస మర్గ్యమునిచ నభజయేదితిగణవతి

70 సూ- ఆహారం శుద్ధం పవిత్రం భవతి యదిసర్వస్యాపి
భోజనీయమతి గాంధిః

71 సూ- అజామహిష్యోశ్చ [గా- 13,21]

62 సూ; బజారులోనమ్మఁబడునన్నము దినరాదు

[అవ- 5-16-14]

63 సూ- గతరాత్రి చేయఁబడిన యన్నముగాని పానీ
యముగాని భక్ష్యముగాని తినరాదు [అవ- 5-17-17]

64 సూ. పుల్లఁబడిన యాహారము తినరాదు

65 సూ- సర్వవిధముల మద్యములు త్రాగరాదు

[అవ- 1,5,21]

66 సూ, ఎర్రయుల్లిపాయ, తెల్లయుల్లిపాయ, నల్లయు
ల్లిపాయ దినరాదు [అవ- 1-5-26]

67 సూ- ఈనిన పదిదినమాలు సూతకము వెళ్ళకుండ
ఆవు పాలు త్రాగరాదు. [గౌ- 17-30]

68 సూ, శూద్రుని విడిచి స్వధర్మమునందున్న సర్వ
వర్జముల యన్నము దినవచ్చునని కొందఱు [అవ, 6,18,13]

69 సూ- ధర్మోపనతుఁడగు శూద్రునియన్నమును దిన
వచ్చును [అవ, 6,18,14]

సూ, అవవిత్తుఁడైన శూద్రునిచేఁదేబడిన యన్నము
తినరాదు [అవ, 1,5,22]

70 సూ, ఆహారము శుద్ధము వవిత్రమునైనచో అందఱు
దియు భుజింపవచ్చునని గాంధీమహాత్ముడు.

71 సూ, మేక గేదెల పాలుత్రాగరాదు [గౌ, 13-21]

72 సూ, వార్ధుషిక స్యచ

(అవ, 6,18,22)

74 సూ- పృథా, న్నాచమనోత్థాన వ్యపేతాని

[గౌ, 17,17]

వివ: పృథాన్నః అతిథ్యాద్యనుద్దేశేన ఆత్మార్థంపక్వంఽచమన
వ్యపేతం=యదర్థంభుక్త్వాఆచమ్య పునస్త దేవభుక్తే తత్

ఉత్థాన వ్యపేతంచ = యదర్థంభుక్తమేవ ఉత్థాయభుంక్తే తత్,

75 సూ, దేవపితృమనుష్య ఋషిభూతపూజకః (గౌ. 5,3)

76 సూ, నిత్యస్వాధ్యాయః

(గౌ. 5-4)

77 సూ, పితృభ్య శ్చోదకదానం

(గౌ. 5,5)

78 సూ, దేవపితృమనుష్య యజ్ఞాఃస్వాధ్యాయశ్చ

[గౌ. 4,9]

79 సూ. అహరహః స్వాహాకుర్యాత్ తద్దైతం దైవయజ్ఞం
సమాప్నోతి. [బో. 2,6,2]

80 సూ. అహరహస్స్వాహాకుర్యాద్దైతంపితృ
యజ్ఞం సమాప్నోతి. [బో. 2,6,3]

81 సూ. అహరహ ర్నమస్కుర్యాదా పుష్పేభ్యస్త దైతం
భూతయజ్ఞం సమాప్నోతి. [బో. 2,6,4]

72 సూ వడ్డీవల్ల జీవించువానియన్నము తినరాదు.

[అప. 6, 22]

74 సూ అతిథులకుఁగాక తన కోసము వండినదానిని సగముతిని ఆచమించినదానిని, సగము తినుచు లేచి విడిచిపోయినదానిని దినరాదు.

[గౌ. 17, 17]

75 సూ. దేవతలను, దల్లిదండ్రులను, మనుష్యులను, ఋషులను ప్రాణులను బూజించువాఁడై యుండవలెను.

[గౌ. 5, 4]

76 సూ, ఎల్లప్పుడు స్వాధ్యాయము చేయవలయును.

[సూ. 5, 4]

77 సూ. పితరులకొకకు నీళ్ళు వదలవలయు. (గౌ. 5, 5)

78 సూ. దేవయజ్ఞము, పితృయజ్ఞము, మనుష్యయజ్ఞము స్వాధ్యాయము చేయవలయును.

[గౌ. 5, 9]

వివ: దేవయజ్ఞము = వైశ్వదేవము, పితృయజ్ఞము = పితరులను స్మరించి బ్రాహ్మణులకు భోజనము పెట్టుట, మనుష్యయజ్ఞము = అతిథిపూజ.

79 సూ. ప్రతిదినము హోమము చేయవలయు; నప్పుడే యా దైవయజ్ఞమును బూర్తిచేయును.

[బౌ. 2, 9, 2]

80 సూ. ప్రతిదినము పితరుల కుదకమువిడువ వలయు నప్పుడే యీ పితృయజ్ఞమును బూర్తి చేయును. (బౌ. , 6, 1)

81 సూ. ప్రతిదినము పుష్పము లర్పించి నమస్కరింపవలయు భూత యజ్ఞము బూర్తి సేయును.

[బౌ. 2, 6, 4]

82 సూ. అహరహస్రాబ్ధహ్మణేభ్యోఽన్నం దాతస్యంమూల
ఫలకాశేభ్యస్తద్ధితం మనుష్యయజ్ఞంసమాప్నోతి. [బో. 2,6,5]

83 సూ. అహరహస్రాబ్ధహ్మణేభ్యోఽన్నం దాతస్యంమూల
దైవం బ్రహ్మయజ్ఞం సమాప్నోతి. [బో. 2,6,6]

84 సూ. స్వస్తి వాచన భిక్షాదానమప్పుర్వం. (గౌ. 5,19)

85 సూ. విజ్ఞాయతే హి త్రిభిర్పతైర్పణవాన్ బ్రాహ్మణో
జాయత ఇతి. (వసి. 11,52)

86 సూ. యజ్ఞేన దేవేభ్యః ప్రజయా పితృభ్యో బ్రహ్మ
చర్యేణ ఋషిభ్య ఇత్యేషవా అన్పణోయజ్వా, పుత్రీ బ్రహ్మ
చర్యవానతి [వసి. 11,43]

87 సూ. సమద్విగుణ,సహస్రీనంతాని ఫలాన్యబ్రాహ్మణ
బ్రాహ్మణ, శ్రోత్రియ, వేదపారగేభ్యః (గౌ. 5,21)

88 సూ. గుర్వర్థ, నివేశౌషధార్థ వృత్తిక్షీణ, యక్ష్యమా
దాధ్యయ, సాధ్యసంయోగ, మైశ్వదేవేషు ద్రవ్య సంవిభాగో
బహిర్వేది. (గౌ. 5,22)

వివ: పృత్తిక్షీణః=అవన్నః, యక్ష్యమాణః=యాగకర్తా.

89 సూ. భిక్షమాణేషు కృతాన్నమితరేషు, (గౌ. 5,23)

82 సూ. ప్రతిదినము బ్రాహ్మణులకు దుంపలను, ఫలములు శాకముల వఱకు అన్నము పెట్టవలయు; నవ్వుడే మనుష్యయజ్ఞమును బూర్తి చేయును. (బో. 2,6,5)

83 సూ. ప్రతిదినము స్వాధ్యాయమును ఓంకారము మొదలుతొని చేయవలయును. అప్పుడే బ్రాహ్మయజ్ఞమును బూర్తి చేయును. [బో. 2,6,6]

84 సూ. శుభమువలికి నీళ్ళతోఁగూడ భిక్ష నీయవలయు [గౌ. 5,1,9]

85 సూ. బ్రాహ్మణుడు మూఁడు ఋణములచేత ఋణములు గల వాఁడగుచున్నాఁడని తెలియుచున్నది (వసి. 11,52)

86 సూ. యజ్ఞముచేత దేవతలఋణమునుండి, సంతానముచేత పితరుల ఋణమునుండి బ్రహ్మచర్యముచేత ఋషుల ఋణమునుండి ముఁక్తుడై యజ్ఞకర్తయై పుత్త్రవంతుడై, బ్రాహ్మచారియై యుండవలయును [వసి. 11, 43]

87 సూ. అబ్రాహ్మణుని కిచ్చిన దానము సమఫలమును బ్రాహ్మణునికిచ్చిన దానము రెట్టింపుఫలమును శ్రోత్రియునికి చిన దానము పేయిరెట్ల ఫలమును, వేద పారగుని కిచ్చిన దానము అనంతఫలము నిచ్చును. [గౌ. 5,21]

88 సూ. గురువుకొఱకు ఇంటికొఱకు మందుకొఱకు వృత్తిపోయిన వారికయి యాగకర్తకై అధ్యయనమునకై మార్గముకై పైశ్యదేవమునకై వేది వెలువల ఫలద్రవ్య విభాగము చేయవలెను

89 సూ. ఇతరులు భిక్షయడుగ వండిన యన్నము పెట్టవలయు. (గౌ. 5,23)

90 సూ. అన్నమును నిందింపరాదు అది వ్రతము, అన్నమును నిందింపరాదు అది వ్రతము, అన్నమును వృద్ధిపఱువవలయు అది వ్రతము వనతి గోరినవానిని బొమ్మనరాదు అది వ్రతము. (తైత్తిరి, భృగుల్లివ)

90 సూ. అన్నంన నింద్యాత్ తద్రవ్యతం, అన్నంన పరి
చక్షిత తద్రవ్యతం, అన్నం బహుకుర్వీత తద్రవ్యతం న కంచన
వసతౌ ప్రత్యాచక్షిత తద్రవ్యతం (తై త్తిరి. భృగువల్లి)

సూ. వస్త్రం పరిశ్రమంచ బహుకుర్వీత తద్రవ్యతతరద్రవ్య
తం తదర్థం సూత్రాదికం బహుకుర్వీత స యజ్ఞతంన నిం
ఇతి గాంధీ.

వివ: వస్త్రమువలక్షణంతేన గ్రామపరిశ్రమాః సర్వే గృహ్యంతే

91 సూ స్వర్గం సత్యవచనే వివర్యయేనరకః [గౌ- 13,8]

92 సూ. ప్రతిశ్రుత్యా వ్యధర్మసంయుక్తే న దద్యాత్
ద్యాత్ (గౌ. 5,24)

93 సూ కుర్ద, హృష్ట, భీతార్త, లుబ్ధ, బాల, స్థవిర మూఢ
మత్తో నృత్త వాక్యాన్యన్యతాన్యపాతకాని. (గౌ- 5-35)

94 సూ. భోజయేత్సూర్యమతిథి, కుమార, వ్యాధిత, గర్భిణి
సువాసినీ స్థవిరాన్ జఘన్యాంశ్చ, (గౌ- 5-26)

న: కఘన్యాన్=పరిచారిణాన్

95 సూ. ఋత్వి, గాచార్య, శ్వశుర, పితృవ్య, మాతులానా
యవస్థానే పథువర్కః [గౌ. 5-28]

96 సూ, రాజ్ఞశ్చ శ్రోత్రియస్య. [గౌ, 5,31]

97 సూ. అశ్రోత్రియస్యావనోదకే, [గౌ, 4,32]

98 సూ. శ్రోత్రియస్యతు పాద్యమర్ఘ్యమన్నవి ద్యానిన
ప్రకాశయేత్ [గౌ, 5,33]

90 సూ. వస్త్రమును పరిశ్రమను వృద్ధిపఱుప నలయు నది వ్రతము దానికై నూలు మొదలై నవి ఎక్కువగ చేయవల యునది యజ్ఞమని గాంధిమహాత్ముడు.

91 సూ. సత్యము పలికిన స్వర్గమును అసత్యము పలికివ నరకమును గలుగును. (గౌ. 13-4)

92 సూ. ఇచ్చెదనని వ్రతిజ్ఞచేసియు అధర్మయుక్తునకు ఇయ్యరాదు. [గౌ. 4,28]

93 సూ. కోపముతో, సంతోషముతో, భయముతో, బాధతో అశుభోదౌడలు తెలియనివారును, బాలురును, ముసలివారును, మూఢులును, మత్తులను, పిచ్చివారును బలికిన యన్యతవాక్య ములు పాతకములు గావు.

94. సూ. అతిధులకు, బాలురకు, రోగులకు, గర్భవతులకు సువాసినులకు, ముసలివాడికి, వరిచారికులకు ముందుగా భోజ నము సెట్టవలెను. [గౌ. 5,26]

95 సూ. ఋత్విక్కులు అచార్యులు, మామగారు, పిన తండ్రు, మేనమామలు వచ్చినపుడు మధువర్కమీయవలెను. [గౌ. 5,28]

96 సూ. శ్రోత్రియుడగు రాజునకును మధువర్కమీయ వలెను. (గౌ. 5,31)

97 సూ. అశ్రోత్రియునికి అసనోదకము వీయవలెను [గౌ. 5-32]

98 సూ. శ్రోత్రియునికై నచో పాద్యమును, అక్ష్యమును అవసరములను సమర్పింపవలెను. [గౌ. 5-33]

99 సూ. స్వాగతమంతతః గౌ, 5,37)

100 సూ. శయ్యాసనావసథానుప్ర జ్యోపాసనాని సదృ
శ్చేయసోఃసమాని. [గౌ, 5,39]

101 సూ. అసమాన గ్రామోఽతిథి రై కరాత్రి కోఽధివృక్ష
సూర్యోవస్తాయీ. [గౌ. 5,54,1]

102 సూ. యస్యనాశ్నా తివాసార్థంబ్రాహ్మణో గృహమాగతః
నుకృతం తస్యయత్కించిత్సర్వమాదా యగచ్ఛతి [వసి. 18,6]

103 సూ. న వైస్వయం త శ్చీయా దతిథిం. యన్న భోజ
యేత్. ధన్యం, యశస్య, మాయుష్యం స్వర్గం వాతిథి భోజనం
[మను. 3,106]

104 సూ. అఘంసకేవలంభు క్తేయః పచత్యాత్మ కారణాత్
యజ్ఞశిష్టాశినం హ్యేతత్స తామన్నం విధీయతే. [మను. 3, 118]

105 సూ. గృహేష్వ భ్యాగతం ప్రత్యుర్థా, నాసన, శయన
వాక్సాన్మ తానసూయాభిర్మానయేత్ [వసి. 18,12]

శ్లో. వతనాత్త్రాయతే యస్మాత్

తస్మాత్ప్రాతం ప్రచక్షతే।

న విద్యయా కేవలయా తపసా వాపిపాత్రతా।

యత్రవృత్తమిమేచోభే తద్దిపాత్రం ప్రచక్షతే. (యా. 1,260)

పంగ్వంధ బధిరామూకా వ్యాధి నోవహతాశ్చయే।

భర్తవ్యాస్తే మహారాజనతుదేయఃప్రతిగ్రహః (మభా. శా. 1,9)

అర్ధానర్ధా పరిజ్ఞానార్ధానా ర్థర్మాచ్చ హీయతే (మను. 3, 9)

కుటుంబంపీడయిత్వాపి బ్రాహ్మణాయ మహాత్మ నేదాతవం

భిక్షవేచాన్నమాత్మనో భూతిమిచ్చతా (వ్యాస)

తస్మాత్త్రిభాగం విత్తస్య జీవనాయప్రకల్పయేత్

భాగద్వయంతుధర్మార్థమనిత్యం జీవితం యతః (శివ)

99 సూ. పాద్యాదులిచ్చిన పిదప శభాగమనమును అడుగవలయును. (గౌ. 5,37)

100 సూ. సమానునికిని శ్రేష్ఠునికిని శయ్య అసనము విడిది అనుసరణ, ఉపాసన చేయిటలో సమానులే.

101 సూ. పొరుగురువాఁడును, చెట్టుమీఁదికి సూర్యుఁడు వచ్చినప్పుడు వచ్చినవాడును ఒక్క రాత్రీమాత్రమే యుండువాఁడును అతిథియనఁబడును. (గౌ. 5,41)

102 సూ. వానముగోరి యింటికి వచ్చిన బ్రాహ్మణుఁడెవని యింట భుజింపఁడో వాని సర్వపుణ్యమును అతఁడు తీసికొనిపోవును. (వసి. 18-6)

103 సూ. అతిథికి భోజనము పెట్టక అన్నము తినరాదు. అతిథి భోజనము ధన్యమైనది కీర్తికరము, ఆయుష్కరము, స్వర్గప్రదమైనది. (మను. 3-106)

104 సూ. ఎవరు తమ కోసము మాత్రమే అన్నము వండుకొందురో వారు తినునది కేవలము పాపమే. యజ్ఞముచేయఁగా మిగిలినయన్నమున తుపరుసులయన్నమనఁబడు. (మను. 3,118)

105 సూ. ఇంటికి వచ్చినవానికి ఎదురుపోయి, అసనమిచ్చి, పరుండఁజేసి, ప్రియమైన సత్యమైన వాక్కులచే చొరబంపవలయును. [వసి. 16,12]

సూ. పతనమునుండి రక్షించువాఁడు పాత్రుఁడు కేవలవిద్యచే తపస్సుచేఁగాని పాత్రతగలుగదు; తపసు వృత్తము ఉన్నవాఁడేపాత్రుఁడు. కుంటి, గుడ్డి, నేటివారు రోగులు భరింపదగినారు. మహారాజ! వ్రతగ్రహము పుచ్చుకొనేరాదు, తగనివానికిచ్చినను, తగినవానికివ్వకపోయినను, అర్హతను అనర్హతను తెలియనంపవలన ధర్మమునుండి దానమునుండి క్షిణుఁడగును కుటుంబమును బాధించియైనను మహాత్ముడైన బ్రాహ్మణునికి ఖిక్షువునకు తన క్షేమముకొరుపోడు తానెముచేయవలెను కనుక ధనములో మూడవవంతు జీవనమునకువాడుకోవలెను, జీవితము అనిత్యము గాన ధర్మార్థము రెండు భాగాలు చేసుకోవలెను

106 సూ, యథాశక్తి చాన్నేన సర్వభూతాని(వసి-18-1)

107 సూ- గృహస్థఏవ జయతేగృహస్థస్తవ్యతే తపః చతు
ర్థామాశ్రమాణాంతు టృహస్థస్తు విశిష్యతే- [వసి, 18,14]

108 సూ- యథానదీనదాః సర్వేసమద్రాయాంతి సంస్థి
తిం యథామాతరమాశ్రిత్యసర్వేజీవంతి జంతవః ఏవం గృహస్థ
మాశ్రిత్య సర్వేజీవంతి భిక్షవః (శిసి- 18-14)

వివ:- యశిశ్చ బ్రహ్మచారిచ విద్యార్థి గురుపోషకః
అధ్యగః క్షీణవృత్తిశ్చషడేతేభిక్షుకాఃస్మృతాః వ్యాస

109 సూ- నిద్యోదకీ, నిత్యయజ్ఞోపవితీ,నిత్యస్వాధ్యాయా
వతితాన్నవర్జీ, ఋతౌచ టచ్ఛన్, విధివచ్ఛ జహ్న్, నబ్రాహ్మ
హ్మణశ్చ్యవతే బ్రహ్మలోకాత్ (వసి, 18,17)

110 సూ- కుశలమవరవయస్కం వయస్కంవాప్యచ్ఛేత్-
(ఆవ- 1-4-22)

111 సూ- అనామయం క్షత్రియమ్ (ఆవ- 1-4-24)

112 సూ- అనష్టం వై శ్యమ్, (ఆవ, 1-4-25)

113 సూ- ఆరోగ్యం శూద్రం (ఆవ, 1-4-26)

114 సూ- నావసంభాష్యం శ్రోత్రియం వ్యతిప్రజేత్
(అవ- 1-4-27)

115 సూ- కుశలానామయారోగ్యాణా మనుప్రశ్నోం
శూద్రస్య (గౌ- 5-42)

105 సూ. యథాశక్తిగ అన్నముపెట్టి సర్వ ప్రాణులను గౌరవింపవలయును. (వసి. 18,13)

107 సూ. గృహస్థుఁడే యజించును, గృహస్థుఁడు తపస్సుచేయును. నాలుగోశ్రమములలోను గృహస్థాశ్రమమే విశిష్టమైనది. [వసి. 18,14]

108 సూ. నదీనదములు సముద్రమున సంస్థితిని బోందునట్లు తల్లి నాశ్రయించి యన్ని ప్రాణులు జీవించునట్లు గృహస్థుని నాశ్రయించి భిక్షువులందఱు జీవింతురు. [వసి. 18,15]
వివ:- యతియు బ్రహ్మచారియును విద్యార్థియును గురుపోషకుఁడును బాటసారియు వృత్తిపోయినవాఁడును ఈ యారుగురు భిక్షుకులనఁబడుదురు, [వ్యాసుడు]

109 సూ నిత్యము నీరు వదలుచు, నిత్యము యజ్ఞోపవీతము ధరించుచు, నిత్యము స్వాధ్యాయము చదువుచు, పతితుల యన్నము వర్జించుచు, ఋతుసమయమున స్త్రీని గలియుచు విధియుక్తముగా హోమము చేయుచునుండు బ్రాహ్మణుడు బ్రహ్మలోకమునుండి జాతఁడు. (వసి. 1,17)

110 సూ. చిన్నవానిని, స్నేహితునిగాని కుశలము అడుగవలెను. (ఆప. 14-1)

111 సూ. క్షత్రియుని అనామయము అడుగవలెను.

[ఆప - 14-4]

112 సూ. వైశ్యుని ఏమియు నష్టము గలుగుట లేదుగాని అని అడుగవలెను. [ఆప. 4-24]

113 సూ. శూద్రుని ఆరోగ్యము అడుగవలయును.

[ఆప - 1,4,26]

114 సూ. దారిలోకనిపించిన శ్రోత్రియునితో మాటాడక వెళ్ళరాదు. (అప. 1,4,27)

115 సూ. అతిథిని క్షేమము, ఆనామయము ఆరోగ్యము అడుగ వలయును. శూద్రుని ఆరోగ్యమడుగవలెను. [గౌ. 5,42]

116 సూ. ఋక్విక్వశుర పితృవ్య మాతులానాంతుయ వీయ సాంప్రత్కృత్తాన మనభివాద్యాః. (గౌ. 6,9)

117 సూ. పరవత్సీతుయాస్త్రీస్యా దసంబంధాచయోనితః జాంబూయాద్భవతీ తేవం సుభగే భగినీతిచ. (మను. 2,127,129)

118 సూ. విత్తబంధుకర్మ జాతి వివ్యావయాంపి మాన్యాని (గౌ. 6,20)

119 సూ. పరబలీయాంసి. (గౌ. 21)

120 సూ. శుక్రతంతు సర్వే భ్యోగరియః (గౌ. 6,22)

వివ: అధాః పయా మాస పితౄన్ శిశు రాంగిసః కవిః పుత్రకా ఇతిహోవాచజ్ఞానేన పరిగృహ్యతాన్.

121 సూ. చక్రి, దశమీ స్థానుగ్రాహ్య వధూ, స్నాతక రాజభ్యః వధోదానం. (గౌ. 6,26)

122 సూ. అపత్కల్పో బ్రాహ్మణ స్యాబ్రాహ్మణాద్విద్యో పనయోగః (గౌ. 7-1)

123 సూ. అనుగమనం శుశ్రూషా. [గౌ. 7-2]

124 సూ. యాజసాధ్యావన వృత్తిగ్రహస్స ర్వేషాం (గౌ. 7-4)

125 సూ. ద్వ్యలోకే ధృరవత్రౌరాజా బ్రాహ్మణశ్చ
శ్రుతః (గౌ. 7-5)

116 సూ. వయస్సునఁ జెన్నలగు ఋత్విజులు కూడ
పినతండ్రి మేనమామలు వచ్చినపుడు వారికి నమస్కరింప
రాదు గాన ఎదురేగవలయును. [గౌ, 6-9]

సూ. మాతృ పితృ సంబంధములేని పరస్త్రిని భవతి అని
సుభగ అని భగిని అని పిలువవలయును

117 సూ. ధనమును, బంధుత్వమును, కర్మలను, జాతిని
విద్యను వయస్సును గౌరవించవలెను. (గౌ. 6,10)

118 సూ. ధనముకంటె బంధుత్వము, బంధుత్వముకంటె
కర్మ, కర్మకంటె జాతి, జాతికంటె విద్య, విద్యకంటె వయస్సు
శ్రేష్ఠములు. [గౌ, 6,21]

119 సూ. వేదార్థపరిజ్ఞానము అన్నిటికంటె శ్రేష్ఠము. [గౌ 6-32
వివ:- “శిశువై న యాంగిరశ కథి తల్లిదండ్రులను జదివించెను.
ఆశిశువును గౌరవముతోతండ్రిఁవ్రతకులారా అనిపిలిచెనుఅనికథ.

120 సూ. వాహనములందున్న వారికి, వృద్ధులకు, రోగపీడితులకు,
స్త్రీలకు, స్నాతకుగీతి, రాజునకు దారియాయవలెను. [గౌ 6,25]

121 సూ. అబ్రాహ్మణుని యొద్ద బ్రాహ్మణుఁడు విద్య
నభ్యసించుట యాపద్ధర్మమల్యము. [గౌ. 7,1]

122 సూ. అబ్రాహ్మణుఁడైన గురువు ననువరించి కొంచె
ముదూరము నడిచివెళ్ళుటయె శుభ్రాషయగు. [గౌ- 7,2]

123 సూ. అడకు దగ్గరనుండి యాజనాధ్యక్షున పౌతి
గ్రహములు గ్రహింపనగు. [గౌ- 7,5]

124 సూ. బహుశ్రతులగు క్షత్రియు బ్రాహ్మణు లీడ్లను
లోకమున వ్రతధారులు. [గౌ. 8,1]

125 సూ. లోకవ్యవహారములును, వేదములును, వేదాం
గములును దెలిసిన వాఁడు బహుశ్రతుఁడు. [గౌ, 8,5]

126 సూ. లోకవేద వేదాంగ విత్ (గౌ, 8,5)

వివ:- బహుశ్రుతో భవతితి శేషః

127 సూ. నాకోవాక్యేతి హస పురాణశలః (గౌ. 8,6)

వివ:- బహుశ్రుతో భవతితి శేషః

128 సూ. తదేపేక్ష స్తద్వృత్తిః [గౌ- 8,7]

129 సూ. చత్వారింశతా సంస్కారైస్సంస్కృతః

[గౌ. 8,8]

వివ:- సంస్కారా అగ్రే వక్ష్యంతే

130 సూ- త్రిమ కర్మ స్వభిరతః (గౌ. 8-9)

వివ:- సాంగాధ్యయనః, దానేజ్ఞా రూపాణిత్రిణి

131 సూ- షట్సు నా [గౌ, 8,10]

వివ:- యాజనాథ్యావన ప్రతిగ్రహ సహిత పూర్వోక్త త్రిమ
కర్మసు :

132 సామయాచారి కే ష్వభి వినీతః [, 8,11]

133 సూ- షడ్భిః పరిహర్యోరాజ్ఞా అవధ్య శ్చాబంధ్య శా
దంధ్య శ్చాబహిష్కార్య శ్చాపరిహర్యశ్చేతి [గౌ, 8,12]

వివ:- ఈదృశః అపధ్యారి షడ్భిః పరిహర్య ఇత్యర్థః

126 సూ. ఉక్తి ప్రత్యుక్తులతోఁ గూడి నత్కరము నందును ఇతిహాసము నందును, పురాణము నందును గుశలత గలవాఁడు బహుశ్రుతుఁడు. (గౌ. 8-8)

127 సూ. వేదాద్యర్థ వచనశీలుడే వేదాద్యభిహిత కర్మామప్థానవరుఁడు. (గౌ. 8-9)

128 సూ. నలువది సంస్కారములచేత సంస్కరింపఁబడినవాఁడు బహుశ్రుతుడు. (గౌ. 8-10)

వివ:- నలువది సంస్కారములు ముందు చెప్పఁబడును.

129 సూ. సొంగ వేదాధ్యయనము, దానము, యజ్ఞము అను మూఁడు కర్మలందు నాసక్తి గలవాఁడు బహుశ్రుతుఁడు. (గౌ. 8-11)

130 పై మూడు కర్మలందు అనఁగా యజ్ఞనాధ్యాపన ప్రతిగ్రహములందును గోరికగల వాడు బహుశ్రుతుఁడు

131 సూ. పై యారు స్మార్తధర్మములందు శిష్టాచారములందు వినీతుఁడైన వాఁడు బహుశ్రుతుఁడు (గౌ. 8-11)

132 సూ. ఇట్టి బహుశ్రుతుని నధించుట, బంధించుట, దండించుట, బహిష్కరించుట, వరివధించుట, నిందించుట యను నాఱు దండములనుండి రాజు వరిహరింపవలయు (గౌ. 8-12)

133 సూ. గర్భాధానము, పుంసవనము, సీమంతోన్నయనము, జాతకర్మ, నామకరణము, అన్నప్రాసనము, చౌలము ఉపనయనమును అనునవి సంస్కారములెనిమిది.

వివ:- ఋతు సమయమున గర్భాధానము, తొలి కాన్పునకు మూడవ మాసమున పుంసవనము, నాల్గవ నెలలోఁగాని, ఆరవ నెలలోఁగాని, ఎనిమిదవ నెలలోఁగాని సీమంతోన్నయనము, పదవ రోజునఁగాని, పండ్రెండవ రోజునఁగాని జాతకర్మ, నామ

134 సూ. గర్భాధాన, పుంసవన, సీమంతోన్నయన, జాతకర్మ, నామకర, ణాన్నప్రాశన, చౌలోపనయన (గౌ. 8, 13 వివ: . ఇతః పూర్వం నత్వారాదిం శత్సంస్కారా ఉచ్యంతే, గర్భాధానం ఋతునమయే, పుంసవనం వ్రధమగర్భ వత్సాంతృతీయే మాసి, సీమంతోన్నయనం చతుర్థే షష్ఠే జ్ఞప్తమే వా మాసి, జాతకర్మ. నామకరణే దశమే అహని ద్వాదశేవా, అన్నప్రాశనం షష్ఠీమాసి, సంచత్సరేవా, చౌలం సంవత్సరే తృతీయేవా, ఉపనయన ముక్తం.

135 సూ. చత్వారి వేదవ్రతాని (గౌ. 8-14)

వృజావత్య, సౌమ్య, ఆగ్నేయ పై శ్యదేవ వ్రతాని చత్వారి

136 షూ. స్నానం సహధర్మచారిణీసంయోగః ప చానాం యజ్ఞానామనుష్ఠానం. దేవ, పితృ, మనుష్య, భూత, బ్రహ్మణా మేతేషాంచ. [గౌ. 8-15]

137 సూ. అష్టకా, పౌర్వణి, శ్రాద్ధం, శ్రావణ్యాగ్రహయణీ, చైత్ర్యాశ్వయుజీతి సప్త పాకయజ్ఞసంస్థాః [గౌ. 8, 16]

138 సూ. అదాధేయ మగ్నిహోత్రం దర్శపౌర్ణ మాసా వాగ్రయణిం చాతుర్మాస్యాని నిఘాథ పశుబంధ సౌత్వామణీతి సప్తహ విర్వజ్ఞ సంస్థాః [గౌ. 8-17]

139 సూ. అగ్నిష్టా మోఽత్యగ్నిష్టోష్ణ ఉక్త్యష్టోడశీ వాజి పేయో నతిరాతో ఆప్తోర్యామణితి సప్త సోమసంస్థాః [గౌ. 8, 18]

140 సూ. ఇత్యేతే చత్వారిం శత్సంస్కారాః [గౌ. 8, 20]

కరణములు ఆరవ మాసమునఁగాని, ఏడాది పదివఁగాని అన్న ప్రాశనము చౌలము ఏడాది పదివఁగాని మూడవయేటఁగాని చేయవలెను.

ఉపనయనము సంగతి ఉక్తము.

134 ఒక్కొక్క వేదమున కొక్కటి చొప్పున నాలుగు వేదములకు నాలుగు వ్రతములు చేయవలయు. [గౌ. 8,14]

వివ:- 1 ప్రాజాపత్య వ్రతము, 2 సౌమ్య వ్రతము, 3 ఆగ్నేయ వ్రతము, 4 వైశ్యదేవ వ్రతము

135 సూ. స్నాతక వ్రతము, వినాహము దేవయజ్ఞము, పితృయజ్ఞము, మనుష్యయజ్ఞము, భూతయజ్ఞము, బ్రహ్మయజ్ఞము అను సంస్కారములను జేయవలయును.

136 సూ. అష్టక, వ్రతి పర్వమునఁ జేయు స్థాలీపాకము. శ్రాద్ధము, శ్రావణ పౌర్ణమినాఁడు చేయు నుపాకర్మ. అగ్రహారము, చైత్ర ఆశ్వయుజి[ఇంద్రధ్వజహోమము] అనునవి యేడును అష్టమ్యాదు లందలి స్థాలీపాకమునకు సంబంధించిన సంస్కారములును జేయవలయు.

137 సూ. అగ్న్యధేయము, అగ్ని హోత్రము, దర్శపౌర్ణమాసములు అగ్రయణము, చాతుర్మాసములు నిరూఢ వశబంధము, సౌత్రామణి అను అగ్ని హ విర్యజ్ఞములు చేయవలయు [గౌ. 8-17]

138 సూ. అగ్నిష్టోమము, అత్కగ్నిష్టోమము, ఉక్థ్యము, షోడశి, వాజపేయము, అతిరాత్రము, అష్టోర్యామము. అను నేడు సోమయజ్ఞములు చేయవలయు. [గౌ. 8,18]

139 సూ. ఇవియే నలువది సంస్కారములు [గౌ. 8-19]

140 సూ. ఇంక నాత్మగుణము లెనిమిది చెప్పఁబడుచున్నవి. [గౌ. 8-20]

140 సూ. అథాష్టా వాత్మగుణాః [గౌ. 8-20]

142 సూ. దయా సర్వభూతేషు, క్షాంతి, రనసూయా' శౌచ మనాయాసో మంగల మకర్పణ్య మస్సహేతి.
[గౌ. 8-21]

143 సూ. అహింసా సత్య మస్తేయం బ్రహ్మచర్య మసంగ్రహః శరీరశ్రమ ఆస్వాదోః సర్వత్ర భయ వర్జనం సర్వధర్మే సమానత్వం స్వదేశీ స్పర్మభవనేత్యేకా దశవ్రతాని చాత్మగుణా ఇతి గాంధీ.

వివ:- ధృతిఃక్షమా దమోఽస్తేయం శౌచ మింద్రియనిగ్రహః ధీర్విద్యా సత్య మక్రోధో దశకం ధర్మలక్షణం [మను. 8-92]

144 సూ. యస్యైతే చత్వారింశ త్సంస్కారా వచాష్టా వాత్మ గుణా వ స బ్రహ్మణ స్సాయుజ్యం సాలోక్యంచగచ్ఛతి
[గౌ. 8-22]

145 సూ. యస్యతుఖలు సంస్కారాణా మేకదేశోపి అష్టా వాత్మగుణా అథ వ బ్రాహ్మణ స్సాయుజ్యం సాలోక్యం చ గచ్ఛతి
[గౌ. 8-23]

వివ:- ఏకదేశ ఉపనయన మేన గృహ్యతే

146 సూ. నకదాచిద్రాత్రౌ నగ్నః స్వపేత [గౌ. 8-24]

147 సూ. స్నాయాద్యా [గౌ. 9-62]

141 సూ. అన్ని ప్రాణుల యందు వయ, సుఖదుఃఖాది ద్వంద్వ సహనము, ఆనూయలేకుండుట, శుచి, ఆత్మపీడారాహిత్యము, మంగళము, అదైన్యము, వరద్రవ్య నిస్సృహ ఇవి యాత్మ గుణములు. [గౌ. 8-21]

142 సూ. అహింస, సత్యము అస్తేయము, బ్రహ్మచర్యము అసంగ్రహము శరీరశ్రమ, అస్వాదము అన్ని యెడల నిర్భయము సర్వమత సమతత్వము, స్వదేశవస్తూవయోగము అస్పృశ్యతా నివారణము అనునవి షడకౌండు వ్రతములును ఆత్మ గుణములని మహాత్ముడు జెప్పెను-

వివ:-ధృతి క్షమదమము అస్తేయము శౌచము ఇంద్రియ నిగ్రహము, ఋద్ధి విద్య సత్యము అక్రొధము అనునవి ఆత్మ గుణములు

143 ఎవరియొద్ద ఈ నలువది సంస్కారము లుండినను ఎనిమిది యాత్మ గుణములు మాత్రము ఉండవో వారు బ్రహ్మ సాయుజ్యమును గాని సాలోక్యమునుగాని పొందరు. [గౌ. 8-22]

144 సూ. మఱి యెవరి యొద్ద నీ నలువది సంస్కారము రలో ఏక దేశమైన నుండి యాత్మగుణము లెనిమిది యుండునో వారు బ్రహ్మ సాయుజ్యమును సాలోక్యమును బొందుదురు.

వివ:- ఏకదేశపదముచే ఉపనయనము గ్రహించబడును.

145 సూ. ఎన్నడును రాజ్య దిగంబరుడై నిద్రింపరాదు. [గౌ. 9-20]

146 సూ. దిగంబరుడై స్నానము గాని చేయరాదు (గౌ. 9-21)

147 సూ. ఆత్మవంతులై, చక్కగ వినయముగలవై లోభ మోహములు లేనివారై వేదవిదులై న వృద్ధులెయ్యది చేయుదురో యదియుఁ జేర్చువలయు. (గౌ. 9-22)

148 సూ యత్పాత్మవంతో వృద్ధాః సమ్యగ్వివేచితా దంబ
లోభ మోహ విముక్త వేదవిద ఆచక్షతే తత్సమాచరేత.

[గౌ- 9-6]

149 సూ- యోగక్షేమార్థ మీశ్వరమధి గచ్ఛేత్ (గౌ- 9-63)

150 సూ- సత్యస్వరూప ఈశ్వర ఇతి గాంధీ

151 సూ- అహింసయైన సత్యం సాధనీయమితి చ గాంధీ

152 సూ- నాన్య మన్యత్ర దేవగురుధార్మికేభ్యః

[గౌ, 9-64]

153 సూ- వ్రభూతై థోదక యపస కుశ మాల్కౌపనిక్ర
మణ మార్కజన భూయిష్ట, మనలస సమృద్ధం ధార్మికాధిష్ఠితం
నికేతనమావసీతుం యతేత

[గౌ- 9-65]

154 సూ- వ్రశస్త్ర మంగళ్య దై వాయతన, చతుష్ప
థాద్యా వ్రదక్షిణ మావరేత

[గౌ- 9-66]

155 సూ- శిష్టాద్యావకః శౌచశిష్టః శ్రుతినిరతః స్యాత్

[గౌ- 9-69]

156 సూ, స్వగృహం స్వగ్రామంచవరితః నిత్యం శౌచ
ముక్తః స్వయం కుర్యాత్ కారయేచ్ఛేతి గాంధీ

157 సూ. నిత్య మహిసో మృదుర్దృఢకారీ దమ దా

[గౌ- 9-70]

148 సూ. యోగ క్షేమము కొఱకు ఈశ్వరుని సేవింప
వలయు. (గౌ. 9-62)

149 సూ. ఈశ్వరుడు సత్కర్మ దూపుడనిగా గాంధీమహాత్ముడు

150 సూ. అహింస చేతనే సత్యమును సాధింపవలయు
ననిగూడ గాంధీ మహాత్ముడు.

152 సూ. దేవతలను గురువులను ధర్మాత్ములను దక్క
నితరులను సేవింపరాదు. (గౌ. 9-24)

153 కాష్టములు, నీరు, గిడ్డి, దర్భలు, పువ్వులు ఎక్కు
వగా దొరకునట్టియు. మాన్యులగు జనులతోనిండిన, సోమరులు
గాక యెల్లప్పుడు స్వస్థకార్యములలో నిమగ్నులైన వారితో
నిండిన ధర్మాత్ములతో నిండిన ప్రదేశమున నివసించి యత్నిం
పవలయు (గౌ. 9-65)

154 సూ. ప్రశస్తమగు గోబ్రాహ్మణాదులకు మంగళకర
మగు దధిశ్శుత పూర్ణ కుంభాదులకు, దేవాలయములకు, చతు
ష్పథములనఁ బ్రదక్షిణముగాఁ దిరిగిపోవలయు (గౌ. 9-66)

155 సూ. శిష్టులకు జడువు చెప్పుచు, శుచియై, వేదతత్ప
రుడై యుండవలయు (గౌ. 9-69)

156 సూ. తనయింటి చుట్టను తన గ్రామము చుట్టను
గూడ నెల్లప్పుడును శుభ్రముగాఁ దానుజేసి చేయింపవలయు
నని గాంధీ మహాత్ముడు.

157 సూ. నిత్యము ప్రాణులను హింసింపక, అపరాధు
లందును మెత్తని వాడై, తాను బూనిన కార్యమును దృఢబుద్ధి
తోఁ జేయువాడై, ఇంద్రియ చాపల్యము లేనివాడై దానశీ
లుడై యుండవలయు. (గౌ. 9-70)

159 సూ. ఏవమాచారో మాత పితరౌ పూర్వాపరాన్ సం
బంధాన్ దురితేభ్యో మోక్షయిష్యన్స్సా తకః శశ్వద్రభహ్మలోకా
న్నచ్యవతే. (గౌ, 9-71)

159 సూ. చతుర్థమాయుషో భాగముషిత్యాద్యంగురౌద్వీ
జః ద్వితీయ మాయుషోభాగం కృతదారోగృ హివసేత్ (మను4-1

160 సూ. అద్యోహేతైవ భూతానా మల్పద్యోహేణ వా
ప్రసః యావృత్తిస్తాం సమాస్థాయ విప్రో జీవేదనావది. (మను4,2

ప్రతిగ్రహరుచి ర్న స్యాద్యజ్ఞార్థం తత్సమాచరేత్

స్థిత్యర్థా దధికంగృహ్ణన్ బ్రాహ్మణో యాత్యధోగతిం (వ్యాస
పృత్తి సంకోచ మన్నిచ్చేన్నే హేత ధన విస్తరం

ధనలాభే ఏవృత్తస్తు బ్రాహ్మణ్యా దేవహీయతే (వ్యాసః

161 సూ. యాత్ర మాత్ర ప్రసిద్ధ్యర్థం స్వైః కర్మభి
రిగర్హితైః అకేశేన శరీరస్య కుర్వీత ధనసంచయం (మను4,3

శ్లో॥ షట్కర్మ సహితో విప్రోః కృషి కర్మ చ కారయేత్
ఆవత్కాలే స్వయంకుర్మన్న ససా యుజ్యతేద్విజః (బృహస్పతి
క్షుధితం తృషితం శ్రాంతం బలీవర్ధం నయోజయేత్. హీనాంగం
న్యాధితం క్లిబం వృషం విప్రోనవాహయేత్. (పరా. 2,3)

వాహయే ద్దుంకృతే నైవ శాఖ వాసన పత్రయా న దం
డేన నయన్ష్టావా న పాశేనచ నాపునః (అశ్వమేధ పర్వ) స్వ
యం కృష్టే తథాక్షేత్రే ధాన్యైశ్చ స్వయమర్జితైః నిర్వపేత్
వంచయన్జాంశ్చ కృతుదీక్షాంచకారయేత్ (పరా- 2,6) వృక్షం
చిత్వా మహింఛిత్వా వాత్వాచకృమి కీటకాన్కర్షకః ఖలయజ్ఞేన
సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే

ఖలయజ్ఞః = ధాన్యదానం

162 సూ. ఋతామృతాభ్యాం జీవేత్తుమృతేన ప్రమృతే
నవాపత్యాన్మతాభ్యామపివా, న శ్వ పృత్యా కదాచన (మను4,4

163 సూ. బుతముంచ శిలంజ్ఞేయ, మమృతం స్వాదయ
మృతంతు యాచితంభైక్షం, ప్రమృతంకర్షణంస్మృతం (మను)

158 సూ. ఇట్టి యాచారముగల స్నాతకుఁడు తల్లికి సంబంధించిన బంధువులను తండ్రికి సంబంధించిన బంధువులను పాపమునుండి ముక్తిగలిగించి యెన్నటికిఁజిహ్వా లోకము నుండి తాను వడిపోఁడు పడపోఁడు (గౌ. 9-71)

159 సూ. ద్వీజుఁడు ఆయువుతోని మొదటి నాల్గవ భాగముగురువు దగ్గర ఉండి రెండవ భాగము భార్యాసహితుఁడై యింట నుండవలయు. (మను. 4-1)

160 సూ. విప్రుఁడు కష్టములేని సమయమునప్రాణులకు ద్రోహము చేయక కొంచెము ద్రోహము చేసిగానికలుగు వృత్తితో జీవింపవలయు. (మను. 4-2)

వృత్తిగ్రహించుటతోఁగోరిక కలవాఁడై యుండరాదు. యజ్ఞముకొఱకు దానిని గ్రహింపవలెను. తాను నిలఁబడుటకంటె నెక్కువగా పుచ్చుకొన్న బ్రాహ్మణుఁ డథోగతిని పొందును. వృత్తిసంకోచమును గోరవలెను. ధనవిస్తరణమును గోరరాదు. ధనలాభముందు వ్రవర్తించినచో బ్రాహ్మణుడు హీనుఁడగును.

161 సూ. జీవిత యాత్ర జరుగుటకు మాత్రమెగర్హితముగాని స్వకర్మలచే శరీరముగష్టపెట్టుకధనసంచయముచేయవలెను [మను. 4-3]

162 సూ. ఋతము, అమృతము, మృతము, వ్రమృతము సత్త్వా నృతము అను వృత్తులనే జీవింపవలయునుగాని శ్వవృత్తిచే నెవ్వుడును జీవింపరాదు. (శ్వవృత్తి=సేవకవృత్తి) మను. 4-4

163 సూ. ఉంచశిలము ఋతము, యాచింపకుండలభించినది యమృతము; యాచింపగా వచ్చినభిక్షమృతము దున్ని జీవించుట యమృతము (మను. 4-5)

వివ: - ఉంచశిలము=కల్లము మొదలగు వానిలో రాలిన గింజలను తెచ్చి జీవించుట.

వివ:- ఉంఛశీలమౌ=శిలాదిపతిత ధాన్యాద్యర్జనం

164 సూ. సత్కాన్యతం తు వాణిజ్యం తేనచై వాపిజీవ్యతే
నేవాశ్వవృత్తి రాఖ్యాతా. తస్మాత్తాం పరివర్జయేత్ (మను.4-6)

165 సూ. కుసూలధాన్య కోవాస్యాక్కుంభీ ధాన్యకవివవా
త్ర్యహైహి కోవాపిబవే దశ్యస్తనిక ఎవవా (మను. 4.7)

166 సూ. చతుర్థామపిచై తేషాంద్విజానాంగృహమేదినాం
జ్ఞాయాన్ పరఃపరోజ్యేయో, దర్మతో లోకజిత్తమః (మను.4-10)

167 సూ. లోకవృత్తం వర్తేత వృత్తిహితోః కథంచన
అజిహ్మ, మశరాం, శుద్ధాం జీవే ద్రాహ్మణ జీవికాం (మను,4-11)
శో॥ కష్టాపాపీయసీ వృత్తిః కుసీదం తద్వి వర్జయేత్
(కూర్మ 1-22-4)

అపత్స్నవిచ కష్టా ను బ్రాహ్మణస్య న వార్ధుషం

(నారద. 4,11)

168 సూ. అదశాలీన యాయావర చక్రచర ధర్మ కాంక్షి
ణాం నవభిర్వృత్తిభిర్వర్తమానానాం. (బో. 3-1-1)

వివ:- వృత్తుపాయా వక్ష్యంతే ఇతి శేషః

169 సూ. శాలాశ్రయత్వా చ్ఛాలీనత్వం వృత్త్యావరయా
యాతీతి యాయా వరత్వం, అనుక్రమ చరణత్వా చ్ఛక్ర
చరత్వం. [బో. 3-1-2]

170 సూ. షణ్ణివర్తనీ, కౌద్దాలకీ, ధువా, సంప్రజ్ఞాశిస
సమూహ, సాలినీ, శిలౌంఛా, కాఫోతా, సిద్ధిచ్ఛేతి నచై తా వృత్త్యా
[బో. 3-4-5]

164 సూ. వర్తకముచేసి జీవించుట సత్యాన్వతము, దాని చేతఁగాని జీవింపవచ్చును. సేవావృత్తి శ్వవృత్తి అనఁబడును గాన దానిని విడువవలెను. (మను. 4-8)

165 సూ. ఆఱు మాసములకు సరిపోవు ధాన్యము గల వాఁడుగఁగాని వండ్రెడ్డు దినములకు సరిపోవు ధాన్యముగల వాఁడుగఁగాని మూడు దినములకు సరిపోవు ధాన్యముగలవాఁడుగఁగాని, మఱునాటికి ధాన్యాదులు లేనివాఁడుగఁగాని యుండవలెను. (మను. 4,7)

166 సూ. పై నాఱుగు వృత్తులలోను గృహమేధులకు ద్విజులకు తరువాతి తరువాతి వృత్తి శ్రేష్ఠమైనది. ధర్మమువల్ల లోకమును జయించును. (మను. 4-40)

167 సూ. వృత్తికై యెత్నఁడు లోకము నడచు నడకను అనుసరింపరాదు, కృత్తిమము మోసముగాని పరిశుద్ధమైన బ్రాహ్మణ జీవికఁబూన వలెను. (మను. 4-11)

సూ. వడ్డితో జీవించుట పాపీయని వృత్తి దానిని వర్జికప వలెను. కష్టమైన యాపదలందును వార్ధుషము పనికిరాదు.

168 సూ, మఱియంక శాలీ, యాయావర, చక్రచర, ధర్మములను గోరి తొమ్మిది జీవిత వృత్తులచేఁ జరించు వారికి వత్తుపాయములు చెప్పఁబడుచున్నవి. (బో. 3-1-1)

169 సూ, ధర్మశాలలను ఆశ్రయించుటశాలీనత్వము, వరమగు వృత్తిచే జీవితయాత్రను నడుచుట (యాత్ర) యాయావరత్వము బ్రాహ్మణక్షత్రియ వైశ్యుల యిండ్లకు ఆయా యిండ్ల వారు లేనిచో అనుక్రమముగా వరుసగాఁ జరించుట చక్రచరిత్వము. (బో. 3-1-3)

170 సూ. షణ్ణివర్తని, కౌద్దాలకి, ద్రువ, సంప్రజ్ఞాశినీ, సమూహ, పాలిని శిలోంఛ, కాపోత, శిద్ధేచ్ఛ యని వృత్తులు తొడ్మిది, (బో. 3-1-5)

171 సూ. షడేన నివర్తనాని నిరుపహతాని కరోతి స్వామి
 నే భాగముత్స్సృజతి, అనుజ్ఞాతం వా గృహ్ణతి, ప్రాక్క్రిత రాశా
 త్కర్షీస్యాత్, అస్మాతనాసికాభ్యాం, సముష్కాభ్యామతుధ్నా
 రయా ముహుర్ముహు రమ్యుచ్ఛందయన్, ఏతేన విధినా షష్ఠీవ
 ర్తనాని కరోతీతి షష్ఠీవర్తనీ. [బో. 3-2-2]

172 సూ. కౌల్కలీతి జలాభ్యాశేకుద్ధాలేన వాభాలేన వాతీక్ష
 క్లాపేన వాఖనతి బీజాన్యావసతి కందమూలఫలశా కౌషధీర్నిష్పా
 దయతి, కుద్ధాలేన కరోతీతి కౌద్ధాలీ. [బో. 3-2-3]

వివ:- ఓషధయః=ఫలపాకాంతాః

173 సూ. వృత్తేర్వృత్తే రవార్తా యాంతయైవ తస్యద్రువం
 వర్తనాద్భ్రవేతి పరికీర్తితా. [బో. 3-2-7]

174 సూ. ఉత్పన్నా నా మోషధీనాం ప్రక్షేపణం, నిక్షే
 పణం నాస్తినిచయో వా, భాజనాని న్యుబ్జతీతి సంప్రక్షాళనీ
 [బో. 3-2-8]

175 సూ. అని వారితస్థానేషు పథిషువాక్షేత్రేషువాఽవృతి
 హతావక్షాశేషుశ్చ యత్ర యత్రౌషధయో విద్యంతే తత్ర తత్ర
 సమూహాన్యా సమూహ్యా తాభిర్వర్తయతీతి సమూహా [బో. 3-2-9]

వివ:- సమూహానీ=నమ్మార్జనీ.

176 సూ. పాలనీత్యహింసికేత్యే వేద ముక్తంభవతి
 విహివాంస్తంధులా నిచ్ఛతి పజ్జనోభ్యోబీజాని వా పాలయతీతి
 [బో. 3-2-10]

171 సూ. స్వామి కివ్వవలసిన భాగమిచ్చి, భూస్వామి యనుజు పొందిగాని పుచ్చుకొని, ఉదయ భోజనమునకుఁబూర్వ మే ముక్కుకుఁ జిల్లులు పొడవని, భీజములు తీయని యెడ్లచే దున్నువాఁడై యీనువ క్రుచే బాధింపక మాటిమాటికి మట్టి తొలగించి దున్నుచు నీ రీతిగా ఆఱు నివర్తనములు అడ్డులేకుం డఁజేసి జీవించుట షష్ఠీవర్తని యనఁబడు. [బో. 3-2-2]

172 సూ. కుద్దాలముచేఁగాని గునపముచేఁగాని వాడియై నగసికచేఁగాని నీటిదగ్గర త్రవ్వి గింజలుచల్లిదుంపలు వ్రేళ్ళు పండు కూరలు ఓషధులను బుట్టించి జీవించుట. ఇది కుద్దాలము చేతఁ జేయునుగానఁ గుద్దాలి యనఁబడును. [బో. 3,2,3]

వివ:- ఓషధులు ఫలసాకాంతములు.

173 సూ. వృత్తిలోనువృత్తిలోను లాభముగలుగకపోయి థను ఆ వృత్తి చేతనే ధృవముగా ఘండి జీవితయాత్ర వెళ్ళఁ బుచ్చుటవల్ల ద్రువయని చెప్పఁబడును. (బో. 3-2-4)

174 సూ. మొలవేయఁ దగిన యోషధులను సంపాదిం పక, పాత్రలలో వేయక, పోగుచేయక, ప్రతిదినము పాత్రలను గడుగుకొనుచు [న్యజ్జలి] నుండుట సంప్రాజ్ఞాశని అనఁబడును. [బో. 3-2-5]

175 సూ. ఎవరును విషేధింపని స్థానములందుఁ గాని, మార్గములందుఁగాని, పొలముల్లంఘఁగాని, ఇడ్డగింఘఁ బడవి కాళీ ప్రదేశముల్లంఘఁగాని ఓషధులున్నచోళ్లు చీపురుచే పోగు చేసికొని వాటిచే జీవితమును గడపుట సమూహ యనఁబడును. [బో. 3-2-6]

176 సూ. పొల్లులేని బియ్యమును గాని గింజలను గాని సజ్జనులనుండి తీసికొని పాతించును గాన పాలని యనఁబడును డీనిని అహింసక యనియునంద్రు. [బో. 3-2-10]

177 సూ. అవారితస్థానేషు పథిషువా క్షేత్రేషువా అప్రతి
హతావకాశేషు వా యత్రయత్రౌషధయో విద్యంతే తత్ర తత్తై
కంకణిశ ముంచయిత్వాకాలే కాలే శిలై ర్వర్త యతీతి శిలోంభా
(బో. ౨-2-11)

వివ:- నిలః=గ్రాసవిశేషః

178 సూ. అవారితస్థానేషు పథిషు వా క్షేత్రేషు వా అప్రతి
హతా నాకాకేషువా యత్రయత్రౌషధయో విద్యంతే తత్రతత్రాం
గుళి భ్యామేకై కామోపథి ముంచయిత్వా సందర్శనాత్ కపోత
వదితి కాపోతా. [బో. 3,2,13]

179 సూ. వృత్తి భిక్షాంతో వృద్ధత్వాద్ధాతు క్షమాద్వా సజ్జ
నేభ్యః సిద్ధమన్న మిచ్ఛతీతి సిద్ధేచ్ఛా. [బో. 3,2,13]

180 సూ. వాన్యాపి దశమీ వృత్తి రభవతి. [బో. 3,2,14]

181 సూ. వృక్షలతా వల్లోషధీనాం, తృణౌషధీనాం చ
శ్యామాక జర్తిలాదీనాం వన్యాభిర్వర్త యతీతివాన్యా [బో. 3,2,15]
వివ:- ఓషధ్యః=ఫలాకాంతాః, వల్లోధయః=కుళుత్థాద్యాః, తృణౌ
ధయః వ్రీహ్యోదయః శ్యామాక జర్తి లాదీనాం = వన్యజన్య
ధాన్యాదీనాం

182 సూ. మృగైస్సహ పరిస్పందః సంవాసస్తే భి రేవచ
త్తై రేవనద్భుతీ వృత్తిః ప్రత్యక్ష స్వర్గలక్షణం, ప్రత్యక్షం స్వర్గ
లక్షణం [బో. 3,3,1]

177 సూ. ఆడ్డగింపని చోట్లఁగాని, డారులందుఁగాని, పొలములందుఁగాని, యడ్డగింపని కాళీ స్థలములందుఁని, ఓషధులున్న చోట ఒక్కొక్క వరి వెన్నును బీకి ప్రతికాలమునందు వాని ముద్దలచే జీవితయాత్ర గడపుట శిలోంఛ. [బో. 3,2,11]

178 సూ. అడ్డగింపఁబడని చోట్లఁగాని, మార్గములందుఁగాని, పొలములందుఁగాని అడ్డగింపఁబడని చోట్లగాని, ఓషధులున్న చోట్ల వ్రేళ్ళతో నొక్కొక్క యోషధినిబీకి పాపురమువలెఁజూచుటవల్లఁ గానోతయని యనఁబడును. [బో. 3,2,12]

179 సూ. వృత్తులు చాలించి ముసలితనము వల్లఁగాని శక్తి క్షీణించుటవల్లఁ గాని, సజనుల నుండి సిద్ధాన్నమును గోరుట సిద్ధిచ్చ యనఁబడును. ~~ఆంధ్ర. 88~~ [బో. 3,2,13]

AN

15-00

180 సూ. వాన్య యను పదవ వృత్తి గూడఁగలదు.

ACCNO. 24344 [బో. 3,2,14]

181 సూ. చెట్లు, తీగెలు ఉలవలు మొదలగు వల్ల్యోషధులు తృణోషధులగు పడ్లు తృణధాన్యము అడవి నువ్వులు మొదలగు పసజన్మములగువానిచే జీవితయాత్రగడపుట వాన్య యనబడును. [బో. 3,2,15]

182 సూ. మృగములతోఁదిరుగుట, మృగములతో నివసించుట మృగములతో సమానమైన వృత్తి వ్రత్యక్షముగా స్వర్గమె, వ్రత్యక్షముగా స్వర్గమె. [బో. 3,3,1]

183. సూ. సంతోషం వరమాస్థాయ నుఖా ర్జీవంయతో
భవేత్ సంతోషమూలం హి నుఖం దుఃఖమూలం వివర్యయః

[మను. 4-12]

184 సూ. ఇష్టం పూర్తంప్రక ర్తవ్యం బ్రాహ్మణేన వ్రాయ
త్సతః ఇష్టేనలభతేస్వర్గంపూర్తే న మోక్షమాప్నుయాత్
(అతి 45)

185 సూ. అగ్ని హోత్రం తపః సత్యంవేదానాం చైవపా
అనం అతిధ్యం వైశ్వ దేవశ్చ ఇష్టమిత్యభిధీయతే. (అతి 43)

186 సూ. వాపీ కూప తడాగాది దేవతాయతనాని చ అన్న
ప్రదానమారామః పూర్త మిత్యభిధీయతే. [అతి 44]

187 సూ. ఇష్టాపూర్తా ద్విజాతీనాం సామాన్యే ధర్మసాధనే
అధికారి భవేచ్ఛాద్రోః పూర్తే ధర్మే న వైదికే. [అతి 46]

188 సూ. యమాన్ సేవేత సతతం న నిత్యం నియమాన్
బుధః యమాన్ వతత్యకుర్వాణో నియమాన్ కేవలాన్ భజన్.
[అతి 45]

189 సూ. అన్యశంస్యంక్షమా సత్య మహింసాదాన మార్జ
పం ప్రీతిః వ్రసాదోమాధుర్యం మార్దవంచ యమాదశ
(అతి 48)

190 సూ. శౌచమిజ్యా, తపః స్వాధ్యా, యోగస్థనిగ్రహః
ప్రతమో నోవవాసాశ్చ స్నానంచ నియమా దశ. [అతి. 49]

183 సూ. సుఖముగోరి నియమము గలవాఁడై సంతృప్తి పొంది యుండవలయును. సుఖము నంతృప్తి మూలకము అసంతృప్తి మూలకము దుఃఖము. [మను. 4-12]

184 సూ. బ్రాహ్మణుఁడు ప్రయత్నించి యిష్టమును పూర్తమును చేయవలయు ఇష్టముచే స్వర్గము, పూర్తముచే మోక్షమును పొందును. [అత్రి సంహిత 4-5]

185 అగ్నిహోత్రము, తపస్సు, సత్యము, వేదపాలనము అతిథి సత్కారము, వైశ్వదేవము నివియిష్టములనబడు [అత్రి 43]

186 సూ. దిగుడుబావి, నూయి, చెఱువు మొదలైనవియు గుడులు, అన్నదానము, తోట యివిపూర్తములనబడు [అత్రి. 44]

188 సూ. ద్విజులకు ఇష్టాపూర్తములు రెండు ధర్మసాధనములు, శూద్రునికి పూర్తమందెగాని వైదిక ధర్మమందు అధికారము లేదు. [అత్రి 46]

188 సూ. ప్రతినిముషమును బుధుఁడు నియమములను సేవింపవలెను. నియమములను ప్రతి నిముషమును సేవింప నక్కరలేదు. నియమములను ఆచరింపక కేవల నియమముల నాచరించు వాఁడు పతితుఁడగును. [అత్రి 47]

189 సూ. అక్రూరత, ఓర్పు, సత్యము, అహింస, దానపః ఋజుత్వము, ప్రీతి, ప్రసన్నత, మాధుర్యము, మృదుత్వము ఈ పది నియమములు. [అత్రి 6]

190 సూ. శౌచము, యజ్ఞము, తపస్సు, స్వాధ్యాయము బ్రహ్మచర్యము, వ్రతములు, మౌనము, ఉపవాసములు, స్నానము ఈ పది నియమములు. [అత్రి 45]

అథ స్త్రీధర్మాః

సూ. ద్వివిధాః స్త్రీయః బ్రహ్మవాదిన్యః సద్యోవధ్వశ్చ
తత్రబ్రహ్మవాదినీనా ముపనయనమగ్నింధనం వేదాధ్యయనం
స్వగృహేచ భిక్షాచర్యాశ్చి. సద్యో వధూనాంతూపస్థితే వివాహే
కథంచి దుపనయనమాత్రం కృత్వావివాహః కార్యః [హరీతః]

పురాకల్పే కుమారిణాం మౌంజీ బంధనమిష్యతే
అధ్యాపనంచవేదానాం సావిత్రి వాచనంతథా[యమః]

191 సూ. అమంత్రికాతుకార్యేయం స్త్రీణామావృదశేషతః
సంస్కారార్థం శరీరస్య యథాకాలం యథాక్రమం [మను, 9].

192 సూ. వై వాహికోవిధిస్త్రీణాం సంస్థారో వై దికఃస్మృతః
పతిసేవాగురౌ వాసోగృహార్థోఽగ్ని పరిక్రియా. [మను. 2, 97]

193 సూ. భర్తృహితే యతమానా స్వర్గం లోకం జయే
[బో. 1-2-18]

194 సూ. యత్రనార్యస్తు పూజ్యంతేరమంతే తత్రదేవతా
యత్రైతాస్తునపూజ్యంతేసర్వాస్త తాఽఫలాఃక్రియాః[మను, 3, 5]

195 సూ. సంతుష్టోభార్యయా భర్తాభర్తృభార్యాతథైవచ
యప్మిన్నేవకులేనిత్యం కళ్యాణంతత్ర వైధుర్యం[మను, 3, 10]

మఱి యింక స్త్రీ ధర్మములు

సూ. స్త్రీలు బ్రహ్మ వాదినులు, సద్యోవధువులు అని
తెండు రకములుగా నుందురు. అందు బ్రహ్మ వాదినులకు ఉప
నయనము అగ్ని కార్యము, వేదాధ్యయనము స్వగృహమున
భిక్ష యగును. ఇంక సద్యోవధువులకు వివాహ కాలము రాగా
ఏదో విధముగా ఉపనయనము చేసి వివాహము చేయఁదగును
(హరీతుఁడు)

సూ. పూర్వయుగములో కుమార్తెలకు ఉపనయనము
(మౌంజికట్టుట), వేదాధ్యయనము, సావిత్రి మంత్రవాచనము
సమ్మతము (యముడు)

191 సూ. స్త్రీలకు జాతకర్మాదికమును మంత్రరహితముగా
వరుసగా యథా కాలమునఁ బూర్తిగాఁ జేయవలయును.
(మను, 2-66)

192 సూ. స్త్రీలకు వివాహ విధియే వైదిక సంస్కారమగు
నుపనయనము, ఎతి సేవయే గురుకుల వాస వేదాధ్యయనము
గృహకృత్యమే యగ్ని పరిచర్య.

193 సూ. భర్తకు హితము గూర్చు స్త్రీలు స్వర్గలోకము
ను జయింతురు.
(బో. 2,2,48)

194 సూ. స్త్రీలు పూజింపఁబడుచోట దేవతలుకదురు. స్త్రీలు
పూజింపఁబడనిచోట సర్వక్రియలు నిష్ఫలము. (మను. 3,5,6)

95 సూ భార్యచే సంతోషము పొందు భర్తయు భర్తచే
సమంతోషము పొందు భార్యయుఁగల కులమున నిత్యము ధృఢ
ముగ కళ్యాణము గలుగును.
(మను. 3,20)

196 సూ. వ్లాస్తి స్త్రీణాం పృథగ్యజ్ఞో నవ్రతం నాప్యపోష
జ్ఞం పతిం కుశూషతేయేన తేనస్వర్గోమహీయతే (మను. 3, 1, 50)

197 సూ. మృతేభర్తృతిసాధ్వీస్త్రీ బ్రహ్మచర్యే వ్యపస్థితా
స్వర్గంగచ్ఛత్య పుత్రావీ యథాతే బ్రహ్మచారిణః (మను. 3-170)

198 సూ. ఏవం పురుషోఽపీతిఅధునికాః

ఇతి స్త్రీ ధర్మాః

199 సూ. ఆథాతస్సంధ్యోపాసన విధిం వ్యాఖ్యాసామః
(బో. 2-2-1)

200 సూ. బ్రాహ్మీముహూర్తే బుధ్యత ధర్మార్థాచానుచిం
తయన్ కాయక్లేశాంశ్చ తన్మూలాన్వేదార్థతత్త్వమేవచ
(మను. 4-62)

ఉత్థయోత్థాయబోర్ధ్యం కిమద్యసుకృతం కృతం
దత్తందాపితం వాపి నాకృత్యా వాపిబాషితా (విష్ణు)

201 సూ. తీర్థంగత్వాఽవ్రయతోఽభిషిక్తః పరయతోనాఽ
నభిషిక్తః ప్రక్షాళితపాదపాణి రవ ఆచమ్య సురభిమత్యాఅల్లింగా
భిర్వారుణీభిర్హిరణ్యవర్ణాభిః పావమానీభి ర్వాహ్మః భి రనైశ్చ
వభితైర్గ్రాత్మానంబోక్త్యప్రయతో భవతి (బో. 2-4-2)

202 సూ. సాయంప్రభాతర్చగవత్ప్రార్థనావి సంధ్యోపా
సన తుల్యేతిగాంధీ

196 సూ. స్త్రీలకు వేటుగ యజ్ఞముగాని, వ్రతముగాని యువవాసముగాని లేదు పతిశుశ్రూష వల్ల స్వర్గము సిద్ధించును
(మను. 3-155)

197 సూ. భర్త చనిపోగా సాధ్యమైన స్త్రీ, బ్రహ్మచర్య ఘనంధున్నచో బ్రహ్మచారి వలె పుత్రులు లేకున్నను స్వర్గము పొందును
(మను, 5-160)

198 సూ. పురుషుడుగూడ భార్యపోయినచో బ్రహ్మచారియై పుత్రులు లేకున్నను స్వర్గమును పొందునని ఆధునికులు

199 సూ. మఱియొక సంధ్యోతాసన విధిని వ్యాఖ్యానింతుము.
(బో. 2-4-1)

200 సూ. బ్రాహ్మముహూర్త మునధర్మార్థములను కాయ కష్టములను, వేదార్థతత్త్వమునుధ్యానించుచు మేల్కొనవలయు
(మను. 492)

సూ. తేచిలేచి ఈ రోజున నేనేమి సుకృతము చేసితిని ఏమి దానము చేసితిని ఇప్పించితిని, ఏమిసత్యవాక్కు వలికితిని అని తెలిసికొనఁ దగును.

201 సూ. నద్యాది తీర్థములకుఁబోయి యవధిశుద్ధుడైన స్నానము చేసిగాని పరిశుద్ధుడైనచో స్నానము చేయక గాసి కాళ్ళు చేతులు కడుగుకొని నీరు అచమించి “దధిక్ష్ణాన్తః” అను ఋక్కుచేతను, జల వరుణ ఫలమూన దేవతాక మగు ఋక్కుల చేతను ‘హిరణ్యవర్ణా’ అను ఋక్కులచేతను వ్యాహృతులచేతను శిషిర్షముల్లగు పవిత్ర సూత్రములచేత తన్నుఁ జలుకొనినచో పవిత్రత్వుఁడగును.
(బో. 1-4-2)

202 సూ. సాయంకాలము పౌర్ణమి భగవంతుని పార్థన గూఢ సంధ్యోపాసన తుల్యమైనదని గాంధీ మహాత్ముఁడు.

203 సూ. దర్భేష్వాసీనో దర్భాన్ ధారయమాణ స్పృద
కేనపాణి నా ప్రత్యజ్ఞాఖస్సావిత్రిం సహస్రకృత్వ ఆవర్తయేత్
(బో. 2-4-5)

204 సూ. స్పృణాయామశోవా శతకృత్వః (బో. 2-4-6)

205 సూ. ఉభయతః ప్రణవాం సప్తవ్యాహృతికాం
మనసావా దశకృత్వః (బో. 2-4-6)

వివ:- ఓం భూః ఓం భువః, ఓం నువహః, ఓం మహాః, ఓం జవః
ఓం తవః, ఓం సత్తం ఇతి సప్తవ్యాహృతయః

206 సూ. త్రిభిశ్చ ప్రాణాయామైస్తాంతో బ్రహ్మహృద
యేన (బో. 2-4-8)

వివ:- సవ్యాహృతిం. ప్రణవాం గాయత్రీం శిరసాపహ

త్రిః పరేదాయత ప్రాణః ప్రాణాయామస్స ఉచ్యతే

‘వామనా సాపుటేనై నపూర యేత్పూరకఃస్మృతః కుంభకో
నిశ్చల శ్వాసస్తా వత్కాలం సమంత్రకం దక్షిణసాపుటేనై నరేచ
యేద్రేచక. స్మృతః‘ పూరక కాలః 16 మాత్రాణాం కాలః కుంభక
కాలః 64 మాత్రాః. రేచక కాలః 32 మాత్రాః మాత్రాచ నేత్రే
నిమిల్య ఉన్మీలన వర్యంత కాలః

207 సూ. సుపూర్వా మపిపూర్వో వక్రమ్యాదినామ ఆదిత్యే
సమాప్నయాత్ (బో. 2-4-12)

వివ:- సుపూర్వాం=నక్షత్రేషు దృశ్య మానేషు పూర్వాం సం
ద్యాము వక్రస్య ఆదితోన త్త రకాలే సమాప్నయాత్

208 సూ. అనస్తమిత ఉపక్రమ్యసువశ్చాదపి వశ్చిమాం
(బో. 2-4-13)

209 సూ. సంధ్యయోశ్చ సంవత్సా వహోరాత్రయోః
సంవత్తిః (బో. 2-4-14)

వివ:- అహోరాత్రయోః సంవత్తిః=అయుషోఽ విచ్ఛిత్తిః

203 సూ. దర్భలయందుఁగూర్చుండి దర్భలను ధరించి నీడిచేఁ దడసిన చేతితోఁ బ్రత్యజ్ఞులుడై సావిత్రి మంత్రమును వేయిసార్లు ఆవర్తింపవలెను. (బో. 2,4,5)

204 సూ. ప్రాణాయామములను బట్టి నూలుసార్లు గాని అవర్తింపవలెను. [బో. 2-4-5]

205 సూ. మోక్షము జీవగను ఓంకారమును బలుకుచు ఏడు వ్యాహృతులు గలుగునట్లు పదిసార్లు మనసుచేఁ గాని సావిత్రిని ఆవర్తింప వలయును. (బో. 2-4-7)

వివ: ఓం భూః, ఓం భువః ఒం సువః, ఓం మేహః, ఓం జనః ఓం తవః, ఓం సత్యం అను ఈ యేటిని వ్యాహృతులందురు,

206 సూ. మూఁడు ప్రాణాయామముల చేత “ఓం భూః ఓం భువః” అను అనువాకముచే శాంతిని పొంది సావిత్రిని ఆవర్తింపవలయు. (బో. 2-4-8)

వివ: గాలిని బీల్చి వ్యాహృతులతోఁ గూడిన ఓంకారముతోఁ గూడిన గాయత్రిని మనస్సులో మూఁడుసార్లు ధ్యానించి గాలిని విడచుట ఒక ప్రాణాయామమనబడును.

207 సూ. నక్షత్రములు కనిపించు చుండఁగ మొదలు పెట్టి సూర్యుఁడు కనిపించు సమయమునసమాప్తి చేయవలయు [బో. 2-4-12]

208 సూ. సూర్యుఁడస్తమించకుండఁ బ్రారంభించి నక్షత్రములు కనిపించునంతలో ముగింప వలయును [బో-2,4,13]

209 సూ. సంధ్యలందు సంపూర్ణత్వము సిద్ధించినచో ఆయువు విచ్ఛిత్తినిబొందదు. [బో. 2,4,14]

210 సూ తత్ర సాయ మతిక్రమే రాత్ర్యతవాసః పాత్ర
రతిక్రమే అహరుపవాసః (బో, 2,4,16)

211 సూ. స ఏవమే వాహరహ రహారాత్రయోః సంధి
సూవత్తిక్తమానో బ్రహ్మహూతో బ్రహ్మభూతో బ్రహ్మణః శాస్త్ర
మనువర్తమానో బ్రహ్మలోక మభిజయతీతి విజ్ఞాయతే
[గౌ. 2-4-24]

అథ శౌచ ప్రకరణము

212 సూ. అథాతశ్శాచాధిష్ఠానం (బో, 1-5-1)

213 సూ. అద్భిష్కద్వంతిగాత్రాణి బుద్ధిః జ్ఞానేన శుద్ధ్యతి
అహింసయాచ భూతాత్మా మనస్సత్యేన శుద్ధ్యతి [బో. 1-5-2]

214 సూ. మనశ్శుద్ధిరంతశ్శాచం (బో- 1,5,3)

215 సూ. బహిశ్శాచం వ్యాఖ్యాస్యామః (బో- 1,5,4)
స్వయంధౌతేన కర్తవ్యాక్రియాధర్మ్య విపశ్చితా
నేతు సోజకధౌతేన నా హతేన నకుత్ర చిత్ (దేవలః)

216 సూ. కౌశంసౌత్యేం వాత్రి స్త్రీవృద్ధ్యజ్ఞోపవీత మానాభే
ర్దక్షిణం బౌహుముద్భృత్య సవ్యమవధాయ శిరోఽవదధ్యాత్
[బో- 1.3.5]

210 సూ. అందు రాత్రి సంధ్యోపాసన నతిక్రమించినచో రాత్రి యువవసింపవలయు. ప్రాతస్సంధ్య యతిక్రమినచో వగలు ఉపవసింపవలయు. (బో. 2-4-16)

211 సూ. అతఁడిట్లే ప్రతిదినము రేయింబవళ్ళు సంధ్య లందు ప్రవర్తించుచున్నవాడై పృణవముచేఁ బవిత్రుడై బ్రహ్మరూపుడై బ్రాహ్మణుడై శాస్త్రమనుసరించుచు బ్రహ్మలోక మును జయించునని తెలియుచున్నది. బ్రహ్మలోకమును జయించునని తెలియుచున్నది. (గౌ. 2-4-14)

మఱి యింకశౌచప్రకరణము

212 సూ. మఱియింక శౌచకారణములు చెప్పఁబడుచున్నవి. (బో. 1-5-1)

213 సూ. శరీరము నీళ్ళచేఁ బరిశుద్ధమగును. జ్ఞానముచే బుద్ధి పరిశుద్ధ మగును. అహింసచే జీవుడు శుద్ధుడగును. సత్యముచే మనస్సు పరిశుద్ధ మగును. (బో. 1-5-2)

214 సూ. మనస్సు పరిశుద్ధ మగుటమే యంతశౌచ మనఁబడును. (బో. 1-5-3)

215 సూ. బాహ్యశౌచమును వ్యాఖ్యానించెదము. (బో. 1-5-4)

స్వయముగా ఉడికిన వస్త్రముచే పండితుఁడు ధర్మయుక్తమైన కర్మనుజేయవలెను. చాకలి యుడికిన వస్త్రముతో ధర్మయుక్తమైన కర్మను జేయరాదు. ఉదుకని బట్ట ధరించి గాని ఎక్కటను జేయరాదు.

216 సూ. దర్భలతోఁగాని సూతుతోఁగాని మూఁడుమూఁడేసి మొత్తము తొమ్మిది పోచలు జ్జపెనవేసి యజ్ఞోపవీతమును జేసి బొడ్డుదాక కుడిచేతి నెత్తి యెడమవైపు మెడమీదఁ దాల్చి వలయు. (బో. 1-5-5)

217 సూ. ఓంకారః ప్రథమస్తంతుర్ద్వితీయోఽగ్నిస్తతైవచ

తృతీయో భగవదైవత్య శ్చతుర్థ స్సోమదైవతః

పంచమః పితృదైవత్యః షష్ఠశ్చైవ ప్రజావతిః

సప్తమో విష్ణుదైవత్యో ధర్మశ్చాష్టమవీవచ

నవమస్సర్వదైవత్య ఇత్యేతే నవతంతవః [దేవలస్మృతి]

218 సూ. బ్రాహ్మణోయోనజానాతి మ్యవవీతస్యసుస్థితిం
మోహత్మా వహతేభారం పశుర్గౌరివ వర్వరా [పితామహః]
ఏతన్నాభిజానాతియదాతదాస్యాదుశుచిర్నరః [గౌ. ఆచార్యకాండ

అపివా వాససీ యజ్ఞోపవీతార్థంకుర్యాత్, తదభావేత్రివృతా
సూత్రేణ [ఋశ్యశృంగః]

219 సూ. ఉపాసినేగురూణాం వృద్ధానా మతిథీనాం,
హోమేఽస్యకర్మణి, భోజన, ఆచమసే, స్వాధ్యాయేచ యజ్ఞోప
వీతీస్యాత్ [అప. 5-1-1]

వివ:- నాసోవిన్యాస విశేషోయజ్ఞోపవీతం వాససోఽసంభ
వేఽనుకల్పం వక్ష్యతి అపివాసూత్రమేవోపవీతార్థం [అప. 4, 1-2]
వీశుకర్మనుయజ్ఞోపవీతంవిధానావత్కాలాంతరేనావశ్యంభావః

219 సూ. సర్వవిధ జ్ఞానకర్మ యజ్ఞబద్ధదీక్షతాచిహ్నో
యజ్ఞోపవీతస్తత ఏవయజ్ఞోపవీత్ ఇతి సార్థకంనామ ఇతిహి
ఆధునికాః

221 సూ. బాహ్యచిహ్నస్యాభావేఽపి న హని రితిగాంధీ.

217 నూ. ఓంకారము మొదటి తంతువు, రెండవది యగ్ని దేవతాకము, మూడవదానికి భగదేవత నాల్గవదానికి సోముడు అయదవదానికి పితృదేవతలు, ఆఠవదానికి ప్రజావతి ఏడవదానికి విష్ణువు ఎనిమిదవదానికి ధర్మము తొమ్మిదవదానికి శర్వదేవతలు ఇట్లునవతంతువులగుటించితెలియవలయు (దేవలస్మృతి

218 నూ. ఉపవీతము యొక్క సంస్థితిని ఎఱుగని బ్రాహ్మణుడు బరువు మోయు వశువువలె మూరుడు [పితామహుడు అని తెలియని వాడు అశుచియగును.

[గౌ. ఆచారకాండము]

యజ్ఞోపవీతము కొఱకు రెండు వస్త్రములను ధరింపవలెను అవి లేనిచో మూడు పోచలు పెనవేసిన సూత్రము ధరింపవలెను

[ఋశ్యశృంగుడు]

219 నూ. గురువులను వృద్ధులను అతిథులను బూజించు నపుడును, హోమమునందును, జపకర్మ యందును, భోజనకాల మందును ఆచమన కాలమందును, వేదము చదువు నపుడును యజ్ఞోపవీతధారియై యుండవలయును. [ఆవ, 5-1-1]

వివ:- వస్త్ర విన్యాస విశేషము జందెము అట్టి వస్త్రము సంభవింపునపుడు వక్షాంతమున "సూత్రముగాని యుపవీతము కొఱకు ధరింపవలెను. ఈ కర్మలలో జందెము ఉండ వలయునని చెప్పట వలన మిగిలినచోట్ల అనవసరమని భావము.

220 నూ. అన్ని విధములైన జ్ఞానకర్మ యజ్ఞములందు బద్ధదీక్షుడనుసంగతికియజ్ఞోపవీతము బాహ్యచిహ్నము. అందువలననే యజ్ఞోపవీతము అని దానిపేరు సార్థకమని అధునికులు.

221 నూ. బాహ్యచిహ్నము లేకపోయినను హోని లేదని గాంధీ మహాత్ముడు,

సూ. వివరితం పితృభ్యః [బో. 1-5-6]

222 సూ. కంఠేఽవసక్తంవీతం [బో. 1-5-7]

223 సూ. అథోఽవసక్త మథోవవీతం [బో. 1-5-8]

224 సూ. ప్రపాజ్ముఖ ఉజ్ముఖోవాఽసీన శ్చౌచమారభేత
శుచౌ దేశే దక్షిణందాహుం జాన్వంతరా కృత్వా ప్రక్షాల్మపాదౌచా
మణి బంధనాత్ [బో. 1-5-9]

225 సూ. పాదప్రక్షాళనోచ్ఛేషణేషు చాచామేద్యద్యాచామే
ద్యూమౌస్రసావయిత్వా ఆచామేత్ [బో. 1-5-10]

226 సూ. బ్రాహ్మీణ తీర్థే నాచామేత్ [బో. 1-5-11]

227 సూ. అంగుష్ఠమూలం బ్రాహ్మం తీర్థం [బో. 1-5-12]

228 సూ. అంగుష్ఠాగ్రం ప్రపితృమంగుళ్యగ్రం దైవమం
గుళి మూల మార్ష మంగుళ్యంగుష్ఠయోర్వామధ్యం ప్రపితృం
[బో. 1-5-13]

229 సూ. నాంగుళీభిర్న సబుద్భుదాభిర్న ఫేనాభిర్నో
ష్ఠాభి ర్నక్షరాభిర్న లవణాభి ర్న కలుషాభి ర్న వివర్ణాభిర్న
దురంధ రసాభిః [బో. 1-5, 14]

222 సూ. పితృదేవతల నుద్దేశించి కర్మ చేయునపుడు యజ్ఞోపవీతమును వివరీతముగా ధరింపవలయు [బో. 1,5,6]

223 సూ. మెడయందు వేలాడునట్లు జందెము వేసికొనుట నివీత మనఁబడును. అభ్యంగ వాదులందు నాభి క్రింద వేలాడుట అధోవీత మనఁబడు. [బో. 1-5-8]

224 సూ. తూర్పుగఁ గాని యిత్తరముగఁగాని ముఖము పెట్టి శుచి దేశమున కుడిచేయి మోకాళ్ళ మధ్య మంచి కాళ్ళు కడుగుకొని చేతులుకూడ మణికట్టు వఱకుఁ గడుగుకొలి శౌచ మారంభింపవలెను. [బో. 1-5-9]

225 సూ. కాళ్ళు జడుగఁగా మిగిలిన నీటితో నా చమించరాదు. ఆచమించుచో నేలమీదఁ గొంచెము నీరుపోసి ఆచమింపవలెను. [బో. 1-5-10]

226 సూ. బ్రాహ్మ తీర్థముతో నాచమింపవలయు

[బో. 1-4-11]

227 సూ. బొటనప్రవేలి మొదలువఱకుఁ గలనీరు బ్రాహ్మ తీర్థ మనఁబడు, (బో. 1-4-12)

228 సూ. బొటనప్రవేలి చివర వఱకున్నచోఁ బ్రిత్యము ప్రవేశ్య చివరవఱకున్నచో దైవము, ప్రేశ్య మొదటివఱకున్నచో నార్షము. ప్రేశ్యకు బొటనప్రవేలికిమధ్యగానన్నఁగానిపితృము అనఁబడు. (బో. 1,5,14)

229 సూ. బుడగలు, నురుగు, వేడి, కారము, ఉప్పు, మఱికి, వివర్ణము, దుర్గంధ రసముగల నీళ్ళుగల ప్రవేశ్యతో నాచమింపరాదు, (బో. 1,5,14)

230 సూ. మూత్రం కృత్వా పురీషం వా మూత్ర పురీష
లేపా నన్న లేపానుచ్ఛిష్ట లేపాన్ రేతసశ్చయో లేపస్తాన్
వృక్షశ్య పాదౌ చాచమ్యప్రయతో భవతి [అప. 1,5,23]

సూ. అహస, న్న జల్ప, న్న తిష్ఠ, న్న విలోకయ న్న వృ
హ్వాః న ప్రవేషతో, న ముక్త శిఖో, న ప్రావృతకంఠో, న వేష్టితశిరో
న త్వరమాణో, నాయజ్ఞోపవీతీ, న ప్రసారితసాదో, న బద్ధకక్ష్యో,
న హిర్థామః, శబ్దమకుర్వన్, త్రిరపోహృదయంగమాః విభేత్ శిశో
(బో. 1,5,15)

231 సూ. త్రివిరిమృజే, ద్విరిత్యేకే (బో. 1,5,19)

232 సూ. సకృదుభయం స్త్రియాశ్చుద్రస్యచ (బో. 1,5,17)

233 సూ. గతాబ్ధిర్హృదయం వివ్రాః కంఠ్యాభిఃక్షత్రియ
శ్శుభిః వైశోద్భిః ప్రాశితాభిస్సౌమ్యైః స్త్రీశ్చద్రాస్సృశ్యచాంతతః
(బో. 1,55,17)

234 సూ. ద్రవ్యకుద్ధి, 1 వరిమార్జన 2 వ్రదాహ 3 తక్షణ
4 నిర్దేజనాని । తై జన । మార్తిక 3 దాదవ 4 లాంతవానాం
(గౌ. 1,3,1)

235 సూ. తై జసానాముచ్ఛిష్టానాంగోశకృద్భస్మభిః
వభిమా మన్యత మేనవా (బో. 1,5,6)

236 సూ. తామ్రరజత సువర్ణామయైః (బో. 1,5,27)

230 సూ. మూత్ర పురీషములను విడిచి చేతికంటుకొన్న దాని లేపములను అన్న లేపనములను, ఎంగిలిని, రేతన్ను అంటుకొన్నచో దానిని కడిగి కాళ్ళను గడిగి ఆచమించినచో ప్రవిత్తుఁ డగును. [అప. 1-5-23]

సూ. నవ్వుక, వలుకక, నిలుచుండక, దిక్కులు చూడక వంగక, మోకరిల్లక, ముడి విప్పక, మెడగవ్వు కొనక, తలపొగ చుట్టుకొనక, తొందరగఁ బోవక, జందెము విడువక, కాళ్ళుచాపక నడుము కట్టుకొనక, మోకాళ్ళకు చేతులు వెలువలి నుంచక, చప్పుడు చేయక, మూఁడు సార్లుహృద్యములైన నీరు ఆచమింపవలెను. [బో. 1-5-15]

231 సూ. మూఁడుసార్లు తుడుచుకొనవలెను. రెండు సార్లు అని కొందఱు. [బో. 1-5-16]

232 సూ. స్త్రీలకుశూద్రులకు ఆచమనము, తుడుచుకొనుట యొక్కసారె. [బో. 1-5-17]

233 సూ. జలము హృదయము చేరఁగా విప్రుఁడును కంఠము పొందఁగ క్షత్రియుఁడును, తాగఁగా వైశ్యుఁడును, చివరకు ముట్టుకొని స్త్రీ శూద్రులు శుశులగుదురు. [బో. 1-5-17]

234 సూ. తైజస పాత్రములు (లోహములు) ఓముట చేతన్న మట్టిపాత్రలు గాల్పుట చేతను, కఱ్ఱ పాత్రలు చెక్కుట చేతను తంతు వస్త్రము లుదుకుట చేత శుద్ధమగును (గా.1-3-1)

235 సూ. ఎంగిలి యయిన తైజస ద్రవ్యములు పేడ, ఖాడిద రెంటిచేఁ దోముటచేత లేక యేదొయొక దానిచేఁ దోముటచేతను శుద్ధములగు. (బో. 1-5-16)

236 సూ. రాగి, వెండి, బంగారు పాత్రములు పుల్లని వస్తువులచే దోముటచే శుద్ధములగు. (బో. 1-5-17)

237 సూ. తై జన వ దువల మణిశంఖశక్తీనాం

(గౌ. 1-32)

238 సూ. వై ఐవానాం గోమయేన

(బో. 1-5-30)

239 సూ. దారువదస్థిభూమ్యోః

(గౌ. 1-33)

240 సూ. అవపసంచభూమేః

(గౌ. 1-38)

241 సూ. చేలవద్రజ్ఞ విదలచర్మణాం

(గౌ. 1,35)

242 సూ. కృష్ణాజినానాం బిల్వతండులైః

(బో. 1,5,32)

243 సూ. కుతుపానా మత్తిష్టేః

(బో. 1,5,33)

244 సూ. ఉర్ధానామాదిత్యేన

(బో. 1,5,34)

245 సూ. క్షౌమాణాం గౌరసర్వపకల్కేన

[బో. 1,5,35]

246 సూ. మృదా చేలానాం

[బో. 1,5,36]

247 సూ. మూత్రపురీషాస్పృక్, శుక్ల, కుఱవ, స్పృష్టానాం
పూర్వోక్తానా మన్యతమేన త్రిస్సప్తకృత్వః పరిమార్జనం.

[బో. 1,5,42]

237 నూ. మణులకు శంఖములకు ముత్యములకు తైజసములకు వలె శుద్ధియగు. (గౌ. 1-32)

238 నూ. వెదురు వస్తువులకుఁ బేడచే శుద్ధి గరుగు. (బో. 4-5-30)

239 నూ. ఎముకలకు భూమికి కఱ్ఱకు వలె శుద్ధి కలుగు [గౌ. 1-33]

240 నూ. దున్నుటచే భూమికిని శుద్ధి కలుగు [గౌ. 1,34]

241 నూ. త్రాడు, ఈకలచేఁ జేయబడినవి చర్మములు వస్త్రమునకు వలె శుద్ధి కలుగు [గౌ. 1,35]

242 నూ. కృష్ణాజినములకు బిల్వతండుల విష్ణుమును బూయుటచే శుద్ధియగు. [గౌ. 1,5,32]

243 నూ. కంబళములకు పూయు వృక్షఫలములచే శుద్ధి కలుగు. (బో. 1-5-33)

244 నూ. ఉన్ని వస్త్రములు ఎండచే శుద్ధములగు (బో. 1-5-35)

245 నూ. పట్టువస్త్రములు తెల్లయావాల కల్కముచే శుద్ధములగు (బో. 1 5-35)

246 నూ. నూలు బట్టలకు మట్టిచే శుద్ధి కలుగు (బో. 1,4,36)

247 నూ. మూత్రము, మలము, రక్తము, శుక్లము, కుణవము వానిచే స్పృశింపఁబడిన పూర్వోక్త ద్రవ్యములకు గోమయాదులలో నెదో యొకదానిచే ఇరువది యొక్కమార్లు పరిమార్జనము చేయవలెను (బో. 1,5,42)

248 సూ, ఉత్సర్గోవా అత్వంతప్రహతానాం

(గౌ. 1,36)

249 సూ, శాక, పుష్ప, ఫల, మూలౌషధీనాంతువృక్షాశనం

(బో, 1,5,67)

250 సూ, మూత్రేమ్మదాఽద్భిః ప్రక్షాళనం (బో, 1,5,69)

251 సూ, త్రిఃపాదేః

(బో, 1,5,70)

252 సూ, తద్వత్పురీషే

(బో, 1,5,71)

253 సూ, నాభేరథస్సృక్ష్మనం కర్మయుక్తో వర్జయేత్

(బో, 1,5,75)

ఇతి గృహస్థ ధర్మాః

చతుర్థోఽధ్యాయః సమాప్తః

258 సూ. మిగుల పాడైన వానికిఁ బరిత్యాగము గాని చేయవలెను. (గౌ. 1,5,36)

259 సూ. కూరలు, పువ్వులు, వండ్లు, దుంపలు, ఓషధులు కడిగినందువల్ల శుద్ధములగు. (బో. 1,4,67)

250 సూ మూత్ర విసర్జన పిదప మట్టితో నీళ్లతో కడుగవలెను. (బో. 1,5,69)

251 సూ. చేయి మూఁడుసార్లు కడుగవలెను. (బో. 1,5,70)

252 సూ మల విసర్జనమందిట్లే తెలియునది. (బో. 1,5,71)

253 సూ. బొడ్డు క్రింద భాగమును కర్మయుక్తుఁడు స్పృశించుట పరిత్యజింప వలయును. (బో. 1,5,72)

ఇవి

గృహస్థ ధర్మములు
నామగవ యథ్యాయుము సమాప్తము

అథవానప్రస్థప్రకరణము

పంచమోఽధ్యాయః

1 సూ. ఏవం గృహస్థాశ్రమే స్థిత్యా విధివత్స్నాతకో
ద్విజః వనే వసేత్తు నియతో యథావ ద్విజితేంద్రియః

(మను. 6,1)

2 సూ. గృహస్థస్తు యదాపశ్యేద్వలీవలితమాత్మనః అప
త్యన్త్యైవచావత్యంతదారణ్యం సమాశ్రయేత్ [మను. 6,]

3 సూ. సంతజ్య గ్రామ్యమాహారంసర్వంచై వ పరిచ్ఛదం
పుత్రేషుభార్యాం నిక్షిప్యవనంగచ్ఛేత్సహైవవా [మను. 6,3]

4 సూ. వానవశ్తో జటిలశ్చీరాజిన వాసా గ్రామంచన
వశ్విశేత్ [వసి. 9-1]

5 సూ. నఫాలకృష్ట మథితిషేత్ [వసి. 9-2]

6 సూ. అకృష్టం మూలఫలం స చిన్వీత, ఊర్ధ్వరేతాః
క్షమాశయః [వసి. 9-3]

7 సూ. మూలఫల భై క్షేణాఽఽశ్శయదత మతిథి మభ్య
ర్చయేత్. (వసి. 9,4)

8 సూ. దద్యాదేవ న ప్రతిగృహ్ణీయాత్ (వసి. 9,5)

9 సూ. త్రిషవణ ముదం మువస్పృశేత్ (వసి. 9,6)

మతి వానప్రస్థ ప్రకరణము
పంచమాధ్యాయము

1 సూ. ఇట్లు గృహస్థాశ్రమందుండి పిదపగృహస్థాశ్రమ దీక్ష ముగింపు స్నానముచేసి ద్విజుఁడు నియమముతో ఇంద్రియముల జయించి వనమందు నివసింపవలెను. [మను. 6-1]

2 సూ. గృహస్థుఁడు తన జుట్టునెరయుటను, తన సంతానమునకు సంతానమును జూచి యప్పుడరణ్యము నాశ్రయింపవలె. [మను. 6,2]

3 సూ. గ్రామము లందలి యాహారము మాని సర్వమైన గవాశ్వాది పరివారములను వీడ భార్యను గొడుకుల కప్పగించి యామెతోఁగాని వనమునకుఁ బోవలెను. [మను. 6,3]

4 సూ. వానప్రస్థుఁడు జడలుదాల్చి నారబట్టను చర్మమును ధరించవలెను గ్రామములోనికి బ్రవేశింపరాదు. [వసి, 9,5]

5 సూ. కృషికిఁబనికివచ్చు పౌలములందుండరాదు [వసి. 9-6]

6 సూ. దున్నని ప్రదేశము లందలి దుంపలు పండ్లు ప్రోగు చేసికొని యూర్ధ్వరేతుఁడై, ఓర్పుగలవాఁడై యుండవలెను. [వసి, 9,3]

7 సూ. దుంపలతో పండ్లతోనుకై క్షముతోను ఆశ్రమమునకు వచ్చిన యశిధిని బూజింపవలెను [వసి, 9-4]

8 సూ. దానము చేయవలయువేకాని ప్రతిగ్రహింపరాదు [వసి, 9-5]

9 సూ. మూఁడు సంధ్యలందు జలము నాచమనము చేయవలెను. [వసి. 9-6]

10 సూ, ఉర్ధ్వంషద్యోమ సేభ్యోఽనగ్నిరనికేతః

[వసి, 9-7]

11 సూ, తస్యారణ్య మాచ్ఛాదనం విహితం

[అవ, 2-9-22-1]

12 సూ, తతోమూలైః ఫలైః వర్ణైస్తై రితివర్తయం
శ్చరేత్ [అవ, 2,9,22,2]

13 సూ, అంతతః ప్రవృత్తాని

[అవ, 2,9,22,3]

14 సూ, తదోఽపొ వాయుమాకాశమిత్యభినిశ్రయేత్

[అవ, -9-22-4]

15 సూ, తేషాముత్తర ఉత్తరఃసంయోగః ఫలతోవిశిష్టం

[అవ, 2-9-22-5]

16 సూ, శిశోంచేన వర్తయేత్

(అవ- 2-9-22-6)

17 సూ. అగ్న్యర్థం శరణం

(అవ. 2,9,22,21)

18 సూ. ఆకాశే వ్యయం

(అవ. 2,9,22,22)

19 సూ. అనువస్తిర్థే శయ్యాసనే

(అవ. 2,9,22,23)

20 సూ. భూయాంసంవా నియమ మిచ్ఛన్నస్వహమేవ
పాతేద సాయంప్రాత రర్థమాహరేత్ (అవ. 2,9,22,24)

10 సూ. ఆరు మాసముల పిదప అగ్నిని విడిచి యిల్ల లేక యుండ వలయును. (వసి. 6-7)

11 సూ. ఆతనికి వనసంబంధమైన యాచ్ఛాదనము విహితము. (ఆప. 2-9. 22-1)

12 సూ. పిదప దుండలచేతను, వండ్ల చేతను, అకులచేతను తృణముచేతను జీవితము గడుపుచుఁ జరింపవలెను (ఆప. 2-9, 22, 4)

13 సూ. రాలినపండ్లు మొదలైనవి గ్రహింపవలెను.

(ఆప. 2, 9, 22, 4)

14 సూ. పిదప నీరు, గాలి, యాకశమును ఆశ్రయింప వలెను. (ఆప. 2-9-22-6)

15 సూ. వీటిలోఁ జివర చివర వానిని గ్రహించుట ఫలమును బట్టి శ్లేష్ఠమైనది. (ఆప. 2-9-22-6)

16 సూ. శిలము ఉంఛము అనువృత్తులతో జీవితయాత్ర గడపవలెను. (ఆప. 2-9-22-10)

17 సూ. ఇల్లు అగ్నినుంచుట కొఱకు మాత్రమే యుంచు కొనవలెను. (ఆప. 2-9-22-21)

18 సూ. తాను మాత్రము అకాశమున మండవలయు.

(ఆప. 2-9-22-22)

19 సూ. శయనమునకు ఆసనమునకు అస్తరణ యుండ రాదు. (ఆప. 2-9-22-23)

20 సూ. ఎక్కువ నియమము గోరి ప్రతిదివసము పోత్రచే సాయంకాలము ప్రౌద్ధుట ఆహారము మాత్రము తెచ్చుకొన నలయును. (ఆప. 2-9-22-24)

21 సూ. అథవానవృష్టస్య ద్వైవిధ్యం (బో. 3-3-1)

22 సూ. పచమానకా అవచమానకాశ్చేతి (బో. 3-3-2)

23 సూ. అత్రపచమానకాః పంచవిధాః సర్వారణ్యకాః
వైతుషికాః కందమూలభక్షాః ఫలభక్షాః శాకభక్షాశ్చేతి
[బో. 3,3,3]

24 సూ. తత్ర సర్వారణ్యకా నామ ద్వివిధా ద్వివిధ
మారణ్యమాశ్రమంత ఇంద్రావసిక్తా రేతోవసిక్తాశ్చేతి
[బో. 3,3,4]

25 సూ. తత్రేంద్రావసిక్తా నామ వల్లీ గుల్మలతావృక్షాణా
మానయిత్వాశ్రవయిత్వా సాయంప్రాతరగ్ని హోత్రం హుత్వా
యత్యతిధివృతిభ్యశ్చ దత్త్వా అధేతరచ్ఛేషభక్షాః
[బో. 3,4,5]

26 సూ. రేతోఽవసిక్తా నామ మాంసం వ్యాఘ్రం వృకశ్చే
నాదిభి రన్యతమేనవా హతమానయిత్వాశ్రవయిత్వా సాయం
ప్రాతరగ్ని హోత్రం హుత్వా యత్యతిధి వ్రతిభ్యశ్చ దత్త్వాఽ
ధేతర చ్ఛేష భక్షాః
[బో. 3,5,6]

21 సూ. మణియు వాన ప్రస్థుఁడు రెండు విధములుగ నుండును. [బో. 3,3,1]

22 సూ. పచమానకులు అపచమానకులు అని [బో. 3,3,2]

23 సూ. అందు పచమానకులు సర్వారణ్యకులు, వైతుషికులు, కందమాల ఫలిభక్షులు, ఫలిభక్షులు, శాకభక్షులు అని యుయిదు విధములు. [బో- 3,3,3]

24 సూ. అందు సర్వారణ్యకులు ఇంద్రావసిక్తులు రేతోవసిక్తులు అని రెండు విధములుగ అరణ్యము నాశ్రయించుచున్నారు. [బో. 5-3-4]

వివ: ఇంద్రావసిక్తులు=ఇందుగ్గుడు వర్షము కురిపింపఁగా మొలచినవి తినువారు. రేతోవసిక్తులు=వీర్య జన్యములగు జంతువుల మాంసము తినువారు.

25 సూ. అందు ఇంద్రావసిక్తులుపాదులు, పొదలు, తీగెలు వృక్షముల సంబంధించిన వానిని దెచ్చి వండి ప్రౌద్ధుట సాయంకాలము అగ్నిని హోత్రముచేసి యతులకు అతిథులకు వ్రతధారులకు పెట్టి మణియింక మిగిలినదానిని భుజింతురు. [బో. 2-3-5]

26 సూ. మణి యింక రేతోవసిక్తులనువారు పెద్దపులి, తోడేలు డేగలలో దేనిచేనైన జంపఁబడిన దాని మాంసమును దెచ్చి వండి ప్రౌద్ధుట సాయంకాలము అగ్నిని హోమము చేసి యతులకు అతిథులకు వ్రతధారులకు పెట్టి మణియింక మిగిలిన దానిని భుజింతురు (బో. 3,3,6)

27 సూ. వైతుషికా, స్తుషధాన్యవర్జం తండులానాప
యిత్వా శ్రవయిత్వాసాయం ప్రాతరగ్నిహోత్రం హుత్వా
యత్యధివృత్తి భృశచ్చ దత్త్వాధేతరచ్ఛేషభక్షాః [బో. 3-3-7]

28 సూ. కంద, మూల, ఫల, శాకభక్షణామప్యేవమేవ
(బో. 3-3-8)

29 సూ. పంచై వా2పచమానకా 1 ఉన్మజ్జకాః 2 వ్రోక్ష్మా
త్తాశినో 3 ముఖేనాదాయిన 4 స్తోయాహరా 5 వాయుభక్షశ్చేతి
(బో. 3-3-9)

30 సూ, తత్రోన్మజ్జకానామ లోహాశ్మకరణ వర్జం
[బో, 3,3,10]

వివ: లోహాదిసాధన వర్జం ఫలాదీనానయిత్వా భక్షయం
తితిశేషః

31 సూ, హస్తేనాదాయ ప్రవృత్తాశినః [బో, 3,3,11]

42 సూ, ముఖేనాదాయినో ముఖేనాదదతే
[బో. 3,3,12]

33 సూ, తోయాహరాః కేవలం తోయాహరాః
(బో, 3,3,13)

34 సూ, వాయుభక్ష నిరాహరాశ్చ (బో, 3,3,14)

27 సూ. వై తిషికులు పొల్లుధాన్యముల విడిచి మిగిలిన బియ్యము దెచ్చి వండి పొద్దుట సాయంకాలము అగ్నిని హోమము చేసి అతిథులకు వ్రతధారులకు పెట్టి మిగిలినదానిని భుజించువారు. (బో. 3-3-7)

28 సూ. దుంపలు, వ్రేళ్ళు, వండ్లుకూరలు తినువాతి విషయముగూడ నిట్లే తెలియునది. (బో. 3-3-8)

29 సూ. ఉన్నజ్జకులు, ప్రవృత్తాశులు, ముఖాదాయులు, తోయాహారులు, వాయుభక్షకులని అపచమానకు లయిదు విధములు (బో. 3-3-9)

30 సూ. ఇనుము రాళ్ళుకఱ్ఱల సాధనములు లేకుండ ఫలాదులను దెచ్చి తినువారు ఉన్నజ్జకులనఁబడుదురు (బో. 3,3,10)

31 సూ. చేతులతోఁ దెచ్చి తినువారు ప్రకృత్తాశులు (బో. 3-3-11)

32 సూ. ముఖాదాయులు వశవులవలె నోటితోనే గ్రహించి తిందురు. (బో. 3-3-12)

33 సూ. తోయాహారులు కేవలము నీరుమాత్రమే ఆహారముగ గ్రహింతురు. (బో. 3-3-13)

34 సూ. వాయుభక్షకులు గాలి మాత్రమే పీల్చి నిరాహార్యులై యుందురు (బో. 3-3-14)

అథ పరివ్రాజకవ్రతకరణం

షష్ఠోఽధ్యాయః

- 1 సూ. పరివ్రాజకః పరిత్యజ్య బంధూ నపరిగ్రహః పరి
వ్రజే ద్యథావిధి (బో. 7.9-18)
- 3 సూ. ఊర్ధ్వ రేతాః (గౌ. 3-11)
- 4 సూ. కౌపీనాచ్ఛాదనః (బో. 2-6-22)
- 5 సూ. కాషాయవాసాః [బో. 2-6-23]
- 6 సూ. ధృవశీలో వర్షాసూ (గౌ. 3-13)
- 7 సూ. భిక్షార్థీ గ్రామ మియాత్ [గౌ. 3-14]
- 8 సూ. గోదోహనమాత్ర మాకాంక్షేత [బో. 2-10-44]
- 9 సూ. అష్టైర్గ్రాసా మునేర్భిక్ష్యాః షోడశారణ్యవాసినః
ద్వాత్రింశతం గృహస్థ స్యాపరిమితం బ్రహ్మచారిణః
[బో. 2,10,53]
- 10 సూ. జఘన్య మనివృత్తం చరేత్ [గౌ. 3-15]
- 11 సూ. నివృత్తాశీః [గౌ. 3-16]

ఇంకఁ బరివ్రాజకప్రకరణము

ఆఱవయధ్యాయము

1 సూ. పరివ్రాజకుఁడు బంధువులను విడిచి తనది
యన్నది యేమియు లేనివాఁడై యథావిధిగ నిల్లవిడిచి వెళ్ళ
వలయును (బో. 7,6,18)

3 సూ. సంన్యాసి ఊర్ధ్వరేతుఁడై యుండవలెను
[గౌ. 3-12]

4 సూ. భిక్షకులు కౌపీనమునే యాచ్ఛాదనముగఁ దాల్చి
వలయును (బో. 2,6,21)

5 సూ. కాషాయవస్త్రమును ధరింపవలయు
(బో. 2-6-3)

6 సూ. వర్షాకాలమునందొకచోటనె యుండవలెను
(గౌ. 3-1)

7 సూ. భిక్షకొఱకు గ్రామమునకు వెళ్ళవలయును
(గౌ. 3-14)

8 సూ. ఆవుపాలు పితుకుట కెంత సమయము వట్టునో
యంతకాలమె భిక్షకై ప్రతీక్షింపవలయు (బో. 2,10,44)

9 సూ. ముని యెనిమిది ముద్దలును, అరణ్యవాసి వాన
ప్రస్థుఁడు పదునాఱుముద్దలు, గృహస్థుఁడు ముప్పదిరెండును,
బ్రహ్మచారి పరిమితముకాని ముద్దలును భక్షింపవలయు
(బో. 2,10,53)

10 సూ. భోజనమైనపిదపఁ బెట్టకుండఁ బొమ్మనిన యిం
టికి మఱలఁబోవరాదు. (గౌ. 3-15)

11 సూ. భిక్షపుచ్చుకొనుట, నమస్కరించుట మొదలగు
సమయములందు ఆశీర్వాదింప మానవలెను. (గౌ. 3-16)

12 సూ. వాక్చక్షుః కర్మసంయతః (గౌ. 3-17)

13 సూ. నావిప్రయుక్తమోషధి పాపసృతీ నా మంగ్
ముపాదదీత (గౌ. 3-20)

14 సూ. న ద్వితీయా మపర్తు రాత్రిం గ్రామే వసేత్
(గౌ. 3-21)

వివ:- ఋతురిహ వర్షాఋతుః

15 సూ. ముండశ్శిఖీవా (గౌ. 3-22)

16 సూ. వర్ణయేద్భిజవధం [గౌ. 3-23]

17 సూ. నమో భూతేషు [గౌ. 3-24]

18 సూ. హింసోఽనుగ్రహయోనారంభీ [గౌ. 3-25]

19 సూ. సత్యాన్యతే, సుఖదుఃఖే, వేదా, నిమంలోకమ
ముంచపరిత్యజ్యాత్మాన మన్విచ్ఛేత్ [అవ. 2,9,21,12]

20 ఉక్తో వర్ణ ధర్మశ్చ శ్రమధర్మ శ్చ [గౌ. 19-1]

21 సూ. వర్ణా ఆశ్రమాశ్చ స్వకర్మ నిష్ఠాః ప్రేత్యకర్మ
ఫల మనుభూయ తతశ్చేషేణ విశిష్ట దేశ జాతికుల రూపాయు
శ్శుత వృత్తవిత్త సుఖమేదసో జన్మ పద్యంతే [గౌ. 11,31]

11 సూ. మాటాడుటయందుఁ జూచుటయందు నియమము గ నుండవలయును [గౌ. 3-17]

13 సూ. వృక్షాదులనుండి స్వయముగా రాలని వానిని స్వీకరింపరాదు. [గౌ. 3-20]

14 సూ. వర్షాకాలనుందుఁగాక మిగిలినప్పుడు రెండవ రాత్రి గ్రామమునందుండరాదు [గౌ. 3-22]

15 సూ. పూర్తిగా ముండనము చేయించుకొనవలయు లేదా శిఖను దాల్చవలయు [గౌ. 3-22]

16 సూ. గింజలను వధించి తినుట మానవలెను.

(గౌ. 3-23)

17 సూ. అన్ని ప్రాణులందు పముఁడై యుండవలెను.

[గౌ. 3,24]

18 సూ. హింసించుటగాని గ్రహించుటగాని మానవలయును [గౌ. 3-25]

19 సూ. సత్యమును అసత్యమునుగాని సుఖమును దుఃఖమునుగాని, ఇహలోకముగాని పరలోకముగాని విడిచియాత్మను ఆన్వేషింపవలయును (ఆప. 2-8-10-13)

20 సూ. వర్ణముల ధర్మములు ఆశ్రమముల ధర్మములు చెప్పఁబడెను. [గౌ. 19-1]

21 సూ. వర్ణములు ఆశ్రమములు తమ తమ కర్మలువీని యందున్న వారు చనిపోయి కర్మ ఫలమునుభవించి పిదప శేష కర్మచే గొప్పదేశమున జాతిని, కులమును, రూపమును, ఆయువును, శ్రితమును, వృత్తమును విత్తమును సుఖమును మేధస్సును పొందుదురు. (గౌ. 11-31)

అథసర్వేషాం ప్రాయశ్చిత్తం

అనభ్యాసేన వేదానా మాచారస్య చవర్జనాత్
అలస్యాదన్న దోషాచ్చ మృత్యుర్విప్రాన్ జిఘాంసతి

22 సూ. అథఖల్వయం పురుషోయాప్యేనకర్మ చాలివ్యతే
[గౌ. 19,2]

23 సూ. యదై తదయాజ్యయాజన, మభక్ష్య భక్షణ,
మవద్యవదనం శిష్టస్యాక్రియా ప్రతిషిద్ధసేవనమితి
(గౌ. 19-3)

24 సూ. తత్రప్రాయశ్చిత్తం కుర్యాన్న కుర్యాదితి మీ
మాంసంతే
(గౌ. 19-4)

వివ:- ప్రాయోనామతవః ప్రోక్తం చిత్తం నిశ్చయ
ఉచ్యతే తపోనిశ్చయయోగాత్ ప్రాయశ్చిత్తం తదుచ్యతే
ప్రాయశశ్చపమం చిత్తం చారయిత్వాప్రదీయతే వర్షదాకర్ష
తేయత్తు ప్రాయశ్చిత్త మితిస్తుతం (అంగిరాః) వర్షదా=వరి
షదా, వ్రదీయతే=తిథీయతే)

నాభుక్తంక్షీయతేకర్మ కల్పకోటిశతై రపి
అవశ్యమనుభోక్తవ్యం కృతం కర్మశుభాశుభం॥

25 సూ. నహికర్మ క్షీయతే (గౌ. 19-5)

26 సూ. తస్య నిష్క్రమణాని జపస్తపోహోమ ఉవ
హాసోదానం
(గౌ. 19-12)

వివ:- నిష్క్రమణాని=సంకోధనాని

౧౦౯ నందఁకు ప్రాయశ్చిత్తములు చెప్పఁబడుచున్నవి

పేదములు అభ్యసించకపోవుటచేతను ఉత్తమాచరణను వర్జించుటవల్లను సోమరితనమువల్లను దోషయుక్తాహారముభుజించుటవల్లను విప్రులను మృత్యువు చంపగోరుచున్నది.

22 సూ. మఱి యీ పురుషుఁడు గర్హ్యమగు కర్మచే నంటఁబడుచున్నాఁడు. (గౌ. 19-2)

23 సూ. యజిఁపదగని వానిని యజింపఁజేయుట, తినఁదగనివి తినుట, వలుకదగనిది వలుకుట, వేయవలసినది చేయకపోవుట, నేయరానిది చేయుట యని యీ విధముగ గర్హ్యకర్మయుండును. (గౌ. 19-3)

24 సూ. అందుప్రాయశ్చిత్తము చేయవలయునో, చేయవక్కరలేదో మీ మాంస చేయుచున్నారు. (గౌ. 19-4)

ప్రాయశ్చిత్తముగా తవస్సు చిత్తము అనఁగా నిశ్చయము తపోనిశ్చయముల యోగమువల్ల ప్రాయశ్చిత్తమనఁబడుచున్నది ప్రాయశ్చిత్తముగా చిత్తమును నడపించుచున్న పరిషత్తుచే వీది నిశ్చయించబడునో అది ప్రాయశ్చిత్తము అని యంగీరసుఁడు.

అనుభవింపకకర్మ కల్పకొటి శతములచేతను క్షీణింపదు చేసినది మంచిదై నను చెడ్డదైనను తప్పక అనుభవించి తీరవలయును

25 సూ. అనుభవింపక కర్మ క్షీణింపదు. [గౌ. 19-5]

26 సూ. ఆ గర్హ్య కర్మను జవము, తవస్సు, హోమము ఉపవాసము దానము అనునవి సంకోధించిపరిశుద్ధమొనర్చును [గౌ. 19-12]

26 సూ. ఉపనిషదో, వేదాంతాః, సర్వచ్ఛందస్సు సం
హితా మధూ నృఘమర్షణ, మధర్వశిరో, రుద్రాః పురుషసూక్తం
రాజసరూపిణే సామనీ, బృహద్రథంతరే, పురుషగతి, ర్మహా
నామ్నో మహావై రాజం, మహాదివాకీర్త్యం, జ్యేష్ఠసామ్నా
మన్యతమత్ బహిష్పవమానకూక్మాండాని, పావమాన్యః సావిత్రి
చేతిపావనానీ

[గౌ. 12-13]

వివ: ఉపనిషదః=రహస్యబ్రాహ్మణాని, వేదాంతః=ఆర
ణ్యకాని, సర్వచ్ఛందస్సు సంహితాః=సర్వ వేదసంహితాః, మధూ
ని="మధువాతాఋతాయతే" ఇత్యాదిమధుశబ్దయుక్తాని, ఆఘమ
ర్షణం="బుతంచ సత్యంచ" ఇత్యాది అధర్వశిరః=అధర్వవేద
ప్రసిద్ధ మంత్రభాగః, రుద్రాః=రుద్రసున్యవే ఇత్యాది రుద్ర
శబ్దయుక్తాని, పురుషసూక్తం = సహస్రశీర్షాపురుషః, ఇత్యాది,
రాజసరూపిణే=ఇంద్రనరోనే మధితా హవంతే ఇతి ఋచిగీతేసా
మనీ, బృహత్="త్వామిద్దిహవామహే" ఇతి ఋచిగీతం, రథంత
రం="అభిత్వాశురనోనుమః" ఇతి ఋచిగీతం, పురుషగతిః="అహా
మస్మి ప్రథమజాబుతస్య" ఇతి ఋచిగీతం, సుహనామ్నోః=
'విదామఘవన్" ఇతి ఋచిసామ, మహావై రాజం="పిబాసోమం
ఇతి ఋచిగీతం మహాదివాకీర్త్యం 'విభ్రాద్భృహత్పిబత్' ఇతి ఋచి
సామ, జ్యేష్ఠసామ్నా మన్యతమత్="శంసోదేవీః" చిత్రం దేవానాం
ఇతి అనయోరేకం సామ, బహిష్పవమానం="ఉపాస్మై గాయత
వరః" ఇత్యాద్యాః, కూక్మాండాని="యద్దేవాదేవహేళనం" ఇత్యా
దీని, పావమాన్యః="పవమాణలింగానీ సాదిష్టయా ముదిష్టయా"
ఇత్యాదిని, సావిత్రి=ప్రసిద్ధా

28 సూ. ఉపనిషత్తులు, వేదాంతములు, సర్వవేదసంహితలు, మధుశబ్దయుత మంత్రములు, అఘమర్షణ మంత్రము, అధర్వ శిరస్సు, రుద్రశబ్దయుక్త మంత్రములు, పురుషసూక్తము, రాజనరౌహిణములనుసామలు, బృహద్రథంతసామలు, పురుషగతి, మహానామ్నులు, మహావైరాజము, మహాదివాకీర్త్యము, జ్యేష్ఠసామలలో ఏదో యొకటి, బహిష్పవమానము, కూశ్మాండహోమములు, పావమానులు, సావిత్రి మంత్రము అనునవి పవిత్రము చేయునవి.

వివ:- మధుశబ్దయుతములు=మధువాతాఋతాయతే మొదలగు మధుశబ్దయుక్త మంత్రములు, అఘమర్షణము=ఋతంచసత్యంచ మొదలగునవి. అధర్వ శిరస్సు=అధర్వవేద ప్రసిద్ధమగు మంత్రములభాగము, రుద్రశబ్దయుక్త మంత్రములు రుద్రమన్యవే ఇత్యాదులు. పురుష సూక్తము = సహస్ర శీర్షాపురుష మొదలగునవి, రాజనరౌహిణములు=ఇంద్రనరో నే మధితేహవః తే అను ఋక్కులోని సామలు, బృహత్=త్వామిద్ధిహవామహే అను ఋక్కులోనిది. రథంతరం=హభిత్వాసురనోనుమః అను ఋక్కులోనిది, పురుషగతి=అహమస్మి ప్రథమజా ఋతస్య అను ఋక్కులోనిది. మహానామ్నులు=విదామఘవ అను ఋక్కులోని సామ. మహావైరాజము=పిఞాసోమం అను ఋక్కులోనిది. మహాదివాకీర్త్యము=విభ్రాడ్భృహత్ పిబత్ అను ఋక్కులోనిసామ జ్యేష్ఠ సామలోనేదో యొకటి. శంనోదేవీః చిత్రందేవానాం అను నారెంటిలో నొకసామ, మహిష్పవమానం=ఉపాస్మై గాయతానరః లో నగునవి. కూశ్మాండములు=యద్దేవా దేవహిశనం లో విగునవి. పావమానులు=పవమానలింగములు సాధిష్ఠయా మదిష్ఠయా లోనగునవి. సావిత్రి=సవితృ దేవతాక మంత్రము.

19 సూ. ఉపన్నా యేన వయోత్రతతా, శాకభక్షతా, ఫల
భక్షతా, ప్రస్నతయావకో. హిరణ్యప్రాశనం, ఘృతప్రాశనం,
సోమపాన మితిమేధ్యాని [బో. 19-14]

వివ:- ఉపసన్నాన్యయః=అరాగ్రి, పరోవరీయసీవా

28 సూ. సర్వేశిలోచ్ఛయాః, సర్వాః స్రవంత్యః సరితః
పుణ్యాః హృదాస్తీర్థా న్యృషినికేతనాని గోష్ఠక్షేత్ర వరుష్కందా
ఇధిదేశాః [బో. 3, 10, 10]

29 సూ. అహింసా సత్యమస్తైన్యం సవనేషూదకోవన్పర్క
నం గురుశుశ్రూషా, బ్రహ్మచర్య మధశ్శయనం, మేకవస్త్రతానా
శక ఇతి తపాంసి [బో. 3, 10, 14]

వివ:- ఇతి శబ్దేన ప్రాణా యామాదయో గృహ్యంతే

30 సూ. హిరణ్యం గౌర్వాసోఽశ్వో భూమిస్తీలా ఘృత
మగ్నమితి దేయాని [గౌ. 19. 17]

31 సూ. కృచ్ఛాతి కృచ్ఛౌ చాంద్రాయణమితి సర్వ
ప్రాయశ్చిత్తం [గౌ. 1 - 17]

32 సూ. త్ర్యహం ప్రాత స్తథాసాయం, త్ర్యహమన్య
దయాచితం త్ర్యహం పరంతునాశ్చీయాత్ వరాక ఇతికృచ్ఛం
[బో. 2, 1, 64]

33 సూ. యావత్సకృదాదదీత తాపదశ్చీయాత్ పూర్వ
వత్సోఽతి కృచ్ఛః [బో. 2-1. 16]

27 నూ. నీరు త్రాగి యుండు వ్రతము పూనుట, కూరలు తిని యుండుట, వండ్లు తినుట, కాచినగంజి త్రాగుట, హిరణ్య ప్రాశనము, ఘృతప్రాశనము సోమపానము అనునవి పవిత్ర కరములు.

28 నూ. ఎల్ల వర్వతములు, ఎల్ల నదులు, పుణ్యనదులు ప్రహదములు, తీర్థములు, ఋష్యాశ్రమములు, క్షేత్రములు, దేవాలయములు అనునవి పవిత్రకరమగు దేశములు (బో. 3-10-13)

29 నూ. అహింస, సత్యము, అచౌర్యము, సంధ్యలందు సంధ్యావందనము, గురుశుశ్రూష, బ్రహ్మచర్యము, కటికనేలపైఁ బరుండుట, ఒకటే వస్త్రము ధరించుట అభోజనము ప్రాణాయామాదులు తపస్సులు. (బో. 3-10-14)

30 నూ. బంగారము, గోవులు, వస్త్రములు, గుఱ్ఱములు, భూమి, తిలలు, నేయి, అన్నము అనునవి దానము చేయవలసినవి. (గౌ. 19-17)

31 నూ. కృత్రచ్ఛము, అతికృత్రచ్ఛము, చాంద్రాయణము అనునవి అన్ని పాపములకుఁ ప్రాయశ్చిత్తములు అన్ని పాపములకు ప్రాయశ్చిత్తములు. (గౌ. 19-20)

32 నూ. మూడు దినము లుదయమునను, తరువాతి మూడురోజులు సాయంకాలమునను, పిదప మూడు దినములు ఆయాచితముగ లభించినదియు, తరువాత మూడు రోజులు పూర్తిగ భుజింపకుండుటయుఁజేయవలెను. దానిని పరాకమని కృత్రచ్ఛము అని యందురు.

33 నూ. కృత్రచ్ఛమునందువలెఁ జేయుచు, భుజించు అన్నమును మాత్రము ఒకసారి చేతి కెంతవచ్చునోయంతయే గ్రహించిభుజింపవలెను. దీనిని అతికృత్రచ్ఛమందురు (బో. 2, 1, 16)

34. సూ. అబ్భక్షస్తృతీయం స కృచ్ఛాఞ్చితి కృచ్ఛః
(బో. 2,1,67)

35. సూ. ఏకైకం హాసయేత్పిండం కృష్టి. శుక్లేనవర్థ
యేత్ ఉపస్పృశం త్రిషవణమేతచ్ఛాందాయణం స్మృతం
(మను. 11-216)

36. సూ. హర్దికవశ్చాత్తాప ఏవ సర్వప్రాయశ్చిత్తమితి
గాంధీ.

37. సూ. తాదృశ పావశ్య పునరకరణమేవ వాస్తవిక
వశ్చాత్తాపస్య సూచకమిత్య హింసాచార్యో గాంధీ

38. సూ. ధర్మం చరత మాఽధర్మం, నత్యంపదత నాన్య
తం దీర్ఘంపశ్యత మాహ్రస్వం, వరంపశ్యత మాఽవరం
[వసి, 30-1]

ఇతి

ఆర్ష ధర్మసూత్రాణి

34 సూ. నీరు మాత్రము త్రాగి యుండుట మూఁడవ రకమైనది దానిని కృచ్ఛగ్రతే కృత్రచ్ఛమందురు. (బో. 2-1-67)

35 సూ. కృష్ణవక్ష మందు పాడ్యమిమోదలు అమావాస్య వఱకు ఒక్కొక్క ముద్ద తగ్గించుచు, శుక్లవక్ష మందు పాడ్యమి మోదలు పౌర్ణమి వఱకు ఒక్కొక్క ముద్ద హెచ్చింపుచుమూఁడు సరథ్యులందు ఉపాసన చేయుచునుండుట చాంద్రాయణ మనఁ బడును. (మను. 11-216)

36 సూ. హృదయ పూర్వకముగఁ బశ్చాత్తాప పడుటయే యన్నిరతికేఁ బ్రాయశ్చిత్తమని గాంధీ మహాత్ముఁడు.

37 సూ. తీటువంటి పాపమును మేఱలఁ జేతుకపోవుటయే వాస్తవిక పశ్చాత్తాపమువకు సూచిక మని యహంసోపాద్యుఁ డగు గాంధీ మహాత్ముఁడు.

38 సూ. ధర్మము చేయుడు, తీధర్మము చేయకుండు సత్యము వలుకుండు, అసత్యము వలుకకుండు, దీర్ఘముగఁ జూ డుండు, సంకుచిన దృష్టితోఁ జూడకుండు, పరమును జూడుండు ఇహమును జూడకుండు (వసి. 30-1)

ఇది

బ్రహ్మశ్రీ చర్ల నారాయణశాస్త్రి జనక గురువరప్రసాద
విద్యుండును వేంకమాంబ పుత్రుఁడను తగు

గణపతిశాస్త్రిచే అనువదింపఁబడిన

అర్ష ధర్మసూత్రములు

గౌతమ సూత్రే క్రియాకాండోద్భృత ఆచారః

1 సూ. ఉత్థాయ పశ్చిమే యామే శాంతమానసోఽపని
దగ్రఃసమౌప్యాణాపా నౌ ధృత్వా దివాకరం సమత్థాప్య దివాక
రేణ పోద్భుల్లితే పద్మే మానసం హంసం సమాశ్రయేత్

2 సూ. అంగుష్ఠ మాత్రం పురుషం వరాపరం జ్యోతీరూ
పం సమాలోక్య దివ్యేన చక్షుషా యథా లాభముషః కాలే
ఢిస్థిత్యాస్తోతై రనేకధా స్తుత్వా

3 సూ. సోపానతో బహిర్యాయాత్ సజలాశయం విరళం
అస్థి విఙ్మాత్ర భస్మ కీటాదికం నాక్రామన్

4 సూ. అయజ్ఞాంగ తృణచ్ఛన్నే భూతలే మలం విస్స
జేత్

5 సూ. మునిదేవాలయ, వల్మీక, జల, భస్మ గోమయ,
దూర్వా, నస్య, క్షేత్ర, సరః, వర్ష, తాశం, భూగర్తే సు నోత్సృ
జేన్నలం

6 సూ. నభో, విఙ్మాతోడి, కచ్ఛందాగ్న్యై ర్యజ్ఞ, గో,
వివ్ర స్త్రీ దేవతాభి ముఖోమూత్ర పురీషే న విస్సజేత్

7 సూ. పథిక విశ్కాంతుపయోగిచ్ఛాయా యాం స
విస్సజేత్

గౌతమ సూత్రమందుఁ జెప్పఁబడిన దిన కృత్యమునుండి
తీయఁబడిన భాగము

1 సూ. చివరిజామున రాత్రిలేచిశాంతమనస్కుడై నిద్ర
మాని ప్రాణాపానములను సమముగఁ దాల్చి సూర్యునిలేపి
సూర్యునిచేత వికసింపఁబడిన హృదయపద్మమందలి మానసమ
నెడి హఃసను ఆశ్రయింపవలయును.

2 సూ. అంగుష్ఠ మాత్రమెయున్న, పరావరస్వరూపుఁ
డును, జ్యోతిస్స్వరూపుఁడు అగు పరమపురుషుని దివ్యనేత్ర
ముతోఁ జూచి యథాలాభముగ నుదయముననుండి స్తోత్రము
లచే ననేక విధముల స్తుతించి

3 సూ. చెవ్వులు తొడుగుకొని జలాశయముగల బాహ్య
ప్రదేశమునకు ఎముకలు, మలమూత్రములు, భస్మము, పురు
గులు మొదలగు వానిని దాటకుండ వెళ్ల వలయును,

4 సూ. యజ్ఞాంగములు కాని తృణముచేఁ గప్పఁబడిన
నేలపై మలము విడువవలయును.

5 సూ. ఋష్యాశ్రమములందు, దేవాలయమందు, పుట్ట
మీఁద, నీటిలోను, బూడిదపై ని, పేడమీఁద, గడ్డిపై ని, చేలలోను
పొలములందు, సరస్సులందు, కొండలమీద, రాళ్ళమీద నేల
గోతులందు మలము విడువరాదు

6 సూ. ఆకనమునకు, మలమాత్రముల దిక్కులకు, చం
ద్రుికి, అగ్నికి, సూర్యునికి, ఆవులకు, బ్రాహ్మణులకు, స్త్రీలకు
అభిముఖముగ మలమూత్రములు విడువరాదు.

7 సూ. బాటసారులు విశ్రాంతి పొందుటకుఁ దగిన నీడ
యందు మలమూత్రముల విడువరాదు.

8 నూ. కృష్ణే, వధ్యపుచ

9 నూ. మలం స్వేత్పగర్తే వేస్వజ నృత్తికా భస్మాది
నాచ్ఛాదయే ద్యథానదృశ్యతే, దుర్లంధశ్చ నాయాతి బహి రితి
గాంధీ

10 నూ. శౌచస్థానం సమాగమ్య శౌచరకామండలుకై
స్తాయై రాచరే ద్వామ పాణినా

11 నూ. వేశ్చాద్దేశాంతరగతే ఉపవితేవా నాచామేత్

12 శౌచాచార విహీనస్య సమస్తాః క్రియా నిష్ఫలాః

13 నూ. ఆవ్యగ్రాః పౌజ్ఞాభో నిషణ్ణో దంతధావనం
కుర్యాత్

14 నూ. సార్ద్రం, దంతకాష్ఠ, సమంఛిన్నం సత్వేకృత్వ
కం కషాయం తిక్తం కటుకం కంటకాన్వితం, సుగంధిం, వృక్ష
గుల్మక్షిరిణోవా భక్షయోత్

15 నూ. దంతధావనం కిటాద్యదూషితం శుచిం వితస్త్రి
మోత్రం

16 నూ. కకు, భాళోక, జంబ్వాత్రమ, కపిత్థవకుళోద్భవం
గృహమేథి నా మతి ముఖ్యం

17 నూ. అపామార్గం ప్రశస్తం

18 నూ. భానా వభృదితే వికృతం వినా దంతధావనం
న కుర్యాత్

8 సూ. దున్నిన నేలపైని, దారిలోను, నీళ్ళలోను మలము విడువరాదు.

9 సూ. మలమును చిన్న గోతిలో విడిచి మట్టి బూడిద మొదలగు వానిచేఁ గనిపింపనట్లును, దుర్గంధము పైకి రానట్లును గప్పవలయునని గాంధీ మహాత్ముఁడు.

10 సూ. శౌచస్థానమునకు వచ్చి కమండలు జలములలో ఎడమ చేత శౌచము చేసికొనవలయును.

11 సూ. పిదప మఱొక చోటికి పోయి యువవీతముగ ను డి యాచమింపవలెను.

12 సూ. శౌచాచారము లేని వాని క్రియలెల్ల నిష్ఫలములగును.

13 సూ. శ్రద్ధతో తూర్పు ముఖముగఁ గూర్చుండి దంత ధావనము చేయవలెను.

14 సూ. పై చర్మముతోను గణుపులతోనుగూడి, వగరుగ గాని చేదుగఁ గాని కటువుగఁ గాని వరిమళము గలిగి గాని యున్న సమముగఁ గోయఁబడిన ముళ్ళుగల వచ్చిదైన పలు దోము పుల్లనుగాని పొలుగలచెట్లు పొదల పుల్లలనుగాని నమలి కడుగుకొనవలయు.

15 సూ. పలుదోముపుల్ల పురుగులు మొదలైన వానిచేఁ బాడుచేయఁబడక జేనెఁడు పొడుగు గలిగి యుండవలయును

16 సూ. మద్ది, అశోకము, నేరెడు, మామిడి, వెలగ, పొగడ చెట్లు పుల్లలు గృహస్థులకు మిగుల ముఖ్యమైనవి.

17 సూ. ఉత్తరేణి పుల్ల ప్రశస్తము.

18 సూ. గానుగ మట్టి వేపపుల్ల లును శ్రేష్ఠమైనవని ఆధునికులు.

19 సూ. సూర్యుఁ డుదయింపక ముందె దంత ధావనము చేయవలయు.

20 సూ. కుర్యాచ్చేన్నునయో, మంత్రా, వేదా, దేవాః
పితరస్తత్పరాముఖాభవంతి

21 సూ. సునరాచమ్య అహరహః స్నానం దేవర్షి, పితృ
తర్పణం స్వాధ్యాయోఽతిథి కార్యంచ షట్కర్మాణి దినేదినే

22 సూ. ర వావసుదిత ఉషస్యషసి సింధు సంగమ
కాసార. తటా నద నదీషు స్నానం ప్రాజా పత్యేన తుల్యం
మహాపాతక నాశనం

23 సూ. దేవాఽపూర్వాభిముఖో మునీనుత్తరాభిముఖః
పితౄన్ దక్షిణాభిముఖో, జలమధ్యేప్రతర్పయేత్

24 సూ. నాభేరధః ప్రక్షాళనమూర్ధ్వంచార్ద్ర వాససా
శరీర సంమార్జనం కాపీలం

25 సూ. అవ్యయానంద చిచ్ఛిరూప విష్ణు చింతనం
మానసం

26 సూ. సదశమ ఖండం శ్వేతం ధౌతవస్త్రద్వయంస్నానే
దానే జపే హోమే దేవపూజనేధార్యే

27 సూ. మౌనాభావే స్నానం హరతి తేజః

28 సూ. వటోరేకమువవీతం, గృహస్థారణ్య వాసిన్ద్యౌర్వే,
తృతీయ ముత్తరీయార్థం ధార్యం, ఏకమేవ యతీనాం స్యాదితి

20 సూ. సూర్యుడుదయించినపిదపఁ జేసినచో మునులు మంత్రములు, వేదములు దేవతలు, పితరులు వానికిఁ బరాజ్ఞులులగుదురు.

21 సూ. తిరిగి యాచమనము చేసి వ్రత దినము స్నానముఁ దేవ, ఋషి, పితృతర్పణమును, సాధ్యాయము, అతిథి కార్యమును యజన యాజనాషట్కర్మములును వ్రత దినము చేయవలయును.

22 సూ. సూర్యుఁ డుదయింపక ముందె వ్రత యుషః క్షలమందును సముద్ర నంగమ మందు, నరస్సులందు, చెఱువులందు, నేదములందు నదులందు స్నానము చేయుట ప్రాజాపత్యముతో సమానము మహా పాతకము నశింపఁజేయును.

23 సూ. తూర్పుమొగమై దేవతలకును, ఉత్తరమొగమై మునులకు, దక్షిణమొగమై పితరులకు, జల మధ్య తర్పణము చేయవలెను.

24 సూ. నాభిక్రిందఁ గడుగవత్తయు, పైభాగము తడి గుడ్డతో శరీరమును దోముకొనుట కపిలోక్త విధానము.

25 సూ. అవ్యయానంద చిత్స్వరూపుఁడగు విష్ణువును మనస్సున ధ్యానింపవలయు.

26 సూ. కొంగులుగల, చిరుగని, తెల్లని యుదికిన రెండు వస్త్రములు స్నానమున, దానమున, జపమున, హోమమున, దేవపూజలందు ధరింపవలయు.

27 సూ. మౌనము లేనిచో తేజస్సును స్నానము హరించును.

28 సూ. వటువు ఒక యజ్ఞోపవీతమును, గృహస్థుఁడు రెండు, వానప్రస్థుఁడు రెండు, ఉత్తరీయము కొఱకు మూడవది, యతి ఒకటి ధరింపవలెను.

29 సూ. శుద్ధక్షేత్రోద్భవం కర్పాసం సమాదాయ జీవ
భర్తృ యా బ్రాహ్మణ్యావా సూత్రంకారితం

సూ. బాహ్యసూత్రాభావేఽపినక్షితి రీతి గాంధీ

30 సూ. వద్భ్యాం న జలంతాడయేత్

31 సూ. నా శుద్ధో జలం ప్రవవిశేత్

32 సూ. అస్మక్కుకృతస్మాత్ర స్థివనరేతాం స్యపున ని
జీపేత్

33 సూ. థనుస్సహస్రాణ్యష్టౌ గతిర్యస్యానదీ నద్భ్యాం
విద్యమా నాయామన్యచారిషు నస్నాయాత్

34 సూ తదభావే గృహే కుర్యాత్ స్నానం ప్రవతీదినం

35 సూ. ఏకవాసా జలం నప్రవవిశేత్

36 సూ. అచమ్యతీరస్థః క్షాళయేన్నలం దేహజం

37 సూ. జప, హోమ, దాన, వైశ్వదేవ, శివార్చన
శ్రాద్ధేషు తిర్యగృహ్మ నా త్రిపుండ్రధారిణే సర్వమక్షయం భవతి

38 సూ. స్నాన దాన జప హోమ సంధ్యాతర్పణ పూజ
నీషు పవిత్రపాణిస్స్యాత్

39 సూ. కుశమాల కుశమధ్య కుశాగ్రేషు క్రమేణ బ్రహ్మ
విష్ణు మహేశ్వరాస్తీష్ఠంతి, తస్మాన్నిత్యంధారయేత్

40 సూ. స్థిరమనాః ప్రాజ్ఞాఖ స్సమేపిత ఉపవిశ్య
పాదాహస్తా చ ప్రక్షాళ్య జానుమధ్యకరోద్విరాచమృతత స్సం
ధ్యాముపాసీత

26 సూ. మంచి క్షేత్రమునఁ బండిన వృత్తి తెచ్చి జీవన్ భర్తృకచేఁగాని బ్రాహ్మణ స్త్రీచేఁ గానీ యజ్ఞోపవీత సూత్రము చేయింపబడి యుండవలయు.

వివ:- (యజ్ఞోపవీతమును గూర్చి చూ. శౌచప్రకరణం)

30 సూ. కాశ్మతో జలమును గొట్టరాదు.

31 సూ. అపరిశుద్ధుడై జలము ప్రవేశింపరాదు.

32 సూ. రక్తము, మల మూత్రములు, ఉమ్మి, రేతస్సులను నీటిలో విడువరాదు,

33 సూ. 1008 వింటిబద్ధల వెడల్పు గలది నది, నది యుండగఁ నితర జలములందు స్నానము చేయరాదు.

34 సూ. నదిలేచిచో ప్రతిదినము స్నానమింటియందు చేయవలె

35 సూ. ఒంటిబట్టతో జలమును ప్రవేశింపరాదు

36 సూ. ఆచమించి గట్టుమీద నుండి దేహపు మలమును కడుగవలెను.

37 సూ, జప, హోమ, దాన, వైశ్యదేవ, శివార్చనశ్చాద్యములందు అడ్డముగా విభూతిచే త్రిపుండ్రములు ధరించిన వానికి అన్ని యక్షమగును.

38 సూ స్నాన దాన జపహోమ సంధ్యాతర్పణ పూజలందుఁ బవిత్ర పాణియై యుండవలయు

39 సూ, దర్భల మొదట బ్రహ్మ, దర్భల మధ్య విష్ణువు దర్భల కివర మ హిశ్వరుఁడు ఉండును గాన వానిని నిత్యము ధరింపవలయు

40 సూ. స్థిరబుద్ధి గలవాడై, తూర్పు మొగమై సమపీఠమునఁ గూర్చుండి కాళ్ళు కడుగుకొని మోకాళ్ళ మధ్య చేతులుంచి రెండుసార్లు ఆచమించి సంధ్యోపాసన చేయవలయును

41 సూ - ఆపనే అసమానసీనః ప్రాణాయామాన్ సమాచరేత్

42 సూ - సంధ్యాహీనో నిత్యమశుచిస్సౌమ్యత్

43 సూ - ప్రార్థనావాకార్యా తయాహీనోఽశుచిరితి గాంధీ

44 సూ - సూర్యనక్షత్రవర్జితాయా అహోరాత్రయో స్సంధిస్సా సంధ్యా సమాఖ్యాతా ఋషిభిస్తత్త్వదర్శిభిః

45 సూ - దృష్టనక్షత్రప్రాతస్సంధ్యోత్తమా

46 సూ - శ్రేష్ఠోఽర్థార్కమండలాసాయంసంధ్యా

47 సూ - స్వస్థస్సన్నే కాహమవ్య నుపాస్యంశ్చేత్పతితో భవతి

48 సూ - ప్రాణానాయమ్య సంప్రోక్ష్య కరాభ్యా ముదకమాదాయ గాయత్ర్యైఽభిమంత్రితం పూర్వాభి ముఖస్త్రిష్టసప్తిరూర్ధ్వం సంథ్యయోః క్షిపేత

వివ:- గాయంతంధ్యా యంతంత్రాయత ఇతి గాయత్రి

49 సూ - ప్రాతః ప్రాజ్ఞుభ స్త్రిష్టన్నా సూర్యదర్యనాత్సా విత్క్రింజపేత్

50 సూ - అతారకోదయాత్సాయం ప్రవత్య జ్ఞుభ ఆసీనస్సా విత్క్రిం జపేత్

41 సూ - ఆసనమునఁ గూర్చుండి ప్రాణాయామములు చేయవలెను

42 సూ - సంధ్యోపాసన చేయనివాఁడు నిత్యమును అశుచి యగును

43 సూ, ప్రార్థనగాని చేయవలయు నది చేయనిచోఁ గూడ అశుచి యగునని గాంధిమహాత్ముఁడు

44 సూ - సూర్యుఁడు నక్షత్రములు కనిపింపని రాత్రిం బగళ్ల సంధ్యను తత్త్వదర్శులగు ఋషులు సంధ్యయందురు

45 సూ - నక్షత్రములు కనిపించు ప్రాతస్సంధ్య యుత్తమమైనది -

46 సూ - సూర్యమండలము సగము కనిపించు సాయం సంధ్య శ్రేష్ఠమైనది

47 సూ - ఆరోగ్యవంతుఁడై యుండి యొకరోజై ననుసంధ్య నుపాసించనిచో వతితుఁడగును

48 సూ - ప్రాణాయామము చేసి నీరు చల్లుకొని చేతులతో గాయత్రిచే మంత్రించఁబడిన నీరు తీసుకొని సూర్యుని కెదురుగ సంధ్యలందు పైకి మూఁడుసార్లు చిమ్మవలయు

49 సూ - ప్రౌద్ధుఁడ తూర్పుముఖమై యుండి సూర్యుఁడు కనిపించువరకు సావిత్రిని జపింపవలయు

వివ:- గానము చేయువానిని అనఁగ ధ్యానము చేయు వానిని రక్షించునది గాన గాయత్రి

50 సూ - నక్షత్రములు కనిపించునంతవఱకు సాయంకాలము వడమర ముఖమై సావిత్రిని జపింపవలయు

51 సూ- తత్కాల జనితం దశభిః శతేనా వోరాత్రకృత
పాతం సహస్రేణ వర్షజం కిల్బిషం గాయత్రీహంతి

52 సూ- గృహేజవ్యమేకగుణం, నద్యాంద్వీగుణం గోష్ఠే
శత గుణం, అగ్న్యగారే శతాధికం, శుద్ధక్షేత్రతీర్థేషు దేవతా
సన్నిధౌ దశ కోటీనాం సహస్రం, అనంతంశివసన్నిధౌ

53 సూ- జ్ఞానసిద్ధిః కృష్ణాజినే

54 సూ- వ్యాఘ్ర చర్మణి మోక్షః

55 సూ- తతస్సూర్యముపాసీత

56 సూ, సమాచమ్యసమాదాయ తీర్థోదకమాత్మనో మంది
రం గచ్ఛేత్

57 సూ- స్వస్వశాభాక్త విధానేత నిత్య హోమం కుర్యాత్

58 సూ- బ్రహ్మయజ్ఞేన విధివత్క్రత్వా తర్పణమా చరేత్

29 సూ- తతోదేవ గృహంగత్వా పూజాసంభారవా నువ
విశ్య ఆనసే శుద్ధే దేవమర్చయేత్

60 సూ- అవాహ, లాసన, పాద్యార్ఘ్య, స్నానోద్వర్తన
వస్త్రోవవీత. గంధ, వుష్ప, ధూప, దీప, నైవేద్యాచమన, ఫల
తాంబూల వ్రదక్షిణై రువచారైః పోడశభి రిషదేవం సమర్చ
యేత్

51 సూ. పది ప్రాణాయామములచే నవ్పడేచేసిన పాపమును, నూఱు ప్రాణాయామములచే రాత్రి పగలు చేసిన పాపమును, వేయి ప్రాణాయామములచే సంవత్సరము చేసిన పాపమును గాయత్రి పోఁగొట్టును

52 సూ. గృహమందు జపము ఒక ఫలమిచ్చును, నది యందు జపము రెట్టింపు, గోశాలయందు నూఱురెట్లు, అగ్నిశాలయందు నూఱుకంటె నెక్కువ, శుద్ధక్షేత్రతీర్థములందు దేవతల దగ్గర పదివేలకోట్లు, శివసామీప్యమందు అశంతమును ఫలము గలుగును.

53 సూ. లేడిచర్మముమీఁద జపించిన జ్ఞానముసిద్ధించును

54 సూ. పెద్దపులి చర్మముమీఁద జపించిన మోక్షముసిద్ధించును

55 సూ. పిదప సూర్యుని నుపాసింపవలయు

56 సూ. చక్కఁగా ఆచమనముచేసి తీర్థోదకమునీరు తీసుకొని యింటికి వెళ్లవలెను.

57 తమతమ శాఖయందుఁ జెప్పినరీతిగ నిత్యహోమము చేయవలెను

58 సూ. బ్రహ్మయజ్ఞముచేత యథావిధిగచేసి తర్పణము చేయవలెను.

59 సూ. పిదప దేవగృహమునకుఁబోయి పూజాసంభారములు గలిగినవాడై గూర్చుండి పరిశుద్ధాసనమున దేవునిబూజింపవలె

60 సూ పిలిచి గౌరవించుట, ఆసనమిచ్చుట, కళ్యుకడుగ నీరిచ్చుట, ఆర్ఘ్యము, స్నానము, తలంటుట, వస్త్రము, ఉపవాతము, గంధము, పువ్వులు, ధూపము, దీపము, నైవేద్యము జపమునము, పండ్లు, తాంబూలము, ప్రదక్షిణలు అను పదునాఱు ఉపచారములచే ఇష్ట దేవుని బూజింపవలయును

61 సూ. పురుషసూక్తేన గాయత్ర్యా వా షోడశోపచారైః
తల్లింగైరపి మంత్రైర్నమోంతైః వ్రణవేనై కకాలం త్రికాలం
వాసాలగ్రామే, మణౌ, మంత్రే, స్థండిలే, వ్రతిమాయాం హరేః
పూజా కార్యా

62 సూ. రూపంహృది, నామముఖే, హరేర్నైవేద్య
ముదరే, పాదోదకం చమస్తకే, తులసీయస్యకర్ణేనోఽచ్యుతోభవతి

63 సూ. తక్షి గురూన్ వృద్ధాన్ శ్రోత్రియాం శ్చాభివాద
యేత్

64 సూ. మధ్యాహ్నవర్యంతం తాళపర్ణాసనాసీనో వేదా
ధ్యయనం చరేత్

65 సూ. అథవాశిష్యేభ్యః వ్రయచ్ఛేత్

66 సూ. తతోమాధ్యాహ్నిక విధిం కృత్వా భుంజీత

67 సూ. కృతకృత్యః పోష్యవర్గజనోపేతో భుంజీత

68 సూ. మాతృ, పితృ, గురు, బ్రాతృ, పుత్రదారాభ్యా
గతాతిథయః పోష్యవర్గ

69 సూ. అజ్ఞాతకులగోత్రోఽధ్వగః శ్రాంత స్సంప్రాప్తౌ
గృహంవై శ్వదేవాంతే సోఽతిధి స్సర్గసంగ్రహః

70 సూ. యస్యగృహో దృగ్నా శోఽతిధి ర్నివర్తతే వ
స్యస్య దుష్కృతం దత్వా పుణ్యమదాయ గచ్ఛతి

61 సూ. పురుషసూక్తముతోఁ గాని గాయత్రితోఁ గాని షోడశోపచారములచే షోడశోపచారలింగములుగల నమః అనిచివ రగల మంత్రములచేఁ బ్రణవముచే ఒకసారి గాని రెండుసార్లు గాని సాలగ్రామమందు, మణియందు, మంత్రమందు, నేలమీద పశ్చిమయందు హరిపూజ చేయవలయు

62 సూ. హరిరూపము హృదయమందు హరినామము ముఖమునందు హరిప్రసాదము ఉదరమున హరిపాదోదకము తలమీద హరిని పూజించిన తులసీదళము చెవియందు ఎవని కుండునో వాఁడు అచ్యుతుఁడగును

63 సూ. పిదప గురువులకు, పెద్దలకు శ్రోత్రియులకు సమస్కృతింపవలెను

64 సూ. మధ్యాహ్నముదాఁక తాటియాకుల దర్భల యాసనముపైఁ గూర్చుండి వేదము చదువవలెను

65 సూ. శిష్యులకుఁ గాని వేదము చెప్పవలయును

66 సూ. పిదప మధ్యాహ్న కృత్యము చేసి భుజింపవలెను

67 సూ. కృత్యములు ముగించి పోష్యవర్గజనులతోఁ గూడి భుజింపవలయును

68 సూ. తల్లి, దండ్రీ, గురువులు, అన్నదమ్ములు, పుత్రు లు భార్య అభ్యాగతులు, అతిథులు పోష్యవర్గమనఁబడుదురు

69 సూ. కులగోత్రములు దెలియని, అలసిపోయిన పైశ్వ దేవాంతమందు వచ్చిన బాటసారి యతిథి. అతఁడు స్వర్గమును నంగ్రహింపజేయువాఁడు

70 సూ. ఎవనిగృహమునుండి యతిథి భగ్నాశుఁడై మర లువో వానికి తన పాపమునిచ్చి వాని పుణ్యమును గ్రహించి సోవును

71 సూ. సుపూగం సుపత్రం సువాసనసమన్వితం దత్వా
సురేభ్యో నిప్రేభ్యస్తత, స్తాంబూలం భక్షయేత్

72 సూ. ది వాస్త్వానం మైదువంచ ననుర్వీత

73 సూ. యది కుశాత్కమేణ ఆయుః పుణ్యహానిః

74 సూ. ఆ సాయం సద్ధాంత చింతనం కుర్యాత్

75 సూ. తతః సాయంతనీం సంధ్యాం కుర్యాత్

76 సూ. రాత్రౌ భోజనం కుర్యాత్ బలపీర్వ వివర్ధనం

77 సూ. ఆ లక్ష్మీ పరిహారార్థం యత్కించిత్పుష్పగంధే

78 సూ. శయిత ఉద్దేశయామో భార్యయా సహ
నిషిద్ధ దివసేషు వర్జయిత్వా

79 సూ. ఏవం విజ్ఞాయ కర్తవ్యా దినచర్యా

80 శూ. ప్రార్థనాంకృత్వా సర్వదినం ప్రాణిసేవయాంచ
దైవమనువశ్యన్ సత్సాధనానాం ద్వారా దినం యావయితవ్య
మితి గాంధీ

81 శూ. పునః ప్రాతరుత్థాయ యథోక్త మఖిలంచరేత్

82 సూ. ఏవంక్రియాకాండ మాచరతో ధర్మార్థ కామ
మోక్షాణాం సిద్ధి ర్భవతి సిద్ధి ర్భవతి

ఇ తి

గౌతమోక్తదినకృత్యం

71 సూ. మంచివక్కలు, మంచి యాకులు మంచి సువాసనగల తాంబూలమును దేవవలకు బ్రాహ్మణులకిచ్చి పిదప భుజింపవలయును

72 సూ. వగలు నిద్రను మైధునమును చేయరాదు

73 సూ. చేసినచో ఆయువి పుణ్యము క్షీణించును

74 సూ. సాయంకాలమువఱకు సిద్ధాంతముల చింతనము చేయవలయును

75 సూ. పిదప సాయంసంధ్య నుపాసించవలెను

76 సూ. రాత్రి బలవీర్యములను వృద్ధిపొందించు భోజనము తినవలెను.

77 సూ. అశుభ పరిహారమునకై ఏదో కొంచెము పువ్వులు గంధము పూసుకొనవలయు

78 సూ. పిదప నిషిద్ధ దినములువదలి శుద్ధశయ్యయందు భార్యతో శయనింపవలెను

79 సూ. ఇట్లు తెలిసి దినచర్య చేయవలయును

80 సూ. పార్థనచేసి దినమంతయుఁ బ్రాణిసేవతో భగవంతుని జూచుచు భగవత్సాధనములద్వారా గడపవలయునని గాంధిమహాత్ముఁడు

81 సూ. తిరిగి ప్రొద్దుటలేచి యథోక్త మగు సకల కర్మలు చేయవలయును

82 సూ. ఇట్లు క్రియాకాండము నాచరించుచు దేవుని ధ్యానించు వానికి ధర్మార్థకామమోక్షములు సిద్ధించును

ఇ ది

చర్ల గణపతిశాస్త్రిచే తెనిగింపబడిన

గౌతమోక్త దినకృత్యము